

nr. 11, noiembrie 1984

Proletari din toate țările, uniți-vă!

(anul XC, nr. 1179)

CONVORBIRI LITERARE

REVISTA LITERARĂ FONDATĂ DE SOCIETATEA «JUNIMEA» DIN IAȘI LA 1 MARTIE 1867
EDITATĂ DE UNIUNEA SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

eveniment istoric

Revista noastră apare în preajma deschiderii Congresului. Sint momente de înaltă emoție pe care le trăim alături de toți membrii partidului, alături de toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, alături de toți scriitorii patriei, pentru că este un Congres al nostru, al tuturor celor ce muncim, oriunde ni-i locul, cu încredere și responsabilitate pentru viitorul măreț și demn al României socialiste.

Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, eveniment de însemnătate excepțională în viața politică și social-economică a țării, eveniment, sintem siguri, de amplă rezonanță internațională, va analiza în profunzime activitatea desfășurată de partid, de întregul nostru popor pentru înfăptuirea hotărârilor Congresului al XII-lea și ale Conferinței Naționale din 1982, va stabili direcțiile fundamentale ale dezvoltării României în următorul cincinal și orientările de perspectivă până în anul 2000. În ansamblul acestor netăgăduite realizări se profilează cu strălucire perioada inaugurată de Congresul al IX-lea, cea mai bogată în împliniri socialiste, legată indestructibil de activitatea neobosită, desfășurată cu clarviziune și profund spirit creator, cu pasiune revoluționară și patriotism înflăcărat, de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii, care a imprimat un puternic dinamism dezvoltării vieții economice, sociale și politice din patria noastră, operei de construire a socialismului în România.

Obiectivele planului cincinal 1986—1990 asigură și de acum înainte creșterea în ritm susținut a forțelor de producție, dezvoltarea armonioasă, echilibrată și eficientă a tuturor ramurilor și sectoarelor de activitate, ridicarea nivelului de trai și a gradului general de civilizație a întregului popor, întărirea forței materiale și spirituale a țării, a suveranității și independenței sale.

Ca și până acum, se vor crea, în continuare, condiții pentru dezvoltarea culturii și artei socialiste, înflorirea întregii vieți spirituale a poporului, se va intensifica activitatea de formare a oamenilor muncii în spiritul înaltului umanism al societății noastre, al principiilor eticii și echității socialiste. Expresie a unei generoase recunoașteri a valorilor afirmate în acești ani de neobosită construcție în conștiință, poporul nostru a dat și dă o înaltă apreciere operelor literare consacrate realităților contemporane, faptelor, idealurilor, căutărilor oamenilor muncii, comunistilor, pentru făurirea noului destin al României. Proza, poezia, dramaturgia, literatura de anticipație, reportajul aduc în prim plan, ca în toate marile epoci de avânt cultural, creatorul implicat în faptele și proiectele, în visele și luptele poporului său, creatorul care se simte concomitent om și cetățean, martor și înfăptuitor. Calea impunerii mai vii, mai accentuate a valorilor noi în conștiința publicului este calea comunicării perpetue cu oamenii țării, cu idealurile umaniste ale epocii. Opere cu un vibrant mesaj educativ, autentice, angajate, convingătoare, vorbind în limbajul specific artei de înalt nivel, acesta este angajamentul tuturor scriitorilor patriei pe care ei și-l asumă cu avânt și responsabilitate în fața mărețului eveniment istoric ce-l întâmpinăm muncitorește cu toții deopotrivă.

CONVORBIRI LITERARE

în celelalte pagini:

■ Sub semnul celui de al XIII-lea Congres: Lazăr Băciucu, Constantin Coroiu, Ion Cristoiu, Virgil Cuțitaru, Mihail Iordache, Liviu Leonte, Iuliu Moldoveanu, George Pruteanu ■ interviul nostru: Constantin Chiriță ■ versuri de Mihai Beniuc, Ion Cirnu, Mircea Cozma, Constantin Clisu, George Damian, Neculai Darie, Dionisie Duma, Ion Vergu Dumitrescu, Radu Felecan, Dumitru Grigoraș, Ion Iancu Lefter, Doru Mihai Mateciuc, Lucian Pal, Chiriac Samoilă ■ istorie literară ■ cronica literară ■ dialogul artelor ■ pro juventute ■ dialogul literaturilor ■ pagini bucovinene

a fi comunist

E comunist acela și-i erou
ce-i trudit la patria de miine,
emblema muncii-i este crezul nou
și-i răcorit de steagul patriei române.

E comunist acela ce-n strămoși
își are casa de eternitate
și-n griu își vede chipul luminind:
E comunist — emblemă de dreptate.

E comunist acela și-i erou
ce-i trudit la țara viitoare
emblema muncii-i este crezul nou;
E comunistul luptă și viltoare.

E comunist acela ce-i viteaz,
ce-și are casa-n propria lui țară,
e comunist și-i gindul nostru treaz
și-n patria de miine se-nfășoară.

Nimic nu-i mai de preț, nimic mai scump
decit lumina țării-n care-și are
străbunii și părinții în pământ;
De-aceia-i comunist și-i zid de apărare.

Emilian MARCU

în frunte comuniștii

Aflat în preajma deschiderii celui de-al XIII-lea Congres al său, Partidul Comunist Român, pornind de la cerințele progresului economic și social în etapa actuală și în perspectivă, a continuat și a dezvoltat prin tezele sale programatice un sistem democratic în care reprezentanții direcți ai masei hotărăsc asupra destinului țării, asupra căilor de înlăturare neabătută a Programului de făurire a societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare spre comunism, asupra politicii interne și externe a țării. Acest sistem reflectă, în mod pregnant, caracterul original și novator al concepției partidului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la organizarea și conducerea vieții sociale. Cadrul democrației noastre socialiste se realizează ca un ansamblu de instituții politice integrate structural și funcțional în sistemul socialist, cu și a un ansamblu de principii și forme democratice care stau la baza acțiunilor sociale în toate domeniile, cum sînt rolul conducător al clasei muncitoare, centralismul democratic, conducerea colectivă, legalitatea socialistă, patriotismul socialist, umanismul revoluționar. Democrația socialistă se exprimă, totodată, într-un complex de drepturi și libertăți democratice. Teoria socialismului științific arată și dovedește concret că, într-o formă sau alta, varietatea crescîndă a mijloacelor trecerii la noua orînduire, esența și caracterul puterii politice, a statului celor ce muncesc, emană din scopul final preconizat de revoluție: făurirea unei societăți fără exploatare și aspirare, fără clase sociale antagonice. Experiența României socialiste este deosebit de semnificativă sub raportul valorilor și legităților generale ale noii societăți. Ca formă a regimului politic, democrația noastră socialistă exprimă esența caracterului muncitoresc, popular al puterii politice. Sistemul democrației muncitorești, revoluționare, creează tocmai cadrul necesar pentru participarea tuturor membrilor societății, a întregului popor, la luarea deciziilor esențiale și responsabile. Organizațiile obștești, ale democrației muncitorești, participă la mecanismul conducerii societății, activitatea lor împletindu-se cu cea a organelor de partid și de stat. „În primul rînd, arată tovarășul Nicolae Ceaușescu, în România, ca și în celelalte țări socialiste nu mai există proletariat, deoarece o dată cu cucerirea puterii și lichidarea exploatații burgheze, proletariatul s-a desființat pe sine însuși, transformîndu-se într-o clasă nouă, în clasa muncitoare conducătoare, proprietară, producătoare și beneficiară a tuturor bogățiilor naționale. În al doilea rînd, clasa muncitoare nu și-a propus să exercite și nu exercită puterea în mod dictatorial, ci în modul cel mai democratic. Orînduirea noastră socialistă asigură tuturor claselor și categoriilor sociale, tuturor cetățenilor, fără deosebire de naționalitate, participarea, în deplină egalitate și libertate, la viața politică, la conducerea tuturor sectoarelor de activitate.”

Partidul Comunist Român — centrul vital al întregii noastre societăți — constituie nucleul principal al sistemului democrației socialiste. El exprimă năzuințele fundamentale ale tuturor categoriilor de oameni ai muncii și, în această calitate, este principalul factor politic al deciziilor ce privesc întreaga dezvoltare a țării, forța care propulsează, unește și îndrumă toate compartimentele sistemului politico-social. Imbinarea armonioasă, funcționarea optimă a tuturor elementelor constitutive ale sistemului democrației noastre socialiste, în conformitate cu specificitatea pentru care au fost create, constituie o cerință fundamentală a unității vieții politico-sociale, a accelerării progresului general. Masele populare se integrează nemijlocit în sistemul puterii într-un cadru instituțional a cărui cuprindere asigură participarea lor la conducerea întregii societăți, participarea organizațiilor obștești, integrate în sistemul puterii politice, exprimă elementul fundamental al procesului de socializare a puterii politice înseși. Adoptarea principiului autoconducerii muncitorești reprezintă un stadiu calitativ superior în domeniul socializării, al activității politice și productive a tuturor oamenilor muncii prin care se asigură dreptul și, totodată, responsabilitatea maselor în procesul participării nemijlocite la rezolvarea tuturor problemelor economico-sociale și politice la toate nivelurile societății. Partidul este forța politică conducătoare în societate; rolul său constă în unirea eforturilor întregului popor pentru construirea societății socialiste multilaterale dezvoltate și înaintare spre comunism. Sarcinile și răspunderile ce revin partidului în etapa actuală sînt duse la îndeplinire în condițiile ce determină creșterea și perfecționarea rolului tuturor organismelor sociale. Imbinarea activității acestor organisme specifice ale sistemului nostru politic în așa fel încît să se asigure perfecționarea întregului edificiu social, împletirea lor în procesul exercitării puterii, ca și în procesul gospodăririi societății, reprezintă coordonata esențială pe care se dezvoltă integrarea tot mai organică a statului în societate, transformarea sa viitoare în autogovernare a poporului. Cu alte cuvinte, partidul exercită, din interiorul tuturor celulelor organismului economico-social, o influență politică și ideologică ce absoarbe într-un singur suvoi acțiunile tuturor componentelor sistemului democrației noastre socialiste, energiile creatoare ale tuturor oamenilor muncii. În virtutea misiunii sale istorice, Partidul Comunist Român stabilește strategia construirii orînduirii socialiste și comuniste, direcțiile acțiunii politice de transformare revoluționară a societății, astfel ca interesele fundamentale ale oamenilor muncii să-și găsească deplina afirmare.

Așa cum se subliniază în Proiectul de Directive ale Congresului al XIII-lea al Partidului Comunist Român, în anii construcției socialiste „s-a desfășurat un vast proces de perfecționare a relațiilor de producție, de adîncire a democrației muncitorești, revoluționare, asigurîndu-se un larg cadru organizatoric pentru participarea nemijlocită a întregului popor la edificarea noii orînduirii”. Congresul al XIII-lea va marca o etapă nouă în evoluția statului nostru de democrație muncitorească, va deschide noi și luminoase perspective pentru progresul general al societății socialiste multilaterale dezvoltate. În cadrul acestor relații, perfecționarea funcțiilor sistemului politic, adîncirea autoconducerii muncitorești vor cunoaște noi acumulări valorice, menite să ridice pe trepte superioare democrația făurită în țara noastră. Beneficiem, în acest sens, de Programul partidului, un instrument teoretic, metodologic și analitic profund științific, elaborat sub direcția îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Activitatea creatoare a secretarului general al partidului pe tărîmul gîndirii teoretice și al practicii revoluționare, expunerile și cuvîntările sale, profunzimea ideilor, claritatea soluțiilor pe care le preconizează reprezintă nu numai o contribuție prestigioasă la sintetizarea experienței construcției socialiste în România, la îmbogățirea tezaurului teoriei și practicii revoluționare contemporane, ci și garanția biruințelor viitoare ale partidului și ale poporului pe drumul de înlăturare și perspective mărețe așa cum Congresul al XIII-lea, ce se va deschide în aceste zile, îl va arăta cu întreaga sa putere exemplară, cu întreaga sa autoritate. În frunte avîndu-i pe comuniști, poporul român întîmpină Congresul partidului ca pe un eveniment istoric în viața întregii țări, ca pe un prilej de adeziune militantă rîndind în conștiința fiecăruia dintre fiii săi.

Iuliu MOLDOVEANU

tezaur

o amplă și strălucită frescă

La Muzeul național de istorie din București, în fața unui tablou de mari proporții, botezat de pictorul Constantin Piliuță „Omăgiu”, și a mai multor tapiserii, picturi, sculpturi, și grupuri statuare care-i înfățișează pe marii voievozi ai neamului românesc, privind chipul Stejarului din Scornicești, căruia-i datorăm realizările fără seamăn ale epocii care a descătușat energiile poporului nostru, mi-am amintit versurile: „Acolo, sus, în piscul înălțării / unde bat vînturi mari, de cutezanță / e el, întiul comunist al țării / e el, suprema patriei speranță”.

Cirmaciul nostru înțelept și bun, „Gorunul” ce se trage din gorunii / Celor ce-n inimi pururea ne sînt”, însufletit de un fierbinte patriotism revoluționar, suflet din sufletul poporului care i-a dat naștere, este, într-adevăr, un simbol, „suprema patriei speranță”.

Stau mărturie în acest sens, cu o puternică forță de convingere, marele număr de exponate, opere de artă, imagini fotografice și documente, un tezaur inestimabil, prezentate în Expoziția omagială a Muzeului, strălucite dovezi ale dragostei, înaltei stîmpe și profunde prețurii de care se bucură marele bărbat de stat, președintele Nicolae Ceaușescu și tovarăsa Elena Ceaușescu.

Fie că este vorba de lucrările pictorilor Costache Agafitei, Sabin Bălașa ori Dan Hatmanu, de sculpturile lui Ion Jalea ori Ion Irimescu, de tapiseriile Ileanei Balotă, de numărul

mare de diapozitive și diafilme, de impresionantele imagini fotografice, toate la un loc alcătuiesc o amplă și strălucită frescă, o edificatoare sinteză a vastei și complexe activități revoluționare, a muncii neobosite pe care a desfășurat-o și o desfășoară secretarul general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, cel mai prețuit fiu al poporului nostru, care, mai ales după Congresul al IX-lea, a dinamizat uriașul proces al dezvoltării societății românești.

Am vizitat expoziția omagială în mai multe rînduri și din fiecare imagine am desprins munca titanică depusă pentru ridicarea patriei române pe noi trepte de progres și civilizație, rolul determinant al eminentului nostru conducător pentru creșterea economică și aplicarea în practică a celor mai înaintate cuceriri ale științei, pentru dezvoltarea și înflorirea culturii, învățămîntului și artei, pentru înălțarea și afirmarea plenară a omului nou, a personalității umane.

Privind marea diversitate de imagini de la întîlnirile de lucru ori de la sărbătorirea unor mari momente din istoria și viața poporului român în fața unei imense hărți a României pe care sînt înscrise localitățile și unitățile economice și sociale vizitate am desprins că masa de lucru a secretarului general al partidului este TARA, dialogul viu cu masele de oameni ai muncii, cu cei ce cu ingeniozitate și minuțiozitate creează bu-

nurile materiale și spirituale.

„Insemne ale înaltei prețurii” este genericul care pune în evidență prestigiul, considerația și aprecierea de care se bucură tovarășul Nicolae Ceaușescu pe toate meridianele globului pentru participarea activă și efectivă, directă la soluționarea marilor probleme ale contemporaneității, pentru afirmarea tot mai puternică în lume a geniului inepuizabil al poporului nostru. Pe harta lumii am parcurs cu privirea traseele și țările pe care președintele nostru le-a vizitat purtînd solia de colaborare și înțelegere, pentru împlinirea aspirațiilor de pace și progres ale omenirii. Prestigioasa colecție de înalte distincții, ordine și medalii, titluri științifice, este cea mai elocventă mărturie a stimei și prețurii de care se bucură pretutindeni în lume conducătorul nostru, omul care, prin ideile sale, însuși încredere și avînt fără precedent și a făcut ca România să aibă mulți prieteni, să se bucure de o înaltă prețuire din partea tuturor popoarelor, pe toate meridianele globului pămîntesc.

Contemplînd portretul președintelui, cu eșarfa tricoloră, profilat de Sabin Bălașa „organic pe curbura Carpaților străbuni, îngemănare a unui om cu spațiul vast și etern al țării sale”, alături, din toată inima, gîndul și glasul meu la gîndul și glasul țării ca Marele Bărbat de partid și de stat care aparține ilustrei galerii a marilor voievozi ai neamului românesc să fie reales la cel de-al XIII-lea Congres în suprema funcție de secretar general al partidului pentru a face ca țara să urce în zbor spre culmile de vis ale comunismului.

Lazăr BĂCIUCU

convorbiri 1884

Cele trei scrisori ale lui A. Ubicini (publicist francez, 1818—1884), către un parizian necunoscut, purtînd supratitlul *Valachia în 1848. Amintiri și întîmplări de călătorie*, publicate inițial în ziarul *Le Siecle* (1859) sînt expresia oarecum literară a observațiilor unui martor „localian”, dar implicat direct în evenimentele descrise. Prevăzător și precaut în toate întreprinderile sale politice, C. A. Rosetti, secretar de stat în guvernul provizoriu, îl invită pe Ubicini în „Tara Românească în calitate de „reporter” neutr solicitîndu-i totodată intervențiile influente pentru a ști cu un ceas mai devreme pozițiile marilor puteri „garante” față de programul pașoptist cu care acesta din urmă, în fapt, simpatiza. Demersurile binevoitoare ale lui Ubicini se împletesc cu evocări de evenimente semnificative, cu descrieri ale stării sociale, portrete de revoluționari etc. De exemplu: „Aflînd de arestarea conducătorilor săi, el [poporul] se îmbulzește la Palat, strîgînd «Trăiască Constituția, trăiască guvernul provizoriu!». Trupa, respinsă prin singura îngrămădire a mulțimii, se trage lîngă ziduri și-și pregătește armele. Poporul înaintea și înconjoară armata cu un semicerc ce se tot strîmtează. Spaima cuprinde pe soldați, ei trag; un strigăt mare se ridică. Vreo cincisprezece oameni, morți sau răniți, sînt culcați la pămînt. Poporul întreg s-a simțit însă atins. El se repede peste cadavre, urcă scările Palatului, sparge ușile și intră bruirot înăuntru...”; „Ei [Nicolae, Ștefan și Alecu Goleșcu, Eliade, generalii Tell și Magheru, Bălcescu, Rosetti, Ion Brătianu, Voinescu, Filipescu] aveau aceleași prerogative, deși funcțiile lor în noul guvern erau deosebite; deliberațiile se făceau totdeauna cu toții împreună și am văzut adeseori, în discuțiile cele mai

importante, pe un simplu ministru impunînd opinia sa în contra chiar președintelui...”; „— Dar Europa e ocupată alturea și nici nu vă cunoaște! — Atunci va învăța a ne cunoaște!”.

În același spirit de luptă necurmată pentru drepturile sociale și naționale ale românilor se încheie și *Correspondența cu D. V. Alexandri*, datată iulie 1884: „Moralitatea și dreptatea trebuie să biruie la sfîrșit, deși strădania e lungă și crîncenă, incit de multe ori ar crede cineva că răul a supus binele și adevărul”.

Din *Aforismele* Veronicăi Micu: „Dusmanul cel mai înverșunat și prietenul cel mai mîngîietor este propria noastră memorie”; „În poezie adesea se sacrifică ideea pentru rimă, în viață inima pentru situații sociale”; „Oamenii incapabili de a face ceva bun în lume așteaptă ca alții să facă chiar imposibilul”; „Cumpăna dreptății omeneste e atît de sensibilă, incit interesul de greutatea unui fir de păr nimicește echilibrul discurilor sale”; și ale lui A. D. Xenopol (X): „Dacă antichitatea ar fi ajuns la noi întregă și neatînsă, profitul ce am tras din comorile ei ar fi fost mai mic”; „Sculptura, pictura, poezia, pot să se profaneze ele însele, d.e. prin expunerea unor lucruri sau întîmplări obscene. Musica și arhitectura rămîn totdeauna pure poate din cauză că ele reprezintă gîndirea sau simțirea numai în ceea ce sînt ele în sine, fără împrumutarea formelor individualității omeneste care, singură, conține elemente ce pot profana natura omenescă”; „Eu și caracterul meu sîntem două persoane...”.

Poesii elegiace de A. Naum, rubricile de *Bibliografie* și *Correspondență* (mereu malițioasă: „am înapoiat prin poștă... după cererea d-voastră”) întregesc sumarul.

Lucian DUMBRAVA

viața noastră

în întîmpinarea congresului

Decernarea premiilor pentru creație literar-artistică pe anul 1983 ale Uniunii Tineretului Comunist, în preajma unui eveniment de seamă în istoria nouă a țării, Congresul al XIII-lea al partidului, incununează opere marcînd dialogul creatorilor tineri cu țara, cu istoria și oamenii ei. Acordarea acestor stimulativе premii are în primul rînd valoarea unui omagiu adus tineretului, căutărilor ei, capacității sale de a-și pune cu gravitate marile întrebări ale omului și ale artei, ale timpului de mărce înlăturare socialiste, revoluționare, la care țînara generație și-a adus o apreciată contribuție. Printre cei laureați se numără și scriitorii ieșeni Paul Balahur și Val Condurache, autori ai volumelor „Ce oră bate în Univers?” (Editura „Eminecu”) și,

respectiv, „Fantezii critice” (Editura „Junimea”). Daniel Dimitriu și Constantin Parascan s-au întîlnit cu elevii clasei a XI-a B de la Liceul „M. Eminescu” cu care au discutat despre coordonate ale literaturii de azi. Aurel Leon a vorbit la vernisașele expozițiilor de pictură dedicate Congresului al XIII-lea ale artiștilor Tiberiu Vlad, Victor Donescu și Maria Gaspar (tapiserie). La Casa Pogor (12 oct.), în organizarea Muzeului de literatură al Moldovei și a revistei „Convorbiri literare”, în cadrul celei de a 133-a sesiuni a cenaclului „Junimea”, poetul Emil Brumar a citit din volumele sale. La 25 oct., cu prilejul manifestării omagiale „Eugen Ștefan Boșcu” au vorbit Const. Ciopraga și Nicolae Țatomir, iar actorii de la Națio-

nalul ieșean au susținut un recital de poezie contemporană. În zilele de 18—21 octombrie, a.c., a avut loc prima ediție a Colocviului de poezie de la Tg. Neamț. Tema dezbaterii a fost „Poezia tinerii generații”. Au participat criticii Mircea Martin, Laurențiu Ulci, Sever Avram, precum și poeții: Adrian Alui Gheorghe, Daniel Corbu, Nicolae Sava, George Calcan, Lucian Vasiliu, Dumitru Chioaru, Dorin Popa, Dan Giosu, Matei Vișniec, Liviu Ioan Stoiciu, Gelu Dorian, Aurel Dumitrașcu, Mariana Marin, Ion Zubașcu, Maria Zubașcu, Ramona Fotiade, Mădălina Canură, Constantin Severin, Nichita Danilov și alții. Vineri, 26 octombrie, la Biblioteca județeană Vaslui, în cadrul manifestărilor dedicate întîmpinării Congresului al XIII-lea, au fost prezentați la discuția care s-a purtat pe tema „Evoluția literaturii române în ultimii douăzeci de ani” scriitorii Constantin Priopci, redactor la revista „Convorbiri literare” și Gheorghe Drăgan, redactor la editura „Junimea”.

O lectură plăcută și instructivă: almanahul „convorbiri literare” '85!

— A apărut Almanahul CONVORBIRI LITERARE '85.

În cuprins, între altele: Pagini inedite de: Marin Preda, P. P. Panaitescu, Nicolae Costăchescu, Otilia Cazimir, George Lesnea.

Interviuri cu: Nichita Stănescu, Sergiu Celibidache, Lola Bobescu, Gabriel Garcia Marquez, Ingmar Bergman, Luis Bunuel, Charles Chaplin. Proză românească și universală, „poezii”, reportaje din țară și străinătate, film, teatru, plastică, umor, enigmistică.

Sport: Campionatul european de fotbal — Franța 1984 și Campionatul mondial — Mexic '86.

omagiul congresului al XIII-lea al P.C.R.

drapele

Roiesc luminile și-n toamnă sint neclare
și curg, în rod, ca mierea-n buduroaie,
un soare tânăr dintr-un basm răsare,
Carpații sint colonne de văpaie.

În rituri, crapă-i s frunze ce se zbat,
pădurile doinesc ca o vioară,
e-azurul precum dorul de curat,
griul visează pietrele de moară.

Și-i Patria o mare de drapele
sub care trec România înfrățită,
zboară hulubi, din stema lor, spre stele,
pășim, spre Comunism, profund uniți.

Drapele sacre: roșii, tricolore,
ce-nșeamă forța noastră de neînvinș,
ce-nvirt, în curtea Țării, albe hore
de parcă-n inimi curcubeie-au nins.

sorginte

Ce somn va fi având un Președinte
în veacu-acesta tragic și hirsut?
Mă-ndoi, ca un timpilar, peste cuvinte,
să aflu din ce sînge s-a născut.

E rădăcina singelui întinsă
pină în daci și dincolo de ei,
de-aceea, ca o flacăra nestinsă,
el luminează Țara cu temeii.

Nume de rang român și nu de rege
il poartă el, mîndrie de țaran,
de-aceea, Țara iar îl va alege,
că-n Țara lui Poporu-i suveran.

Noi știm ce griji enorme îl apasă,
ce somn mai are el, din cînd în cînd,
dar griu-n tîhnă strigă după coasă
și pruncii, în copăi, se-aud rîzînd.

Ion Iancu LEFTER

partidului

Eu m-am născut — un fulger de-ntrebări
dintr-un pămînt cu aripi largi de zbor
m-au legănat sub stele de visări
străbunii mei în cîntece de dor.

Din somnul iernii am pornit la drum
ca să dezgheț luminile din ram
și n-am pierit în mările de fum
cînd am bătut cu primăvara-n geam

Fără să strîng în juru-mi îndoile
m-am răsfrînt într-un prelinș contur
am șters oglinda umbrelor de ieri
trezînd în azi mai limpede, mai pur.

Și vîrsta-mi da răspunsuri cînd lucid
și-am deslușit candori în sărbătoare
intram în fluviul tău, iubit Partid
un rîu curat ce se-ndrepta spre mare.

o inimă ni-e țara

Ne-am apărut cu cîntec, pre lume să se știe
Ne curge-n vine sînge de neam înălțător
Și de ni-e vie limba pe româneasca glie
E că avem sub soare un crez și-un tricolor.

Latina gîntă suie precum visa Poetul
Din daci și din romani am învățat să fim
Avem și Olt și Mureș și-i limpede Siretul
El ne hrănește griul din care ne rodim.

Priviți albastra zare; din liniște-i puterea
Nu ne îngheață creanga cînd stelele apun
Pe pașiștea luminii ne înflorește vrerea
O inimă ni-e Țara! E tot ce-avem mai bun!

Deci să trăiască veșnic în pace să trăiască
Poporul, România în Comunist destin
Gustați din piinea noastră pre limbă românească
Și verbul de iubire va lumina din plin!

Dionisie DUMA

de veghe

Veghez Carpații veșniciei noastre
Legendele din slova lui Neculce
Și aerul cu scăpărări măiestre
Ce nicăieri, în lume, nu-i mai dulce...

Din discuri strîng ca vulturul-n rotire
Ozonul pur și adieri solare
Să n-așpească jarul din privire
Cînd stau de veghe țării, la hotare...

Înalți cresc brazii — fără vînt și nori
Și fiii-n hora spicelor mlădii,
Eu vîrsta le-o veghez, visul în zori,
Cînd păsări scriu pe ramuri melodii...

Veghez Carpații-n murmur de izvoare
Și arma mi-o strîng ferm și o sărut,
E datul stirpei noastre milenare:
Dator cu viața, vieții să-i fiu scut.

patriei, statornic scut!

Ogor de-aș fi sub mierea limbii dace
Copac lovit de-al iernii aspru cînt,
Un stîrv uitat de lume — rece piatră
Tot n-aș uita să-ți fiu statornic scut!

Edil de-aș fi, cu pleoapa insorită
Umplîndu-ți cerul, plaiul renăscut
Cu faguri de clădiri, mari viaducte
Tot n-aș uita să-ți fiu statornic scut!

Atom de-aș fi pe-o singură orbită
Albastră stea pe-un drum neînceptut
Rotînd clipita-n spații infinite
Tot n-aș uita să-ți fiu statornic scut!

Ogor îți sint sub mierea limbii dace
Edil, oștean cu brațul de temut,
Ape-viori răsfrîng înnuri de pace
Eu am jurat și-ți sint statornic scut!

Mircea COZMA

conducător vizionar

Clar vezi și aproape și departe;
timpul de tine nu ne desparte...
Fără gîndul tău nu am fi noi,
gînd izvorit din plai de dor și vis

cu-nmuguriri de luminoase ploii
în orizontul larg ce l-ai deschis
Poporului spre idealuri pururi vii,
tu conștiința renăscutei României.

Radu FELECAN

poem

Superbă sărbătoare din inima poporului pornită
Două decenii de înălțări și văzări
O fericire nouă de durată
Și timpla lui ce pentru acest prezent veghează

Biografie cu deschidere spre comunista-ne
lumină
Erou în luptă-i legendară, cutezanță —
E gîndul său, iubire pentru patria-mi din sînge
Hulubii lui de pace care-i poartă-n suflet

E pentru noi speranță,
Eroul viitorului, ni-l vrem catargul
Gîndurilor noastre-n zborul lor spre-un țel

Poem monumental scris de acest popor
Urmîndu-și demu eroul pentru care
L-a investit de-ai fi părinte și conducător.

Dumitru GRIGORAȘ

cu raze de lumină

Cu raze de lumină, al biruinței steag
Ne poleiește fruntea și aripa visării
Străbate fără teamă nemărginirea zării
Știînd că el veghează pe românesc meleag.

Aici, din spic de aur tremurător sub vînt,
Din munții ce-și înalță coroana princiară
S-a ridicat pe boltă ca un luceafăr sfînt
Bărbatul ce conduce această scumpă țară.

El, Ceaușescu — Omul, mîndria României,
Cu fruntea luminată de Soarele — Partid
Conduce azi poporul în țara omeniei
Spre porțile de aur ce-n față se deschid.

Din vremuri legendare, marea noastră vatră
Visat-a libertate și pace și avînt
Azi le avem pe toate și munții ei de piatră
Se-nclină la auzul unui sublim cuvînt.

Părinte drag, în pragul unui măreț Congres
Poporul își proclamă dorința sa fierbinte
Ca tu să îi fii țării ochi veghetor și minte
Purtînd-o cu mîndrie spre cînte și progres.

Lucian PAL

patria

Patria mea e o amforă
Și marea însetată se opreste
Să soarbă limpezimea izvoarelor
Cînd devine cîmpia o fișie de soare.

Noi parcurgem cu generațiile
Forma amforei semăindu-ne țărml
Impărșind cu marea apa izvoarelor.

Iar dacă vrei să ațlați cum incape
Un munte într-o amforă,
Ascultați cum doarme într-un bob
Vîntul ce leagăna griul.

floralia

Nemăsurată e lumina patriei
Revărsată pe coline de dor
Iluminînd rădăcini și obirșii
Așa cum numai țărml
E pe jumătate glie, pe jumătate
Cîntec de pasăre și umbra lui
Are prospețimea florei de mac.
Acele spice lungi cu bobul greu
Le dăruie într-o azimă
Cînd suride cîmpia cu mult soare
Personificînd cu purpură liniștea
De la hotarele veșniciei.
Semn că oriunde se-nfăptuiește rodirea
E loc de o nouă zidire
Pentru arteziana noastră ființă.

Ion CIRNU

poem pe cîmpia libertății

O, țara mea rotundă,
cu limpezimi de aur,
mi-e sufletul un laur
vestind străvechea nuntă:
consoane și vocale,
sub cerul limbii tale.

Rotundul tău e nimbul
ce ochiul înconjoară,
cînd lacrimăză timpul
o doină milenară:
și suflete ca-n horă
se prind în auroră.

Se-arată visătorii
cu fața luminată
și veacul dintr-o dată
deschide-n floare zorii:
și zorii încunună
visarea ta străbună.

Și fața mi-o inună
dogaarea fără moarte,
ca o deschisă carte
din adîncimea sfîntă:
ivînd o stea ce arde
pe libere stindarde.

În purpura aceea
ce viața mi-o-nconjoară
din iarnă-n primăvară,
mă simt și eu scînteia
arzînd lumina toată
cît viața mi-este dată.

Neculai DARIE

consonanță cu epoca

Una dintre caracteristicile de fond ale timpului nostru constă în aceea că **viața**, (privită în multiplele ei aspecte), se desfășoară într-un ritm cu mult mai intens și mai accentuat ca altădată. Această înfățișare vibrantă și, nu o dată, eroică a epocii impune observația că tot ce ține de a exista (și, cum se știe, nimeni nu se poate abstrage acestui predicat), se cuprinde integral, mistuindu-se în sonul cadentei generale. Literatura în ansamblul ei, dar mai ales poezia, prin spontaneitatea refracțiilor ce o determină, oglindește cu limpezime aspirațiile cascade și trosnetul ciocotitor al istoriei. De-a lungul tuturor timpurilor, la noi și pretutindeni, poezia a rămas sub semnul acut al simultaneității și al consonanței cu epoca. De aceea, raportul artist-realitate trebuie receptat în înălțuirea sa dialectică, în finalitatea lui cognitivă, conștiința umană neputînd fi situată deasupra realului care-o determină și pe care, la rîndul ei, îl oglindește. Amplitudinea unei opere, a unei creații, este dată de condensarea în fondul ei a **timpului estetic**, marcat de punctul inițial și poziția maximă a desfășurării subiectului creator. Or, privită din această perspectivă, **unitatea** poeziei noastre actuale stă în **diversitatea** ei, în diferența specifică și a timbrului personal — inconfundabil — al fiecăruia dintre autorii lirici convocați la acest mare festin. Unii dintre creatori (Eugen Jebeleanu, Ștefan Augustin Doinaș, Adrian Păunescu, Ana Blandiana, Nicolae Țatimir, Maria Banuș, Ion Brad, Ioan Alexandru, Ioanid Romanescu, Horia Ziliu, Corneliu Sturzu, Paul Balahur, Nicolae Turtureanu, Ion Chiriac, Emil Brumar, Gheorghe Drăgan, Vasile Filip, Ion Horea, Paul Sân-Petru, Ion Chiric, Gabriela Scurtu ș.a.) au în vedere așezarea simetrică și ritmată a versurilor, acel „paralelism al formelor” pomenit, în urmă cu șaptezeci de ani, de Gala Galaction și citat în 1966, de Vladimir Streinu în volumul intitulat **Verșificarea modernă**. Este vorba de ex-

presivitatea stilistică și arhitecturală a versului, de acel „tot armonios”, prin care G. Călinescu înțelegea **starea de fapt** a poeziei, aspectul inefabil și metafizic ei. Urmînd linia clasică, adică starea de totdeauna a exprimării lirice, gîndul lor ni se dezvăluie șoptit, lipsit de spectacular, fără a eluda însă ardența la vibrația cosmică a spiritului.

Pendulînd între corsetul versului clasic și căderea liberă (la unii ușor uscată) a versului modern, poeții la fel de importanți și cutezători în angajarea lor la freamătul epocii (Marin Sorescu, Aurel Rău, Ovidiu Genaru, Cezar Ivănescu, Nicolae Prelipceanu, Nina Cassian, Ion Hurjui, Virgil Cărlanopol, Constantin Pricop, Calistrat Costin, Haralambie Țugui, Vasile Constantinescu, Vasile Mihăescu, Nichita Danilov, Sterian Vicol, Ion Alexandru Anghelus, Lucian Vasiliu, Liviu Pendefunda, Gheorghe Lupu, Mariana Codruț, Dan Giosu, Adi Cristi, Nicolae Panaite, Valeriu Stancu, Liviu Antonesi, Aura Mușat, Titus Vișeu etc.) optează pentru sunetul pur al poeziei, în structura căreia metafora este mascată de inteligență. Se impune precizarea că grupările considerate aici nu revocă interferența dintre ele, mai ales în condiția autorilor care s-au impus istoriei literaturii contemporane și a căror **poezie**, anulînd orice clasificare, are un statut ideologic bine conturat. Poetul adevărat își situează **contemplarea** deasupra capriciilor formale, dar, în același timp, nu-i este indiferent aforismul lui Paul Valéry, după care visul nu poate fi descompus (nimic, cit, adică) în părțile-i constitutive. Poezia izbucnește din sentimentul unic al **omnesului** față de condițiile omului ca ființă fără număr în ordinea eternă a universului. Este, pină la un punct, un semn magic și, în articulațiile ei cele mai intime, creația în general constituie un răspuns inspirat dat disperării în fața **tregerii**. De aici, veșmintul ei predict — simbol —, adică acel ceva greu de definit care, în sferile lui ideale, (v. poezia lui Eminescu), deși

e foarte limpede își păstrează totuși aura enigmatică și impenetrabilă. Simbolul este centrul în jurul căruia se-nfășoară, asociativ, metafore și cuvinte, a căror grupare dă naștere ideii poetice, percepută ca o miză îndepărtată și complexă, a cărei semnificație distinctă este însă mereu deschisă. Ermetiștii sintactici și lexicali au **îndepărtat**, n-au **neliniștit** (cum, crezînd, s-au înșelat) pe nimeni, niciodată. Ei au confundat mereu sistemul încercat cu mai multe înțelesuri al poeziei mari cu semnul halucinant al versului criptic: au confundat **intenția** cu sensul interior pe care-l simțim, **il intuim** al creației lirice. Poezia a rămas un proces (complicat și nu la îndemîna oricui) de sistematizare superioară a **ideii** — statuată deasupra oricăror experiențe din afara metamorfozărilor eului creator. Expriind stările unui subiect (adesea prin eliminarea epicii predicatului), poezia se cuprinde în spațiul simbolului și exprimă atîtea idei cîte i le poate descoperi un număr infinit de alte subiecte.

În poemul **Tricolorul**, de pildă, din volumul intitulat **Innele Moldovei** (Ed. „Albatros”, 1980), Ioan Alexandru, în versuri ca: „Mă uit la tine, steagul meu de Țară, / În trei culori de maica mea țesut / Pe-o margine sînt zilele de vară / Așa cum fost-au toate la-nceput. / Despre culoarea galbenă se spune / Că-nseamnă veșnicia pe pămînt / Cînd în adînc e aur, pe afară pline / Și-n inime e pace din cuvînt”, relevă dublul aspect al simbolicii sufletului românesc; fiind vorba, în primul rînd de simbolul cuprins în culorile drapelului nostru (roșu, galben, albastru), poetul implică fiecărui din aceste culori o înțelegere adîncă și reconstituie, filosofic, bucuriile, jertfa, iubirea și trăinicia sufletului românesc. Curgătoare și nu rareori năvălind cascade, poezia lui Ioan Alexandru are ceva din rînduiala tristă ori săltată a **Doinei** noastre, tonul ei baladesc amintind de liniștea contemplativă, dar și de privirea fulgerătoare a omului de pe

aceste meleaguri. Ea înfățișează estetic realitatea unui spațiu și-a unui timp peste care istoria literară nu va putea trece oricum.

Mustind de reacții și probleme grave legate de conștiința eului nostru de azi și de mîine, Adrian Păunescu reușește, în cele paisprezece versuri ale poeziei **Iubire silnică pe viață** (v. vol. **Poezii de pină azi**, B.P.T., 1978), să dilate timpul, cosmicitatea iubirii limpezind, pentru o clipă, oceanul de sentimente contradictorii, de care se simte îmbulșit poetul: „Eu o iubesc. Duios. Nebun. Potrivnic. / Pe viață și pe moarte. Fără frică, / Compățimesc pe cei care abdică / Dar eu rămîn cu mine însumi schivnic. / Și de s-ar da și lumea pe din două / Cum hărți politice-o mai și arată, / Eu tot voi adora această față, / Căzută sub cătușele de rouă. / Eu o iubesc. Vitralii de cenușă, / Spre a ne despărți, se-nțemeiază, / Și cheia singură se-nvîrte-n ușă / Singurătate spre a-i da și groază. / M-au condamnat jurații mei de gheață / La o iubire silnică, pe viață”. Am citat în întregime poemul, nu atît pentru tristetea lui înăbușită, cît mai ales pentru fiorul ce ni se dezvăluie în contrastul dintre spațialitatea întinsă în toate sensurile a celui care comunică și forma frîntă, întreruptă parcă de un suspin, a căderii versurilor; după fiecare dintre ele se simte necesitatea punctului, perceput nu ca prezență ortografică, ci ca realitate organică legată de fondul mărturisirii. Finalul estompat al rimelor întărește ideea de neîmplinire, de regret adînc după ceea ce putea fi. Și numai ultimele două versuri coboară peste întreaga poezie posibilitatea unei bucurii îndoelnice, regizată printr-un artificiu exploziv, lipsit de motivele care să-l poată trece dincolo de auz. Este în acest poem foarte frumos și extrem de dens rezultatul cutremurător al unor stări și sentimente etern valabile.

Poezia noastră de astăzi nu ne înțîmpină exclusiv în paginile cărților aflate în bibliotecă, ci o descoperim ca fiind amestecată — **geologic**, —

cu pămîntul țării și — **epic** — cu istoria noastră. În manifestarea ei sublimă, lirică actuală românească, asemenea cîntecului anonim, vorbește despre **trăinicia** poporului român, motiv pentru care flacăra ei pură se ridică deasupra oricărui comentariu. Ametitoarea rostogolire a evenimentelor, lipsa de răgaz în fața stărilor perene ale existenței, teama de a nu fi cucerit totul din curge-re sinuoasă și limitată a unei vieți constituie motivele și temele predilecte ale poezilor, anxietățile lor (cînd, uneori, se pune și problema acestora) țînd, îndeosebi, de nepuțința eului de a exprima apoteotic fiorul comun încercat în fața dialecticii împlinirilor. Incluz organic și rului neîntrerupt al celor pentru care locul existenței fizice este aureolat de legendă și topit în acordul sublim al cîntecului — scriitorul român de azi se simte coplesit de nostalgia peisajului rustic, cîntat, deopotrivă, în rugă și blestem. Aparentul „expansionism liric” al unor poezii (Horia Ziliu, Nicolae Turtureanu, Paul Sân-Petru, Ion Chiriac) nu exprimă altceva decît fronda nevinovată a defulării înțeleptului lucid, care știe că în fața dispariției mai poate sta doar cuvîntul bine ales și potrivit, cunoscut fiind faptul că încercarea de-a escala-da timpul este posibilă prin **luptă**, adică prin forța creației și a iubirii, precum și prin curajul de a te considera inclus în circuitul etern al naturii.

Poeții, creatorii în general, știu că cea mai fericită postură civică este aceea a **contemplării**, condiția fiind ca, atunci cînd împrejurările o cer, omul teoriei să treacă la faptă, aliniindu-se chemării marșului cotidian, chiar dacă astfel sacrifică **eternul** pentru virtutea includerii **vremelnicului** în etern.

Virgil CUȚITARU

„scriitorul nu trebuie să părăsească omul“

Momentul sau, poate mai bine zis, etapa literară pe care o traversăm este o parte a unei perioade mai largi, bine distincte în evoluția literaturii române contemporane. Această perioadă își capătă deplina reprezentativitate, după Congresul al IX-lea al partidului, dar este anunțată prin câteva cărți de referință. Prima dintre ele, Risipitorii, o îndreptare spre problematica vie a actualității, în alt spirit decît cel din literatura deceniului atunci încheiat, apare în 1962. Ceea ce se scrie astăzi beneficiază de climatul benefic pentru creație instaurat după 1965. Cea dintîi trăsătură, izbitoare, dacă o comparăm cu peisajul deceniului al șaselea, este diversitatea stilistică. Proza, spre exemplu, care înainte avea o posibilitate redusă de opțiune, cultivînd aproape în exclusivitate romanul obiectiv de tip Balzac, Rebreanu, se deschide unor modalități de extremă varietate. Alături de realismul total, social, politic și psihologic al lui Marin Preda, întîlnim proza de introspecție cu largi trimiteri teoretice (filozofice și politice) la Alexandru Ivasiuc, proza analitică în context istoric și social la Augustin Buzura, sondarea reacțiilor greu analizabile ale naturii umane, transferate nu o dată în alegorii la Nicolae Breban, realismul cu irizații spre fabulos la Fănuș Neagu și Dumitru Radu Popescu, care cultivă și fantastul, alternarea fantastului cu alegoricul într-un stil hohotitor romantic trecut prin problematica epocii noastre la Laurențiu Fulga, proza barocă, parabolică în Princepele, istorică în Săptămîna nebunilor la Eugen Barbu, direcția fantezist-ironică la Mircea Horia Simionescu sau Radu Petrescu, și tabloul este departe de a fi epuizat.

Diversitatea stilistică ne dă o idee de ceea ce se întîmplă în literatură, dar nu reprezintă, totuși, elementul esențial. Fenomenul cel mai important produs în mentalitatea scriitorului, și, evident, transferat în structura operelor, este asumarea unei viziuni istorice. Proza s-a „istoricizat“, a căpătat o perspectivă a timpului și în scrierile îndreptate spre actualitatea imediată. Prima etapă a noii literaturi a produs cîteva (puține) cărți fundamentale, toate inspirate dintr-un trecut mai mult sau mai puțin îndepărtat. Cînd se apropia de contemporaneitate, scriitorul adopta brusc o optică îngust reportericească. Urmarea? Nu se poate reține nici un titlu semnificativ, nimic altceva decît fragmente care nu capătă coeziune, în absența unei viziuni unitare. Privind istoric și, absolut obligatoriu prin lentila descoperită, după căutări și interogații, a adevărului, scriitorul român și-a redescoperit vocația, misiunea artistică și civică. „Din păcate pentru dorința de atemporal a multor începători de azi — scrie Marin Preda într-unul din articolele volumului Imposibila întoarcere din 1971 —, romanul e legat de istorie și fără ea se asfixiază“. Proza, literatura în ansamblu, a dobîndit astfel un atribut, anterior în uz, fără a răspunde însă conținutului. Ea a devenit realităș și continuă să-și onoreze acest statut care presupune abordarea realității în spiritul ei, într-o interpretare trecută prin conștiința artistului.

Există în istoria literară pe care o trăim cîteva momente de vîrf care concentrează acumulările anterioare și dau măsura valorică a întregii epoci. Anul 1968, evident nu acel an privit strict în limita timpului astronomic, ci ca expresie a momentului literar, incluzînd deci și apariții anterioare sau care au urmat, a fost un an fast în istoria romanului. Tot astfel începutul deceniului al nouălea, să zicem anul 1980, ne propune cîteva apariții care ne permit să apreciem că proza a intrat într-o nouă vîrstă. Ele stau sub semnul trilogiei lui Marin Preda Cel mai iubit dintre pămînteni.

Scriitorul român simte acum nevoia sintezei, are convingerea că trebuie să îmbrățișeze o vastă problematică, să spună, cit e omenesc posibil, tot. Cărțile care s-au succedat confirmă, indiferent de rezultate, această tentativă. Cîteva exemple numai: cele două volume din Viața și opera lui Tiron B., Pumnul și palma, Vocile nopții, Biblioteca din Alexandria. Ne aflăm, pare-se, iar într-un an favorabil romanului. Nu am citit toate cărțile importante sau potențial importante, așa că nu mă pot pronunța. Oricum există o efervescență a gîndirii artistice chiar dacă rezultatele nu sînt pe măsura efortului investit. Drumul la zid are o miză extraordinară, putea fi Cartea lui Nicolae Breban, dar dezlănțuirea naratorului, lipsa unei supravegheri stilistice fac cele vreo 200 de pagini privind exercițiile inițiatice ale lui Castor Ionescu să fie practic ilizibile, neaducînd nimic nou în tulburătoarea materie a romanului. Nici Refugii nu mi se pare a fi una din cărțile — nu puține — de rezistență ale lui Augustin Buzura, atît în latura de prospecție a psihicului eroinei, cit și în imaginea obiectivă, pe cale epistolară, a satului.

Fără a contesta legitimitatea diverselor modalități — din contra, prezența lor probează vitalitatea, profunzimea unei literaturi —, trebuie să observăm că dominața ultimelor două decenii o formează cărțile cu tematică social-politică directă, inspirată de istoria contemporană a țării. Scriitorul român se află și probabil că va rămîne încă multă vreme în această arie de preocupări care îl situează și în tradiția prozei care, ori unde ne-am afla în timp, la Cantemir sau Filimon, la Rebreanu sau Camil Petrescu, s-a oprit la omul ca individ și ca ins social, la impactul său cu istoria, cu evenimentele ei. Marin Preda a făcut cu fiecare din cărțile sale însemnate un pas înainte față de media literară a timpului. El, și alături de el, alți prozatori, au scris un roman al condiției umane cu nimic mai prejos de cel produs în deceniile al patrulea și al cincilea de scriitori ca Malraux, Sartre sau Camus. Este un mesaj pe care conștiința și arta românească îl adresează lumii și depinde numai — deși acest „numai“ poate însemna foarte mult — de difuzarea prin traduceri pe măsură ca acest mesaj să fie cunoscut. Aprecierea lui n-are cum să întîrzie dacă s-a făcut totul pentru ca primul termen al relației — cunoașterea — să aibă un fundament solid, adică un număr suficient de traduceri în cîteva limbi de largă circulație. Sincronizarea nu e noțiune infamantă, chiar dacă unii o deformează și o folosesc în scopuri extraliterare. Ea nu duce la negarea originalității, nici în concepția lui Eugen Lovinescu, care relaționa obligatoriu sincronismul cu diferențierea, expresie a contribuției personale, proprii fiecărei literaturi. Cînd îl citim pe Dumitru Radu Popescu înțelegem că scriitorul este contemporan cu Faulkner sau Marquez, dar personajele sale mitice, teritoriile reale și imaginare totodată sînt create de personalitatea sa artistică, se aseamănă cu un anume fabulos baroc din folclorul românesc. Nu poate fi vorba la scriitori valoroși de nici un fel de model, mai ales că știm din experiența deceniului al șaselea că modelele nu ne-au prea priit.

Literatura își urmează un curs organic și Gabriela Adameșteanu semnează în acest an în care publică Petre Sălcudeanu, Augustin Buzura, Constantin Ţoiu sau Nicolae Breban, un remarcabil roman. Probă a organicității, ca și a posibilităților practice nelimitate oferite este și faptul că unii scriitori au ajuns mai tîrziu decît cei din generația lor la deplina afirmare — și ce afirmare! —, Constantin Ţoiu în deceniul al optulea, iar Petre Sălcudeanu la începutul deceniului în care ne aflăm. O carte relativ recent apărută, Mesagerul, ne obligă să regîndim ierarhia literelor și să-l situăm pe autorul ei, Mihai Giugaru, alături de scriitorii de prim ordin. Indiferent de opțiunile scriitorilor pentru o formulă artistică sau alta, indiferent de opțiunile noastre ca cititori, trebuie să observăm că personajul literar continuă să-și manifeste, subliniat, prezența și, prin el, omul în raporturile cu semenii, cu istoria. M-am ocupat altădată de personajul literar, de istoria sa în literatura contemporană, de la manieismul începuturilor la complexitatea dobîndită cu trecerea anilor. Ideea de complementaritate a personajelor aduce un câștig pentru literatura care, așa cum spunea Alexandru Ivasiuc, nu confecționează răspunsuri, ci pune „întrebări active“. Într-un substanțial și patetic text, Scriitorul și cuvîntul care încheie volumul Imposibila întoarcere, Marin Preda discută, cum a făcut-o de atîtea ori, problema omului ca temă eternă și mereu nouă a literaturii: „Nu e nici o îndoială că oricare i-ar fi condiția și oricare situația cuvîntului, scriitorul nu trebuie să părăsească omul, chiar dacă omul sătul de propriile sale fapte, n-are dori să i se pună în față o oglindă și să-și vadă în ea chipul. Nu e întotdeauna plăcut să te vezi așa cum ești. Dar nu poți urca nici un fel de culmi morale dacă nu știi cum arăți“. Cuvintele fierbinți și lucide ale lui Marin Preda se constituie într-un perpetuu memento pentru orice scriitor al timpului nostru.

Liviu LEONTE

literatura între două instanțe

O imagine retrospectivă a literaturii române din ultimele patru decenii cred că poate fi concepută și din alt unghi decît cele îndobște frecventate (al criticii sau și al scriitorului) și anume din al marelui receptor de frumos — cititorul în sensul cel mai cuprinzător al cuvîntului. Perspectiva aceasta nu poate fi, desigur, absolutizată și, pentru a ajunge la un bilanț realist al acestor ani, trebuie coroborată cu celelalte două; dar nici nu poate fi refuzată, cu toate că, trebuie să o recunoaștem, este atît de relativă și fluctuantă. Dacă la noi se apelează atît de rar la acest criteriu de apreciere, este pentru că sociologia noastră literară se află, cu cîteva foarte merituose excepții, într-un stadiu de pionierat — inexplicabil și lipsit de suze. Și totuși ar trebui recurs mai des la luminile numite științe cu atît mai mult cu cît rațiunea imediată de a fi a culturii noastre socialiste este pătrunderea ei în mase; folosit fără prejudecăți, poate conduce la rezultate mai relevante decît ne-am aștepta. Pentru chestiuni de ordin mai general nici nu este neapărat nevoie de teste și statistici (ele ar fi, de altfel, și greu de realizat în parametri absoluți), ci doar de interpretarea cu bună-credință a unor situații care țin de domeniul evidenței. De asemenea, nu este absolut necesar să ieșim dintre hotarele celor patruzeci de ani de literatură contemporană, ei înșiși oferindu-ne reperele necesare pentru a înțelege ce mutații adînci a cunoscut mișcarea artistică din România în acești ani și, mai ales, ce caracterizează acum literatura noastră în raport cu momentul primelor două decenii.

Să ne amintim, bunăoară, de cît timp avea nevoie pentru a se epuiza volumele celor mai bine acreditați scriitori ai anilor cincizeci; și, mai ales, cîte exemplare se vindeau în librării, intrînd, deci, în bibliotecile particulare. Altfel zis, cîți amatori de literatură considerau reprezentative pentru ființa și cultura noastră națională române precum Trandafir de la Moldova, Bărăgan ori Piine albă. După mai puțin de patruzeci de ani, volumele unor prozatori și poeți contemporani marcanți și care fac tiraje mari, rareori mai pot fi găsite, după o săptămînă, în rafturile librărilor. Ce ne spune acest fenomen? Mai întîi, că avem un cititor inform și competent cu un tablou de valori remarcabil (la a cărui decizie cei în drept ar trebui să fie mult mai receptivi) și care poate contribui efectiv, dacă este luat în seamă, la impunerea unui scriitor, adeseori împotriva calculelor „economice“ ale editorilor. Se crează, uneori, impresia că unii scriitori, nu lipsiți de talent, subestimează sau ignoră, deliberat sau nu, potențialul cititorului de azi și-i oferă scrieri care nu-i satisfac exigențele, care nu iau în calcul schimbările ce s-au produs în gustul lui literar, în cultura și condiția lui de cetățean al țării și al lumii, în capacitatea de a discerne valorile autentice de pastişe (sau autopastişe). Fluxul real al cărții confirmă că numai acei literați care își prețuiesc semenii — lectori solicitîndu-i la maximum primesc girul acestora. La ora de față nu știu care librărie din țară are în stoc cărțile „dificile“ ale ultimilor douăzeci de ani, vreun volum din romanele lui Ma-

rin Preda, Al. Ivasiuc, D. R. Popescu, N. Breban, Augustin Buzura sau din poemele lui A. E. Baconsky, Eugen Jebeleanu, Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Leonid Dimov. Atragem atenția că numele amintite au o semnificație strict ilustrativă; o catagrafie a epuizărilor rapide (excepțînd policier-urile) ne-ar oferi o destul de convingătoare ierarhie a valorilor contemporane, majoritatea validate și de critica literară. Fenomenul extraordinar și extrem de semnificativ pentru nivelul culturii noastre naționale în actualitate deci și pentru literatura ultimelor decenii, chiar dacă nu toate succesele de librărie acreditează o operă de certă calitate estetică.

Ar mai fi de observat că epura nevoii de literatură, după o acalmie rareori tulburată pînă după 1966, se verticalizează accentuat începînd din acei ani de orientarea ei a rămas pînă acum continuu ascendentă. Nimic mai firesc, căci literatura scriitorilor comunisti s-a angajat pe această traiectorie încă dinainte de 1944. Coborîrea stăchetei din anii '50 are mai multe cauze dintre care unele obiective și inerente. Dincolo de ele, o situație ni se pare semnificativă: nivelul teoretic la care se situează dezbaterile estetice asupra literaturii comuniste în presa românească de stînga dintre cele două războaie mondiale a fost, la un moment dat, superior celui din anii imediat următori lui 1944 (erau luate în discuție conceptele de realism, partinitate, angajare a artistului s.a.). Explicația ține, în bună măsură, de subsumarea literaturii noastre din anii '50, și nu numai a ei, la deziderate exterioare fenomenului artistic. Oricum, odată această servitute depășită, după 1960 se refac legăturile firești ale literaturii contemporane cu invariantele culturii naționale din totdeauna și cu principiile perene ale artei comuniste autentice. Literatura noastră de azi dobîndește astfel un statut estetic ferm, capabil să asigure un nivel valoric concordant cu evoluțiile anterioare și astfel dobîndește un cititor care crede în ea și îi dă girul. Desigur, capodoperele, ca și geniile, nu pot fi planificate și orice tentativă de a califica sau judeca printr-o operație contabilă de acest fel este, în cel mai bun caz, naivă, dar credem că literatura noastră contemporană, văzută din perspectiva anului 1984, este comparabilă, ca potențial artistic, cu perioada interbelică. Există astăzi, categoric, un climat creator propice în care, la urma urmelor, se integrează chiar și impasurile, seismele, tensiunile interne inerente, apărute, într-un moment sau altul în mișcarea scriitoricească; în fond, un artist adevărat care să fie perfect integrat, care să nu simtă că „veacul“ său nu-l încapă nu cred să existe. Important rămîne că sensul general al momentului '84 este unul ascendent, constructiv, rodnic, demonstrînd, pe de o parte capacitatea extraordinară de asimilare a noului, a esteticii marxiste, iar pe de alta vigoarea deosebită a literaturii noastre. O dovadă ar putea fi și faptul că între generațiile de azi nu se întîlnesc relații de impact și cu atît mai puțin de intoleranță reciprocă; dincolo de deosebiri de opțiuni estetice și ontologice le este comun idealul de literatură națională în spirit și socialistă ca substanță. De aici (și acesta este un semn sigur al maturizării definitive a perioadei pe care o traversează acum literatura noastră) pluralitatea modurilor estetice în care se exprimă scriitorul român de azi, însoțită de refluxul evident al tendințelor de preluare nediferențiată a modelelor de ultimă oră sau retro. Cred însă că elementul definitoriu cel mai pregnant al momentului actual al literaturii noastre îl constituie înțelegerea de către cei mai marcanți membri ai obștei scriitoricești a faptului că statutul de artist contemporan îl conferă opțiunile axiologice comuniste și receptivitatea maximă la întrebările fundamentale ale lumii de azi ajunși la acest sfîrșit de mileniu. Scriitorii care s-au eliberat de obsesia subiectului și de cea a scriiturii reprezintă „virful de lance“ al mișcării noastre literare. Literatura română de după 1965 mi se pare, de aceea, marcată de două acte esențiale pentru condiția artistului contemporan și pentru destinul viitor al culturii noastre: mai întîi restabilirea legăturii cu cititorul, recăpătarea încrederii lui, afectată în anii precedenți de o producție editorială care îi nesocotea puterea de înțelegere a lumii și artei (în pofida unor romane excepționale și a unor apariții lirice valoroase care se scriseseră și atunci); în al doilea rînd, racordarea la pro-

blemele acute ale umanității în care trăim ca entitate spirituală, atacarea, fără complexe și prejudecăți, a unor teme și întrebări prin care ne integrăm colectivității globale (la nivelul individului și al speciei) și la dezbaterile cărora putem participa de pe pozițiile noastre filozofice, politice, estetice. Esențialul pentru o literatură națională, deci și pentru oricare artist, este, dincolo de orice speculații, puterea de comunicare, de iradiere, în ultimă instanță, în interiorul națiunii sale și dincolo de fruntariile ei.

Că s-a depășit impasul anilor '50, nu este la urma urmei un merit, cu cu atît mai puțin un titlu de glorie, ci o necesitate și o consecință a unor evoluții care depășesc sfera artei. Dintr-o perspectivă mai puțin preocupată de meandrelor istoriei important rămîne faptul că deceniile de literatură care au urmat au dobîndit un profil energetic și inconfundabil, cu individualitatea pregnantă, atît în raport cu momentele precedente ale culturii noastre, cît și într-o perspectivă mai amplă. În aceste condiții ne putem, așadar, confrunta fără complexe cu o posibilă întrebare vizînd relația dintre valoarea estetică și capacitatea de reflectare a realității în literatura noastră contemporană. Dacă ea (literatura), prin ceea ce are mai valoros, răspunde exigențelor unei duble instanțe — cititorul și critica de specialitate — și rezistă unor confruntări cu actualele tendințe din literatura lumii, răspunsul nu poate fi decît unul afirmativ. Bineînțeles, la nivelul „virfului de lance“ de care vorbeam mai înainte; deși, tot atît de adevărat este că lanca nu este făcută doar din virf și nu-și poate îndeplini menirea fără trunchiul ei. Ne apropiem prin aceste considerații de o chestiune de primă importanță pentru destinul scriitorului român de azi, din păcate nu de puține ori agitată oblic și restrictiv: cea a actualității lui. E de constatat și aici o evoluție pozitivă: a fost depășită mentalitatea reportericească potrivit căreia subiectul „la zi“ și de pe meridianul locului este criteriu de evaluare a conectării scriitorului cu epoca. Literatura bună și foarte bună care se publică astăzi la noi pornește de la premisa că el poate fi, în cel mai bun caz, un simptom, însă sigiliul actualității îl constituie opțiunea pentru valorile umaniste (sociale, politice, estetice etc.) exprimate de artist, prin care el își asumă conștient responsabilitatea momentului istoric pe care îl trăiește. Ceea ce pledează, de asemenea, pentru ideea de deplină maturitate a literaturii noastre contemporane.

Am evitat cu bună știință să vorbim despre pierderile, stagnările, reculurile, imposturile, versatilitățile de care literatura noastră contemporană nu avea cum să fie scutită; un peisaj literar lipsit de ele ar fi cel puțin utopic și chiar monoton. Însă credem că, în timp, fenomenele de acest fel își pierd relieful, devenind simple piese de dosar ale istoriei literare. Numai liniile de forță pe care se inscriu operele perene își păstrează nealterată însemnătatea. Or, acestea se desenează, din punctul de observație al anului 1984, ferm. Ritmurile mișcării pot fi variabile, dar nu și sensul ei; avem șansa să trăim într-un moment literar aflat în plină expansiune.

Mihail IORDACHE

Iftimie Birleanu: „Ștefan cel Mare“

congresului al XIII-lea

critică și implicare

E adevărat, așa cum s-a spus adeseori, că un critic își dă întreaga măsură a capacității și vocației abia după vârsta de 40 de ani? Un răspuns categoric e greu de formulat. Ceea ce se știe bine și nu mai trebuie demonstrat e că profesia de critic presupune o perioadă de ucenicie „la umbra cărților în floare”, deci experiență de lectură, dar și experiență a scrisului (exercițiul publicistic). După cum nu e de neglijat și experiența de viață, din acest punct de vedere condiția criticului asemănându-se mult cu cea a prozatorului și a dramaturgului. Oricum, imaginea criticului trăind numai între cărți, departe de ce se întâmplă dincolo de pereții bibliotecii, în viața Cetății, este cel puțin anacronică. Criteriul vârstei, biologic, deși contestat și contestabil, nu e, desigur, întru totul nedifinitiv și inoperant, Mircea Iorgulescu a scris chiar o carte, remarcabilă, Scriitori tineri contemporani, grupându-i pe genuri, ca într-un ghid, termenul îi aparține, pe autori care, până la data întocmirii volumului, nu depășiseră vârsta de 40 de ani. Să acceptăm deci că până la această vârstă un critic este nu doar un om tânăr, ci și un scriitor tânăr. În fond, depinde de noi și numai de noi să ne tonifiem sufletește prin împingerea pragului tinereții cât mai departe în viitor.

La Iași, unde a fost întemeiată critica românească, trăiesc și scriu în acest moment o promoție/generație de critici tineri care, fără a face tumburi ridicole prin fel de fel de foi, repudiind publicitatea ieftină, concesiile în plan valoric și înregimentările după criterii extraestetice și extraliterare, și asta într-un loc unde spiritul de castă al criticii are și el o oarecare tradiție, își văd, cum se obișnuiește a se spune, de treaba lor. Impresia de ansamblu este cea de seriozitate, de asumare pleneră și matură a meseriei, de implicare responsabilă. Deși se deosebesc foarte mult între ei ca opțiuni metodologice, imaginație, stil, temperament (deloc de neglijat, mai ales în critică) etc., un profil colectiv nu mi se pare totuși imposibil. Nu-mi propun să-l schițez acum și aici, ci numai să trasez 2-3 linii la un asemenea posibil profil. Ceea ce aș vrea să subliniez mai întâi e că toți cei pe care îi voi aminti, fără intenția de a produce liste complete, împreună cu întreaga generație literară cărora îi aparțin, au beneficiat la timpul potrivit alit de un climat propice afirmării, climatul instaurat în deceniul al șaptelea, cit și de mijloacele necesare exprimării: edituri, reviste etc. Lucru fundamental, de vreme ce mai mult decât oricare alt profesionist al scrisului, criticul — om de opinie și de dialog — dacă nu publică, nu există.

O trăsătură definitorie în ceea ce-i privește o formează, cred, preocuparea pentru valorile clasice ale literaturii române, pentru restituirea acestora într-o lumină proprie sensibilității actuale.

Alexandru Călinescu a debutat editorial cu un excelent eseu despre Anton Holban (Premiul Uniunii Scriitorilor) și a publicat apoi un altul despre Caragiale sau vîrsta modernă a literaturii, devenit un solid reper în exegeza caragialeană. Daniel Dimitriu este autorul unui Bacovia de referință, iar de curind ne-a oferit, în prestigioasa colecție Introducere în opera lui... a Editurii Minerva, un studiu monografic Minulescu, de fapt un incitant eseu despre etapele creației autorului Romantelor, căruiu criticul îi fixează locul în literatura noastră și-i stabilește statura reală, într-o carte care este deopotrivă o sinteză și o lectură profund înnoitoare, dar și o narațiune în fluxul căreia Minulescu evoluează ca un fascinant personaj. Portrete și analize pătrunzătoare referitoare la clasici cuprind și al doilea volum al lui Daniel Dimitriu, Singurătate lecturii (Alecsandri, Macedonski etc.), cel de debut, Ares și Eros (Premiul Uniunii Scriitorilor) reunind profiluri de poeți contemporani ordonate pe două idei. Anglistul Ștefan Avădanei, universitar ca și Al. Călinescu, ni l-a revelat pe Eminescu în contextul romanticismului european, tipărind în Colecția Eminesciana a Editurii Junimea studiul istorico-comparatist Eminescu și literatura engleză, în care erudiția, privirea proaspătă, decomplexată se împletesc cu spiritul polemic de o ireproșabilă tinută intelectuală. Imi face plăcere să reproduc concluzia unuia dintre cele mai dense capitole ale cărții: „Eminescu ar fi putut fi Byron, Coleridge, Wordsworth, Shelley sau Keats, sau cu toții la un loc. Știut fiind — cel puțin de la Borges — că fiecare mare artist își creează predecesorii asupra cărora impune necesitatea unei lecturi diferite, i-am putea citi și noi pe romanticii englezi de la Eminescu și nu invers”. În 1982, la apariție, scriam în România liberă că Eminescu și literatura engleză de Ștefan Avădanei este una dintre cele mai valoroase lucrări tipărite în amintita colecție ce ființează de un deceniu. Rămân la aceeași opinie. Un Ibrăileanu surprinzător de modern ne-a fost înfățișat de Mihai Dinu Gheorghiu care a folosit în demersul său critic oarecum recuperator și instrumentele psihologului și ale sociologului. Semnificativ, cartea marca un debut și încă nu unul de toate zilele, fiind distinsă de altfel cu Premiul Uniunii Scriitorilor. La a doua apariție editorială, Reflexe condiționate, eseistul își amintește și de activitatea sa de foiletonist, școala la care și-a făcut mîna, o școală fundamentală, de neocolit. Pe clasici (Măiorescu, Ibrăileanu, Al. Dobrescu, Camil Petrescu, G. Călinescu etc.), îi regăsim și în cărțile foiletonistului pur sînge, cum l-a caracterizat într-un comentariu mai înainte pomentul Mihai Dinu Gheorghiu, — Al. Dobrescu — cu un stil recunoscut, inclinat spre portretul moral, incisiv și pregnant în formulări, preocupat de desfășurarea epică (și uneori dramatică) a fiecărui comentariu/eseu pe care-l elaborează cu minuție, atent la proporțiile construcției menite să transgreseze momentul și să reziste într-o carte. Foiletoane 1, Foiletoane 2, Foiletoane 3 (ultimul ieșit proaspăt de sub tipar la Editura Junimea) sînt cărțile unui critic consecvent, cu o personalitate distinctă, care consideră că dialogul perpetuu cu clasicii și cu operele lor nu trebuie să se producă niciodată „în genunchi”. Omagiul cel mai profund și mai fecund pe care îl putem aduce clasicii constă în a-i supune permanent unui bombardament interogativ pe care ei, mereu contemporani, nu numai că-l suportă dar îl și reclamă. În timp se scriu acest articol, primesc un Portret al criticului în tinerete, opere incomplete (Editura Cartea Românească). Al cui putea fi decît al lui Val Condurache? Autorul Fanteziilor critice, carte admirabilă, care i-a cam stresat pe unii, nu se dezmințe. Intre aceste fantezii se pot citi și câteva texte în care interpretările și disocierile privitoare la clasici, precum I. L. Caragiale și Hortensia Papadat-Bengescu, sînt, în mai multe sensuri, deosebit de relevante. Este un volum în paginile căruia criticul se joacă. Pe alocuri el a putut da chiar impresia că a exagerat puțin. Dar e un joc serios, un joc al inteligenței, plăcerea speculației fiind dublată de plăcerea de a scrie. Mare admirator al lui G. Călinescu, Val Candurache pare să penduleze între critică și proză. El e înzestrat de fapt pentru amîndouă: „Theodor Mazilu datorează prea mult lui Caragiale pentru a face o listă a datoriiilor sale, val, postume! L-am cunoscut, cu toții, la Capsa ori la colcovii, ne-am amuzat și l-am aplaudat. Cine și-ar fi imaginat că ascundea în fapta lui mărunta „moștenirea lui Caragiale” întregă, tot așa cum Renasterea nu numai reinvia litera anticlității, dar innoia spiritul ei? Prin Mazilu, dramaturgia română se ridică la demnitatea lui Caragiale. Mazilu, singur, a îndrăznit să iasă de sub mantaua lui”. Dinspre prezent, dinspre literatura „la zi” către marii clasici a mers și Ioan Holban, critic de o invidiabilă hărnicie a condeiului. El comentează cam tot ce apare în domeniul prozei, poezia nefiind nici ea neglijată. A debutat în seria Universitas cu o carte de analiză abundentă a prozei lui Lovinescu și lui Ibrăileanu (Proza criticilor), după care a publicat un interesant eseu despre Ion Creangă la Editura Junimea (Ion Creangă, spațiul memoriei). Încă foarte tânăr, Ioan Holban e un critic (și publicist) de un angajament total, ca să folosesc o formulă dintr-un alt perimetru, vrînd parcă, cel puțin deocamdată, să ilustreze o propoziție celebră conform căreia talentul e o chestiune de cantitate. Din aceeași promoție (generație) fac parte Constantin Pricop care încă nu a debutat editorial în critică, așa cum a făcut-o în poezie, deși practic de mulți ani o susținută activitate de cronicar; și mobilul, spontanul, spumosul George Pruteanu.

Toți aceștia, afirmați în paginile revistei Convorbiri literare, la care aș adăuga numele învățatului germanist Andrei Corbea, au făcut și fac critică de întîmpinare, critică foiletonistică, încă de la vîrsta studenției. Sînt formați la temperatura fierbinte a paginii de revistă și de ziar, o eferescență stimulatorie, ce nu te lasă să picotești și unde replica trebuie să fie mereu promptă, inspirată, angajată și angajantă.

Constantin COROIU

discreția unei generații

Chiar și la o simplă privire, momentul actual în literatură se conturează ca fiind unul de tranziție. Deși s-a scris mult despre creația literară a momentului, trăsăturile sale de ansamblu stîrnind adevărate furtuni polemice, s-a observat mai puțin că, prin anumite date, atît poezia cit și proza repetă, într-un fel, experiența perioadei 1944-1947. Spun, într-un fel pentru că acest caracter tranzitoriu al literaturii momentului actual nu-și are, ca în anii 1944-1947 rădăcinile în social; el se explică strict prin dialectica dezvoltării interne a literaturii. Ce înseamnă, deci, literatură de tranziție? O literatură ce deosebire preocupată de sine, reflectîndu-se înainte de toate, ca într-o oglindă, în creația propriu-zisă. În poezie, aceasta înseamnă livrescul, ironicul, parodicul, darea cu tîfă temelor și simbolurilor consacrate, într-un cuvînt, obsesia poeziei în cadrul poeziei. În proză, aceasta înseamnă calofilia, și, mai ales textualism, metaliteratură, preocuparea insistentă a autorului de a medita în interiorul textului asupra textului propriu-zis și nu asupra a ceea ce el reflectă: realul. Acest gen de literatură, literatură de tranziție, se iveau de obicei ca o reacție la suprasaturarea pietei literare cu un anumit gen. În poezie, ironicul, parodicul din poezia tinerilor sînt astfel modalități de contestare, cu înseși mijloacele liricului, a gravității găunoase, a retorismului facil, suficient sînsi. În proză, calofilia de azi, exagerata atenție acordată textului sînt un mijloc de negare, cu înseși mijloacele prozei, a neglijenței stilistice, a realismului cuminte, pedestru. Atît partizanii, cît și adversarii acestei literaturi obsedate de ea însăși au considerat-o drept un mod de contestare a unor mari poeți și prozatori ai momentului actual a celor grupați sub genericul „generația Labis”. În realitate, această literatură de tranziție, strîns legată de destinul ultimului val, din cadrul tinereții generații, e o reacție la degradarea, prin imitare, de către alții a creațiilor majore aparținînd generației Labis. Ca să dăm numai un exemplu, anticalofilia lui Ion Lăncrăjan e unul aparținînd unui mare romancier, suflul de tip balzacian la aceasta sau de tip dostoevskian, la Nicolae Breban, punînd pe al doilea plan, în mod justificat șlefuirea artistică a frazei. La imitatorii cu duimul, lipsiți de acest suflu, atrași de succesul romanului de tip evenimential, anticalofilia a devenit neglijență stilistică, obsesia de a crea lumi și evenimente, simplă jurnalistică. Insistența atenție acordată în acest moment prozei artistice de tip Costache Olăreanu, Radu Petrescu, prozei livrestice, de tip Mircea Horia Simionescu, Mircea Nedelciu, se dovedește o reacție instinctivă născută din legile dezvoltării interne a literaturii, la suprasaturarea pietii literare cu proza mai sus amintită. Firesc, în paralel cu această creație de tranziție, mari scriitori ai generației '60, ajunși acum în plină maturitate artistică, își urmează destinul consacrat publicînd cărți după cărți, fără schimbări surprinzătoare de la o apariție editorială la alta, cu acel senin și de invidiat ritm al clasicii în viață. Și chiar dacă în preocupările criticii literatură de tranziție reprezintă momente de mare tulburare, chiar dacă în acest an, de exemplu, proza artistă s-a bucurat de ample comentarii, totuși marile evenimente lite-

rare au fost tot aparițiile editoriale ale lui Nicolae Breban, Paul Anghel, Augustin Buzura.

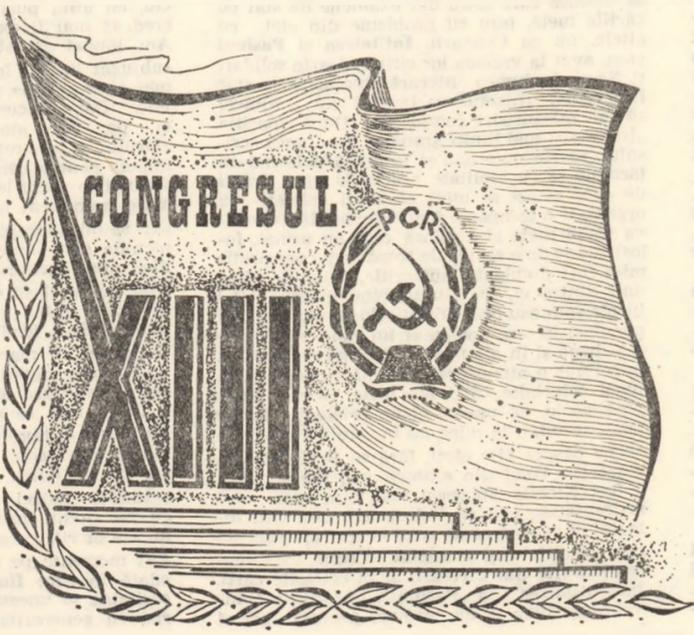
Spre deosebire de alți critici, vîd în acest moment tranzitoriu al literaturii noastre un moment necesar. În evoluția sa, literatura are nevoie de astfel de etape în care să se privească în oglindă și, furată de imaginea de acolo, să se dichisească amănunțit, cu încinare, să-și corecteze mijcile semne de neorinduală. Desigur, în astfel de cazuri, cuvîntul hotărîtor trebuie să-l aibă critica, ea reprezentînd conștiința severă a literaturii și, deci, ea avînd misiunea de a contesta formele deja suprasaturate. În momentul de față însă critica trece printr-o criză de autoritate, avîndu-și cauzele atît în presiunea exercitată de unii mari creatori, care mai concep cronica literară drept o formă a publicității, cît și în gravele concesi de valoare făcute de reprezentanții ei marcanți în activitatea din ultimul timp. Acest rol al criticii l-a suplinit această literatură de tranziție. E limpede însă că, necesar, acest moment este însă și trecător. Îndeplinindu-și rolul, acela de a revigora o literatură îmbătrînită în anumite forme și îmbătrînită fiind, producînd ticuri, această literatură de tranziție, ea nu poate decît să se perimeze. Cu achizițiile reprezentate de acest moment, concentrate îndeosebi sub semnul unei mari atenții acordate stilului, textului, creația se va întoarce totuși la marca literatură, cea care se reflectă nu pe sine, ci realitatea. Chiar și fără aceasta, sînt deja semne că momentul tranzitoriu e pe cale să ia sfîrșit. Contestatară, polemică tocmai cu imitarea, cu suprasaturarea, această literatură a ajuns, la rîndu-i, să fie imitată și, deci, să suprasatureze piața literară. Chiar și reprezentanții ei marcanți, ajunși la a doua sau la a treia carte nu fac altceva decît să repete mecanismele volumului de debut. Există, totuși, în ce privește acest moment, un anume pericol: acela de a-l forța fie prin supralicitarea unei astfel de literaturi de către o parte a criticii, căutînd s-o promoveze dincolo de limitele în timp ale vitalității sale, fie de a o semnifica și, deci, contesta, extraliterar, gest cu grave consecințe pentru că, în materie de creație, nimic nu e mai primejdios, decît tendința blocată artificial, care riscă astfel să se dezvolte pe căi subterane, obscure. Cred, deci, că, dată fiind capacitatea literaturii de a se autogregla, această creație de tranziție trebuie lăsată să se epuizeze singură, să producă reacția contrară fără intervenții din afară.

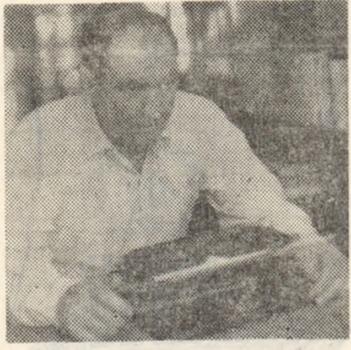
În acest moment dominat de huruitul confruntărilor în jurul literaturii de tranziție, amplificat și de un soi de ceartă pe tema generațiilor, ce au devenit, brusc și definitiv, promoții, se manifestă discret, însă constant, o generație de scriitori nedreptățită din punctul de vedere al succesului literar. E generația creatorilor între 35-40 de ani, care s-au format din punct de vedere cultural în climatul imediat Congresului al IX-lea al partidului, fondatori ai revistelor studențești Echinoux, Universitas, Alma Mater, membri activi al subredacțiilor revistei „Viața studentescă”, revistă care, sub îndrumarea lui Nicolae Stojan, reușise să facă din subredacțiile de la Cluj, Iași, Timișoara, adevărate redacții de publicități culturale. În atmosfera des-

chisă de Congresul al IX-lea al Partidului, acești creatori, pe atunci studenți, au avut acces prin programa universitară, la marea literatură interbelică și la literatura universală contemporană de ultimă oră: Blaga, Camus, Ion Barbu, Jean Paul Sartre n-au fost citiți pe sub bancă, ci au fost studiați la cursuri și seminarii, asimilați deci nu cu superficialitatea lecturilor interzise, ci cu temeinicia dată de exigențele programi universitare. În aceeași atmosferă de dialog, de readucere în cultură a necesarelor confruntări de idei, această generație a văzut și vede în actul publicării punctul final al unui îndelung timp de asimilare culturală, de meditație și de creație. Impunerea ei mai puțin spectaculoasă decît cea a generației '60 sau decît a celei imediat următoare, generația '80, își are cauza într-o maximă autoexigență, în tendința fiecăruia dintre reprezentanții ei de a-și face destul pe cont propriu, de a-și căuta drumul de unul singur și nu în grup, în oroarea de gestul publicitar. Cine îi urmărește însă cu atenție pe reprezentanții acestei generații, va sesiza că discreția e, de fapt, expresia personalității: Eugen Uricaru, Ion Mircea, Vasile Sălăjan, Al. Dobrescu, George Stanca, Daniel Dimitriu, Victor Atanasiu, Adrian Popescu, Aurel Codoban, Petru Poantă, Dinu Flămînd, Grete Tartler, Alexandru Papiian, Doina Uricariu, Gabriela Negreanu, Daniela Crăsnaru, Alex. Ștefănescu, Ștefan Damian, Dan Verona, Mircea Florin Șandru, Constantin Pricop au deja o operă care, spre deosebire de cea a unui tînar al generației '80, poate fi judecată și înțeleasă în sine, fără a fi nevoie de raportare la operele celorlalți colegi de generație. Pentru mulți dintre ei n-a venit încă ora descoperirii spectaculoase de către o critică interesată a găsi în rîndul tinereții generații personalități. Pentru alții, n-a venit încă ora acelei opere capitale care să-i propulseze în prim-planul atenției generale. Sînt însă semne că viitorul apropiat aparține acestei generații de „franc-tirori”, alcătuită din scriitori care, spre deosebire de cei ai altor generații, și promoții știu să aștepte. Pe nesimțite, Eugen Uricaru își construiește o operă monumentală. Vasile Sălăjan este, la ora actuală, nu numai autorul unui roman în care modernitatea stă în slujba unei mari idei patriotice dar și arhitectul uneia dintre cele mai bune reviste culturale ale țării. Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu, Constantin Pricop, Val Condurache, din gruparea ieșeană, s-au remarcat prin absența oricărui complex în comentarea literaturii actuale. Aurel Codoban a publicat nu numai o carte premiată de U.T.C., afirmîndu-se autoritar în domeniul sociologiei literaturii, dar a făurit și făurește prestigioasa revistă Echinoux, Istoria exactă a lui Alex. Ștefănescu se anunță deja ca una dintre operele capitale ale criticii și istoriei noastre literare. Deși a publicat în reviste sute de pagini de comentariu curent, Victor Atanasiu a preferat să iasă în lume cu un eseu încheșat și nu cu o culegere de cronici. Gabriela Negreanu, Doina Uricariu, Daniela Crăsnaru sînt nu numai poete de referință dar și redactori de editură care fac din gestul publicării altor creatori un act de cultură. Recent, Doina Uricariu s-a afirmat în calitate de critic, Daniela Crăsnaru, în calitate de prozator. Am dat aici doar cîteva exemple pentru a ilustra un adevăr: dată fiind discreția acestei generații are nevoie, pentru a i se auzi glasul, de o tăcere de fond. Și cînd huruitul confruntărilor extraliterare de azi va înceta, în tăcerea de fond, se va lăsa, cea tăcere specifică vieții literare în care, înainte de toate, se scrie și se citește, vocea acestei generații se va auzi cu o limpezime care va surprinde. Și mulți se vor tulbura.

Ion CRISTOIU

constantin chiriță:
„sîntem o clipă din
imaginația lumii...”

— Stimate Constantin Chiriță, mă număr printre cititorii din 1956 ai „Ciresarilor”. Atunci cînd apărea primul volum al ciclului eram încă elev la elementară, și am fost printre cei care au devorat cartea, ce-a stîrnit, țin bine minte, o mare vîlvă în rîndurile noastre și nu numai ale noastre. Multe din vestitele cărți ale copilăriei s-au ivit din prea plinul dragostei unor scriitori pentru copiii lor. E cazul lui Tudor Arghezi cu acel „Cîntec pentru a dormi Mitza”. Cîntecul „Ciresarilor” cum s-a pornit?

— Cărți pentru copii, cărți adevărate pentru copii (și îi includem în această noțiune și pe preadolescenți și pe adolescenți) nu cred că se pot scrie fără să iubești această vîrstă. Și mă gîndesc la copii în general, la ideea copilăriei, nu la cazuri particulare. Eu cînd am început să gîndesc prima carte a Ciresarilor încă nu-i aveam pe cei doi (Victor și Diana) cărora le-am dedicat-o. Fac această precizare pentru că foarte mulți mă întreabă dacă nu cumva m-am inspirat, sau dacă nu cumva m-au inspirat cei trei (plus Adrian, apărut imediat după Castelul fetei în alb) cărora le-am dedicat ciclul celor 5 romane, dacă nu cumva ei m-au trimis spre această lume și spre această literatură. Scrierea Ciresarilor e legată mai degrabă și mai adevărat de copilăria mea și de dragostea cumplită, din copilăria mea, pentru literatură și mai ales pentru literatura dedicată acestei vîrste. Am avut o copilărie foarte liberă, poate chiar prea, dar acest prea nu se potrivește atît copilăriei trăite, și din plin trăite (au fost multe: și peripeții și aventuri și un circ care m-a vrăjit și m-a luat cu el, citeva luni) cît mai ales copilăriei de vis, adică viziunii în care mă confundam, pînă pe la 14—15 ani. Ca să fiu foarte sincer, duceam o viață dublă: cea de casă și școală, mai degrabă tristă, dureroasă, din cauza multor și multor neajunsuri și cea a mea, solitară, care începea odată cu seara și se termina tîrziu, în noaptea, ore multe petrecute într-una și aceeași plimbare, pe cel mai lung bulevard al orașului, vîsînd, confecționîndu-mi visuri, inspirate probabil din lectura unor cărți, de eroii unor cărți, dar în mod sigur mai bogate, visele mele, mai frumoși și mai deștepti, eroii mei, cu mine în frunte și cu prietenii mei. Era, acum îmi dau seama, un fel de dispută între cărți și visele mele. Cărților citite le opuneam cărțile mele de vis. Și din toată această dispută am rămas cu constatarea, intuitivă, bine înțeles, sufletească, nu declarată, sau foarte lucidă, că nici o carte nu mă satisfăcea, a aproape toate erau sărace, lenese, cuminți. O nici pe departe nu se comparau cu visele mele. Una singură m-a cucerit cu adevărat, m-a făcut invidios și m-a incitat și mă incita s-o întrec în orice vis, adică să construiesc ceva mai grozav decît ea. E vorba de Tom Sawyer. Dar gustul acela amar al cărților negăsite (încă nu știam că nici nu erau scrise) m-a urmărit multă vreme, îmi lipsea ceva, lipsea ceva din mine, eram frustrat, eram handicapat, nu eram întreg. Și chiar nu înțelegeam: cum să nu găsesc eu într-o carte tot ceea ce simteam eu, tot ceea ce visam eu, uneori chiar ce întreprindeam eu: nebuniile din vacanțe, magiile de la circ, setea de a face lucruri neașteptate, toate frumoase, dorința de a stîrpi urîtenile vieții, atîtea sentimente nobile, atîtea gesturi mari nefăcute, atîtea speranțe? Chiar să nu mă regăsesem nicăieri, să nu ne regăsim nicăieri, pentru că eram mulți care visam și care ne destăinuam și pe care ne chema un miracol necunoscut, încă nedefinit, ascuns într-o zonă de mister. Ah! misterele visate și inventate ale copilăriei, atît de încărcate de frumusețe, atît de generoase, atît de necesare sufletelor noastre! De aici, din acest prea plin al copilăriei trăite și visate și din negăsirea lui în lectură s-a născut ideea și impulsul de a scrie eu acele cărți pe care am vrut să le citesc cîndva în copilărie. Aș vrea chiar să mă extrag din formulă. Universul acestei vîrste, care este cea mai sinceră, cea mai liberă, cea mai hărăzită frumuseții, cea asupra căreia revenim mereu spre sfîrșitul vieții, tocmai din încălcarea ei de noblețe, frumusețe și sinceritate, de ce să nu existe în toată plenitudinea lui, în toată bogăția adevărului lui, în diversitatea și poezia lui, în cărți, în literatură? În volumul 5, unul din Ciresari spune: „Sîntem o clipă din imaginația lumii...” A daug: O clipă din cea mai frumoasă imaginație a lumii care este copilăria.

Iată care ar fi raporturile dintre Ciresari și copilărie. Și pentru că la început a fost vorba despre dragoste vreau să închei acest capitol cu sentimentul că acești Ciresari, aceste 5 cărți ale Ciresarilor, constituie, de fapt, o declarație de dragoste la adresa copilăriei, nu într-o frază, scăpată, ci în cele peste 2000 de pagini din care se compun.

— Bănuiesc că nu v-ați gîndit, cînd ați început să scrieți cartea „Ciresarilor”, că aceasta va căpăta întinderea unui ciclu. A fost, probabil, de vină pasiunea citito-

rilor, entuziasmați de-a dreptul, așteptînd cu sufletul la gură să vadă ce se mai întîmplă cu Tic, Lucia și ceilalți ciresari.

— E chiar așa cum spui. Cînd scriam primul volum mă gîndeam la un singur lucru: Oare voi cîștiga bătălia începută în copilărie? Voi scrie eu acea carte pe care am visat-o, pe care de fapt am scris-o, măcar ca stare și sentiment, în atîtea vise? Succesul a fost imediat și oarecum neobișnuit pe vremea aceea. Bineînțeles, un succes de cititori. Criticii nu s-au ocupat de carte, vorba lui Nichita: nici măcar nu se lăsau alarmați de proprii lor copii. Mai întîi au început scrisorile. Primeam și cite 10 pe zi. Primea și editura. Au urmat apoi întîlnirile, vizitele, mărturisirile. Unii citiseră cartea de 10 ori, de 15 ori, și erau atît de sinceri și de cuceritori în timiditatea lor, erau atît de frumoși, și foarte deștepti (Ciresarii au fost și au rămas, în primul și în primul rînd cartea copiilor deștepti) încît n-am putut să le rezist dorințelor și rugămintelor. M-am gîndit la o a doua carte a Ciresarilor și într-o lună de explozie am scris Castelul fetei în alb, care m-a legat definitiv de această literatură. Mi s-a scris din toată țara. Dar nu numai copiii îmi scriau. Îmi scriau studenți, profesori, părinți, la telefon eram somat, uneori chiar amenințat, ciresărește, că dacă nu mai scriu, dacă nu continui cu Ciresarii „o să vedeți dumneavoastră...” Și am crezut că scriind Drum bun, Ciresari! (pînă și titlul indică despărțirea) voi încheia ciclul. Dar după cum bine știți, n-a fost așa. Indemnurile, somațiile, amenințările s-au întîțit, (Doamne! Cîte scrisori! Unele nici nu aveau adresă, unele erau semnate de grupuri, titlulate: Ciresarii din orașul X, sau: Ciresarii Liceului X și prietenii lor. Și chemări, cîte chemări, în orașe, în școli, în licee!). Și s-a mai întîmplat ceva. În jurul cărții s-au solidarizat cîțiva scriitori, mai ales tineri: Nicolae Velea, Fănuș Neagu, Octav Pănuș, Nichita Stănescu, cu celebrul său poem: „Eu sînt un ciresar! Și n-aș fi fost ciresar dacă Constantin Chiriță n-ar fi inventat Ciresarii”. Și alții. Sub această presiune și simpatie am scris Roata Norocului și Aripa pe zăpadă, încheind definitiv ciclul. Dar cine mai știe... Presiunea continuă și astăzi, cînd există magazine cu firma Ciresarii, complexe și asociații sportive, cencacturi, reviste intitulate Ciresarii, cînd s-a doborît și recordul de lectură al Ciresarilor. Pînă acum vreo 10 ani era deținut de o elevă din Birlad, Mocanu Elena, care citise cele 5 volume de 29 de ori. E incredibil, dar era și Nichita Stănescu de față la acea mărturisire, pe care a și făcut-o publică. Acum vreo 5 ani s-a prezentat la mine, la Poiana Tapului, o altă elevă, Bratu Daniela, împreună cu un confrate și cu mama ei. A vrut să mă cunoască. Citise Ciresarii de 36 de ori. Inutil să adaug că amîndouă cititoare, eleve excepționale, știau pe dinafară cărțile.

— Popularitatea unei cărți atinge uneori asemenea proporții, încît duce aproape la substituirea autorului ei, ca și la trecerea pe nedrept în umbră, în conștiința publicului larg, a celorlalte componente ale operei acestuia. Este, s-ar părea și ceea ce se întîmplă cu „Ciresarii”. Trebuie să fie o senzație stranie.

— Aceasta nu e o problemă a cititorilor, ci mai degrabă a mediului literar. Aproape că nu cunosc cititor al Ciresarilor care să nu fi citit și celelalte cărți și să nu-mi fi transmis, sub o formă sau alta, aprecierile lor sincere. Am întîlnit, de pildă, profesori și alți oameni de cultură care și-au dat examene de stat cu cărțile mele, (sau cu probleme din ele), cu altele, nu cu Ciresarii. Întîlnirea și Pasiuni și-au avut la vremea lor cititori foarte solidari și fideli. În lumea literară lucrurile au stat însă altfel. (Încetul cu încetul voi ajunge să fac mărturisiri complete). După apariția „Întîlnirii” mai mulți granguri din lumea scrișului, foarte puternici și la modă, folosind cu lăcomie și cu abilitate practicile unei tiranii de care astăzi se miră că ar fi existat, au organizat o campanie foarte susținută împotriva cărții mele și a altora care au urmat, folosindu-se de o seamă de trepăduși (conspiratia mi-a fost divulgată, autocritică, chiar de către unii dintre ei, mai tîrziu bineînțeles). Dă-i încolo spuneau (înlocuiri încolo cu altceva, mai popular) își are domeniul lui, tineretul, ce se mai bagă și în ale noastre!) Și au creat și au întretinut o atmosferă, neolăală și nereală, în jurul celorlalte cărți ale mele. Și s-a ajuns pînă acolo, că uncoi chiar prieteni, foarte buni, se uitau la mine cu îngăduință cînd era vorba despre alte cărți, fără să le fi citit, bineînțeles. Unul din cititorii mei foarte fideli a fost Nichita Stănescu (dar n-aș vrea să-l nedreptățesc nici pe Velea, care m-a citit integral și care-și poate rosti singur aprecierile) care de altfel a și semnalat, în scris, continuarea suflului din Ciresarii și în celelalte cărți, în „Întîlnirea”, în „Pasiuni”, în „Livada”, inventînd chiar și un termen, preluat apoi și

de Ion Drăgănoiu, (sau poate acesta i-l-o fi înspirat lui Nichita?) cu care încerca să caracterizeze întreaga mea literatură: „Realismul romantic”. Ce mi s-a întîmplat mie, nu mi s-a întîmplat numai mie. Există chiar o concepție, foarte dură și materializată, categorisirea, pe gen, pe talent, pe mister, pe delatitudine: X e liderul romanului țărănesc, Y al romanului intelectual, Z al romanului de mahala, T al romanului de dragoste ș.a.m.d. (poate că există și romanul ciclist și romanul optic etc.) ceilalți ori își manifestau supunerea pentru a exista sub aripa unui sau altui lider. E de necrezut, nu? Amîntiți-vă ce i s-a întîmplat lui George Călinescu după Bietul Ioanide și Scribul negru. Lui George Călinescu, da! Și din pricina cui, doamne! Eu l-am auzit cu urechile mele pe unul din liderii literari ai vremii arătînd spre un confrate: Aia e talentat, trebuie să-l lichidăm! Intuind, simțînd și judecînd această perioadă l-am făcut pe unul din eroii mei să declare în romanul „Pasiuni”: „Un general e mai greu de distrus. Trebuie ucis atunci cînd e sergent”. Cu optimismul bine-mi cunoscut sînt gata să cred că asemenea lucruri nu se mai pot întîmpla. Da?

— Intrînd în universul scriitorului Constantin Chiriță pe poarta „Ciresarilor”, n-am uitat de vechile și încă nesatisfăcutele curiozități ale cititorului de altădată al cărții dv. Am fost tentat, după lectura primului volum, să pun mina pe condei și să vă chestionez într-o scrisoare. Mi-am reprimat pornirea, dar dorința de a ști mai multe despre Dv. a rămas și iată-o ieșind la iveală atît de tîrziu și într-un mod neașteptat, de bună seamă, la timpul acela. După terminarea Liceului la Birlad v-ați îndreptat spre Politehnică. Să înțelegem de aici că nu a existat ispi-ta scrisului, sau drumul acesta, părăsit, era drumul unei meserii pur și simplu?

— Datele și amănuntele biografice mă sperie. Un scriitor nu e compus din ani și cronologii ci din evenimente. 10 ani de școală pot să nu însemne nimic față de o zi de dragoste, sau de o noapte de lectură, cînd te-ai întîlnit fie cu un mare sentiment, fie cu o meditație răscolitoare, sau cu impulsul de a începe ceva, de a face gestul. Dar fie, cîteva precizări sînt necesare, s-ar putea chiar ca unele să fie evenimente. Liceul nu l-am terminat la Birlad, la jumătatea lui m-am despărțit de oraș. Am terminat liceul la București, în anul eliberării, chiar în preajma ei. Și m-a atras imediat ispi-ta scrisului. Am început să public reportaje și articole, foarte entuziaste, la publicații mai puțin importante, dar după un an de zile am fost remarcat și trimis la o școală de gazetari, viitoarea facultate de ziariști, care funcționa la Snagov. După vreo cîteva luni de cursuri intensive, ca șef de promoție al școlii am fost repartizat la ziarul Știința.

— Cum ați intrat în viața literară, cine v-a spus o vorbă bună, atît de importantă pentru destinul unui tînar scriitor, chiar dacă acesta trebuie să meargă întotdeauna singur, pe propriile picioare?

— M-am pomenit dintr-odată în plin vîrtej gazetăresc. Era anul 1946, perioadă de o efervescență unică, era realmente revoluție, romantism, tinerete. Și era o credință cumplită, sau poate o dorință cumplită, fierbinte, atotstăpînitoare, în necesitatea unor schimbări profunde, de structură în societate, în mentalitatea și destinul omului. Și eram la Știința, organul central al revoluției, cu atîta nevoie de a exclama și cu atîtea pagini albe pe masa de scris și în ziar. Scriam de toate și despre orice, numai lucruri frumoase, pentru că nu făceam altceva, probabil, decît să-mi ilustrez prin fapte și oameni, convingerile, credințele în nou și în viitor. Valul revoluționar era real, era sincer, era molipsitor, muncitorul se simțea colectiv, colectivul se simțea clasă, clasa își simțea rolul în istorie, iar noi, toți și eu, ne întegram clasei, rolului ei, speranțelor ei, visele ei. Devneam al clasei, prin logică și viziune, dar mai ales prin sentiment. Eu am căutat generozitatea perioadei în clasă și am găsit-o. În acei ani, mai ales, muncitorul și clasa, ei cei adevărați, cei ai uneltelor, erau viteji și generoși, visau și trudeau pînă la căderea fizică, dăruindu-mi fapte și gesturi, încărcate cu atîta umanism, cu atîta sacrificiu, cu atîta puritate și dezinteres, cum nu cred să mai fi existat, decît, poate, în 1848. Am lăudat această realitate, eram atît de subjugat de ea, încît eu și făuritorii ei nu mai aveam clipe și stări pentru a vedea altele. Dar oricum și-a avut frumusețea ei, pe care am exclamat-o în paginile ziarului și am reținut-o, ca spirit, adevăr și impuls pentru cărțile pe care am vrut să le scriu și în parte le-am scris. Acesta a fost un mare eveniment în viața mea care m-a obligat să-mi îndrept preocupările și spre domeniile și fenomenele tehnice, științifice, adică spre teritoriul cu care trebuia înzestrată noua clasă conducătoare, cu care pînă la urmă trebuia să se confunde. Teritoriul mi-a devenit familiar deși-l parcuream concentrat și în mars. Un alt eveniment, l-aș putea numi hotărîtor și la fel de mare ca acesta despre care am vorbit l-a constituit activitatea mea ca reporter și redactor la prima secție culturală a ziarului Știința. Șeful secției era poetul Miron Radu Paraschivescu, iar al treilea membru al secției era Alexandru Balaci, proaspăt doctor în litere cu un studiu, prima carte cu autograf care mi s-a oferit, asupra lui Giovanni Pascoli. Au fost momente pe care nu le voi uita niciodată în care finețea, intelectualismul, sinceritatea se uneau cu căldura, cu camaraderia, cu generozitatea. Sînt cunoscute calită-

țile, unice, de mentor, de descoperitor, de incurajator ale lui Miron Radu Paraschivescu. Îmi citea fiecare material și el a fost primul care mi-a spus că sînt scriitor și mi-a repetat cuvintele lui Hemingway că e foarte bine să pornești la drumul scrisului ca ziarist, dar e și mai bine să știi cînd să te lași de ziaristică, și să te apuci de literatură. El m-a luat la Revista literară, chiar la ședința la care a debutat Marin Preda cu tăierea sal-cîmpului, din Moromeții de mai tîrziu. Iar Alexandru Balaci, cu risipa lui de cultură și noutăți, cu farmecul lui de povestitor, cu incurajările lui calde, cu dragostea lui pentru literatură, și pentru mine ca viitor literat, cu optimismul și tinerețea lui sportivă s-a transformat într-un idol pentru mine, în prieten și sfătuitor. Balaci și M.R.P. și atmosfera în care m-au ținut și incurajările lor și mai ales contactul îndelung cu ei și-au avut partea lor decisivă în drumul meu spre literatură.

— Dar nu pot încheia acest capitol fără să vorbesc și despre rolul lui Zaharia Stancu în a spune acea „vorbă bună” atît de necesară uneori în viața și activitatea unui scriitor. Eram într-un moment foarte greu, atunci după apariția „Întîlnirii”, cînd se declanșase campania de negație, scriboasă, amorală și în afara spiritului intelectual, la care se făcea și se face apel atît de des, eram destul de singur, cînd deodată mă pomenesc cu un telefon de la Zaharia Stancu, prin care mă chema urgent la el, la Teatrul Național. Cred că dădeam prima dată mîna cu el. M-a luat direct: „Dă-i încolo! (Bineînțeles că a folosit alt termen, necesar și cuvenit). Vor să te alunge de la scris. Le e frică. Ți-am citit cartea. E bună, e foarte bună, așa că dă-i încolo și cu alte cărți”. A fost pitoresc, clar, tonic. A fost într-adevăr un eveniment, din cele care hotărăsc destinul unui om.

— Sînteți un moldovean cu suflet pătător de bun, cum se spune. Vă place să dăruieți prietenie, dar și să primiți. Sufletul vă e mereu o casă deschisă. Cîteva prietenii din tinerete, chiar dacă se mai pierd pe drum, rămîn esențiale și de neuit. Unele rezistă o viață?

— Cred foarte mult în prietenie. O dau și mi se dă. Există și prietenii de o viață, dar există și prietenii spontane, tîrziu, prietenii foarte solide, care au la bază încrederea, aceea încredere totală, fără de care nu e posibilă adevărată prietenie. Dar prietenia face parte din lumea particulară, intimă a individului, ea, în cazul în care îi dăm pulsul cel mare, aproape că intră în categoria accidentelor. Așa că elogiînd prietenia și apărînd-o și crezînd în ea și binecuvîntînd-o și dorînd-o lipsită de surprize și în afara lor (pentru că se întîmplă și în acest domeniu destule, ca în literatură) aș pleda, mai degrabă și mai insistent pentru o conviețuire demnă, curată, nenocivă, pentru o conviețuire intelectuală în lumea noastră a literaților. Aș pleda pentru respect, pentru adevăr, pentru necesitatea de a înțelege oameni și fenomene, pentru ideea, vitală că un scriitor își are rolul lui în literatură, că literatura unei țări e opera comună a tuturor scriitorilor, e suma tuturor cărților scrise, chiar dacă unora li s-ar da calificativul de necesare pentru comparație. Am mai spus și cu altă ocazie și trebuie să înțelegem că un scriitor plus un scriitor nu pot face niciodată doi scriitori, ci un scriitor și un scriitor. Ca să ne înțelegem și alții în această idee care stă la baza bogăției și diversității literaturii trebuie să ne înțelegem în primul rînd noi și să ne acordăm cuanta de respect necesară unei conviețuiri demne și unui climat care poate deveni foarte fertil scrisului. Îmi amintesc ce se spunea, undeva, rafinatul Huxley, cam așa: că fiecare scriitor cheltuiește pentru realizarea unei cărți aceeași cantitate de energie, de efort, de concentrare nervoasă, crește, simte și se zbu-ciumă la fel, speră și dorește la fel, numai că natura l-a făcut pe unul mai talentat, pe altul mai puțin talentat. La urma urmei, cîmpul literar nu e locuit numai de genii, sau, dacă vrem, putem să aranjăm în așa fel, și uneori chiar se aranjează, ca măcar jumătatea lui, sau trei pătrimi, să fie populat de genii, depinde din ce parte privești. Vorba lui Nichita: principalul e să fii poet. Restul nu mai e treaba noastră, e treaba literaturii. Cred că aici e adevărul. Să ne respectăm mai întîi ca scriitori, ca minuitori ai condeiului, să lăsăm genialitatea și negația pe alte mîini, poate ale istoriei. Ați auzit de Eucken, de Gjellerup, de Kartfeldt? Au luat Premiul Nobel pentru literatură. Poate în aceeași ani în care nu l-au primit Tolstoi, Rilke, Blaga.

— Ați muncit în multe redacții. De care dintre acestea ați rămas mai legat sufletește?

— N-am lucrat în prea multe redacții, dar anii petrecuți la Știința îmi sînt cei mai vii, cei mai plini, cei mai importanți pentru formarea mea ca om și scriitor. Acolo am debutat cu schițe și nuvele și mai ales acolo, în ciuda unui paradox, pentru că eram în plină luptă de clasă, am învățat cel mai mult să iubesc oamenii. Eram celebru în redacție: nu puteam să scriu materiale critice. Căutam numai frumuseți și nu trebuia să le caut cu lumina. Și publicam aproape zilnic. Astfel am descoperit un adevăr: oricînd, oriunde, viața își are frumusețile ei, așa cum e valabilă și inversiunea. Depinde de structura celui care caută, pentru a găsi ce i se potrivește. Mai am amintiri și de la fosta revistă ilustrată Flacăra, la care am lucrat iarăși cîțiva ani. Am publicat reportaje, am publicat chiar și poezii și cu toate că ajunsesem un fel de vedetă am fost foarte ușor dat afară. Tocmai îmi apăruseră Ciresarii. Mi s-a spus că pot să trăiesc ca scriitor. Aveam doi copii, o carte publicată și nu știam nimic despre Fondul literar. Dar aveam amintirea plimbărilor de pe bulevardul cel

congresului al XIII-lea

lung din Birlad. Mi-am reluat meseria de vîsător. Am visat următoarele cărți ale Ciresarilor care sînt dedicate unor frumuseți.

— Două au fost mediile care au focalizat atenția prozatorului Constantin Chirîță; cel muncitoresc și cel intelectual. Mai puțin lumea satului, de unde veniți. Pare paradoxal. Pentru cel în cauză trebuie să fie, cel puțin teoretic, mult mai limpede.

— Mă apasă cumplit acest adevăr. Sînt al satului, al satului tîhnit moldovenesc, cu trei generații de dascăli înaintea mea: părinții, bunicii, străbunicii. Cele mai dîuioase amintiri de la sat le am. Acum devin și cele mai pregnante. Ceea ce înseamnă că mă preocupă foarte serios, nedeclarativ, pe dinăuntru, ideea unui roman despre satul moldovenesc. Iacoban știe. Pe cînd era director la Junimea îi propuseam chiar un astfel de roman cu titlul *Moldova*. A-l scrie, în sfîrșit, a-l scrie, a trecut de la stadiul de datorie la cel de necesitate. Și sînt străzi, aici, la Poiana Tapului, lungi și liniștite, unde te poți întovărăși cu aminarea și visul.

— Trăim zilele celui de al XIII-lea Congres al Partidului. Pentru noi scriitorii timpul deschis de cel de al IX-lea Congres înseamnă întoarcerea la cele firești ale scrisului. Știm acum ce avem de făcut în perspectiva anului 2000. Ce-i revine scriitorului, ce se așteaptă de la dînsul?

Un ilustru scriitor francez spunea că adevărurile prea des repetate își pierd din demnitate. Ce se poate aștepta de la un scriitor? Cărți. Cărți mai bune. Dar asta nu e numai menirea, e visul, e dorința, cea mai fierbinte a oricărui scriitor care-și merită titlul. Condiții și libertăți de a scrie aceste cărți există. Pîlîngăreții ascund alte motive. Deci să scriem și din fericire scriitorii noștri au despre ce să scrie, despre viața noastră cea de toate zilele, cu toate începuturile ei. Se scrie o literatură bună și fără îndoială că va fi și mai bună. Scriitorul nostru de astăzi își cunoaște foarte bine răspunderile. În viață, în societate, în profesie. Nu trebuie să-l idealizăm, e om și ni-mic din ceea ce-i omenesc nu-i este străin. Esențialul este că între el și profesia relația este foarte solidă și rezultatul ei este cartea: cea scrisă și care va fi scrisă. Nu zic că nu există și alte preocupări în lumea noastră, sau mai bine zis și alte îndeletniciri, din omenescul de care aminteam, dar nu trebuie să le vedem și să le clasăm înaintea sau în afara marelui literaturii realiste care se face în țara noastră. E o epocă bună, epoca aceasta, e o epocă de mare literatură. De aceea trebuie s-o și punem de acord cu anumite necesități. Cartea odată scrisă, mai ales dacă e carte bună, trebuie să se bucure de viață multă și de viață lungă. Trebuie să ajungă la cîți mai mulți cititori, măcar la cei care o cer. E evident că mă refer la tiraj și la reeditări, la o anomalie care ne face prcă originali. Cum vine asta? Cărți bune, de valoare, cerute, dorite, necesare se vînd pe sub tețghea, sau nu ajung la cititor pentru că nu se tipăresc nici în tirajul normal vastei culturalizări a poporului, nici în edițiile necesare. Pretutindeni în lume e altfel, adică așa cum e normal. Insist, insist, insist! Omul are nevoie de carte, de cartea vieții lui, de cartea societății în care trăiește. Noi o scriem. Să i se dea. Nu ca o favoare, ci ca un drept. Cîte țări și cîți scriitori n-ar dori și nu s-ar ruga pentru o asemenea sete de carte! În acest secol metalic, pragmatic, automatizat, uneori dement și sinucigas, setea aceasta de carte, de spirit e un miracol și poate că e cel mai de seamă miracol al României socialiste.

— Scrisul rămîne cel dintîi, evident. Dar sînt și alte pasiuni arzătoare. Să amintim sportul: ați fost și președintele Federației de handbal într-o vreme de aur pentru această disciplină, să nu uităm pasiunea de colecționar de artă. Or mai fi și altele?

— Una din cele, dacă nu cea mai constantă pasiune a mea este poezia pe care o degust cu aceeași sfințenie cum se întîmplă cu muzica. Uneori o mai și comit, dar se scrie atîta poezie mare în această țară încît ai impresia unui intrus. Cît de fericit ar trebuie să se simtă și să fie o țară învrednicită cu atîția poezi! Acolo unde nu-i poezie nu-s sentimente și fără sentimente o națiune e o adunătură de obiecte, de numere, de...

— V-am căutat pentru a vă solicita acest interviu și am dat, nu usor, de urmele dv. tocmai la Poiana Tapului. V-ați retras aici, sînt sigur, nu doar pentru a vă bucura de lumina și tîna toamnei, ci pentru a scrie. Ce anume?

— Întă-ne și la ultima întrebare și la pagina 13-a, a mea. Ceva, ceva am răspuns, deși citind prima dată întrebările m-am hotărît să nu spun nimic concret și chiar să însălez un fel de teorie a frustului în creația literară. Dacă bați prea mult toba cu ceea ce vrei să faci, pînă la urmă se banalizează totul, misterul atît de necesar creației dispare, interesul propriu se diluează, personajele încep să te plictisească etc. etc. Așa am pățit cu cele două cărți la care lucrez acum și pe care le-am divulgat, chiar și cu fragmente, de mai multe ori. Nu e bine! Întîrzierea în lucru e o nenorocire. După ce ai gîndit o carte trebuie s-o și scrii. Va fi cartea unui anumit moment al vieții tale, așa cum e fiecare carte. Pe măsură ce trece timpul, povestea se complică. Se ivesc alte momente, alte evenimente, alte întîlniri, alte întîmplări, alte realități, te schimbi, te schimbi, te schimbi și o dată cu aceasta se schimbă și optica despre cartea gîndită. Așa mi s-a întîmplat. Am refăcut de trei ori cartea, mi-au venit alte idei, poate mai bune, sensul cărții se cerea schimbat, în bine, fără îndoială. Dar... dacă tot ne-am gîndi să imbinăm tătim o carte, s-o aducem mereu la nivelul

la care evoluăm, toată viața am scrie o singură carte și nici n-am termina-o vreodată. O carte este a ta într-un anumit moment al vieții tale. Așa că. Da, aici la Poiana e liniște și toamna e frumoasă și merită să te îmbogățești cu ea. Iar în suflet e dragoste și bucurie de viață.

— Vă mulțumesc!

Grigore ILISEI

implicarea politică a scriitorului

Domnul Neagoie Basarab e un Machiaveli al nostru, un filosof al condiției de cîrmuitor de stat. Cantemir, croind la planuri din cuțite și pahară, gîndea europenește. Pașoptiștii, strălumiți de torța numită Bălcescu, scriau pe aceeași masă poeme și proclamații, Alecsandri e un diplomat strălucit, cum mai tirziu Blaga, Ralea, Ion Brad. Maiorescu trece din critică în guvern cu aceeași olimpiadă intelectualitate. Un titan al scrisului, Iorga, își pierde viața pentru că-și avertizează neamul de barbaria nazistă. Romancier acut al mentalităților politice, Dumitru Popescu este un activist de înalt rang al Partidului Comunist.

Dar înfinit mai numeros e șirul scriitorilor care, fără a fi fost, fără a fi demnitari de stat, s-au implicat intens, ardent în viața politică a nației lor. Începînd cu cronicarii, cu Budai-Deleanu și strălucita Școală a Ardealului, cu pașoptiștii, trecînd prin Eminescu, cel mai aprig și cel mai profund gazetar politic al nostru sau Caragiale, scriitorul ale căruia operă și ziaristică sînt puternic impregnate de spirit politic — e greu de găsit, în devenirea modernă a literaturii noastre, scriitori care să fi fost într-adevăr abstracși, indiferenți față de viața obștii. Un solitar al suferinței abisale ca Bacovia avea și el „profetiile sale politice”. Un munte de tăcere și înțelepciune ca Sadoveanu e simțit ca adversar de legionari care, negăsindu-l pentru a-l lichida fizic, încearcă — etern imbecilă tentativă — să-l ucidă spiritul, dar rugul pe care-i ard cărțile nu face decât să le sporească strălucirea și căldura. Un geniu al înțelegerii literaturii, Călinescu, își riscă liniștea de cărturar, dacă nu și viața, sfîdînd, în *Istoria...* sa, ideologia de cămașă verde a momentului. Gazetarii de adînc vocație ca George Ivașcu sau Petre Pandrea nu se dau în lături, într-o vreme cînd Europa era îngenucheată, să-și publice disprețul față de ciurma brună. Un mare poet ca Argezi se face expresia simțămîntului colectiv mornit, bălîndu-și crunt joc de cizma baronească vremelnice instăpînită — chiar dacă asta îl costă lagărul.

Însă implicarea politică a scriitorului este vădită nu numai în gestul exterior, de atitudine — chiar spectaculoasă și curajoasă, cum au fost exemplele de mai sus —, ci și în textura intimă a operei, în rețeaua ei de sensuri. Eminescu intuia aceasta acum o sută de ani, notînd că nu acel scriitor (sau om politic) „va fi însemnat, carele, în fraze pompoase, va lăuda sau va batjocori întîmplările în trista și sarbada lui conexeive cauzală, ci acela care va căuta rațiunea de a fi a acelor întîmplări” (*Notițe bibliografice, în Despre literatură și artă*, Junimea, 1970, pp. 119, 120).

Privînd din acest unghi literatura anilor socializmului, vom observa că după al IX-lea Congres, ea nu mai face politică doar la modul agitatoric sau de strictă propagandă — ci printr-o variație și atentă radiografieră a realului. Paul Anghel scrie o deca-logie a nașterii statului român modern, în care prezentul își are îndepărtatele sale rădăcini. Paul Georgescu face cronică sarcastică, de un caragialism ridicat la pătrat, a politicianismului interbelic. Marin Preda intră în simptomatologia și etiologia delirului unui timp ce-și ieșise din țîțini. Corneliu Leu dă, cu multă știință a compoziției, romanul nonfictionar al zilei care a însemnat întoarcerea României la ea însăși. Anii dogmelor nefaste sunt, apoi, obiectul investigației epice și meditative la romancierii ca D. Săraur, Dumitru Popescu, I. Lăncrănjan, P. Sălcudeanu, C. Toiu, Radu Cosasu (nuvelele acestuia sînt în fond un roman fragmentat al tînrului contemporan și factor al începuturilor revoluției). Vizînd și mediul rural și pe cel urban, cu asprele probleme politice care se ridicau și cu erorile care au existat și pe care al IX-lea Congres le-a analizat și eradicat, cărțile lor depășesc optica jurnalistă a „dezvăluirilor” mai mult sau mai puțin senzaționale, sugerînd, prin eveniment și destine, rosturi sociale sau existențiale.

Scrutat cu luciditate e și prezentul imediat, și în romanele unor Buzura, Pardău, Breban vom găsi, expurgate de orice festivism sau negativism, imagini din direcția socială sau politică ale diferitelor medii și zone în acești ani.

Poezia, care, prin Labis, se ridicase chiar în ani improprii adevăratului cîntec, deasupra lozincii rimate, face acum, prin parabolele grave ale lui Jebeleanu, prin litania imnică și misionară a lui Ioan Alexandru, prin ironia și înșelătoarea simplitate ale lui Sorescu, prin mesianismul tunător și pătîmas al lui Păunescu — un act esențial de consemnare a miscărilor de suflet ale unui timp.

Sunt, notele fugitive de mai sus, încă o scoatere la iveală a faptului că, vorba lui Călinescu, artistului român îi pasă de Hecuba dar și de Cuba.

George PRUTEANU

poezia nouă

Observare a celor aproape trei decenii de poezie acumulată de la *Primele iubiri*, m-a dus la supoziția că orizontul de așteptare al lectorului de poezie a schimbat opțiunea tematică și formală a tuturor poezilor ce au debutat după Nicolae Labis. Nu iau în discuție pentru considerațiile de aici (dealfel, ele reprezentînd simple păreri ale unui cititor de poezie), decît materia poetică ieșită din retortele ultimei generații, impulsionate să producă text de „revoluția” labisiană; se poate avansa o dublă acțiune a demersului autorului luptei cu inerția: pe de o parte, acțiunea de recuperare a sensibilității receptoare, iar pe de altă parte, întoarcerea la scrierea poeziei, falsificate de intruziunea agresivă a manifestărilor extraliterare ale momentului, dictînd demolarea și indexarea mării tradiții poetice. Efectul-Labis revindică (aceasta și prin mitul creat de dispariția tragică a poetului), orientarea receptivității (vorbesc de o receptivitate de „masă” și nu de grupul restrîns al celor ce formează acea elite permanentă a culturii) către sursele originare ale lirismului, către emoție (nu neapărat estetică) și sentiment; lecția lui Labis a însemnat un moment fundamental, fără de care statutul poeziei ca și statutul de poet fuseseră deturnate de la specificul și autonomia implicită. Revoluționarismul lui Nicolae Labis se manifestă inițial în exteriorul discursului, recucerind mai întîi dreptul la subiectivitate al instanței enunțatoare. Candoarea adamică și desoperirea agresivității realului devin toposurile esențiale în autobiografia lirică liminară trasată de priză modelizantă (repet, la nivelul orizontului de așteptare al lectorului mediu), impusă de autorul poemului „Moartea căprioarei”. Sub auspiciile acestei adesece solicitări „estetice” debutează prima promoție labisiană, reperată mai usor de genericul colecției „Lucaefărul”, foarte primitoare de altfel; primul volum al acestor poezi cu rarissime excepții, instituie în mod eronat primatul metodei biografice, egalizînd și unificînd astfel o producție lirică destul de aridă. Polemizînd cu Labis (autor al *Luptei cu inerția*, dar și al antumului *Primele iubiri*), Nichita Stănescu descifrează mai întîi sensul iubirii, ca apoi să încerce o mai personală viziune a sentimentelor. Autorul necuvintelor reușite să se smulgă însă de sub influența tiranică a modelului impus de Labis abia prin volumul *Dreptul la timp* (1965), și, de aici înainte, va fi singurul poet care depășește limita oricărui orizont de așteptare. Marin Sorescu se susține și el metodei labisiane prin opțiunea pentru viziunea parodică; aceasta, însă, în 1965 cînd schimbarea convenea orizontului de așteptare al epocii. Ruralismul lui Ion Gheorghe din *Căile pămîntului și Pîine și sare trasa o direcție posibilă, delimitîndu-se și el de Labis, decamdată fără destulă claritate. Aproape toți ceilalți poezi inserați în colecția „Lucaefărul” n-au ieșit încă de sub manta lui Labis, continuînd fiecare în parte, o linie pe care nu putea să meargă decît cel ce e inaugurat-o; formula lor poetică a obosit repede.*

Dar iată că în anii '60, orizontul de așteptare al cititorului este marcat de alte exigențe și de opțiuni mai de substanță; acum se editează și se reeditează Ion Barbu și Lucian Blaga, apare revista *Secolul XX* și, astfel, se reinnoadă firul rupt cu tradiția majoră, recuperîndu-se în grabă toate pierderile. Se petrece o rapidă constientizare a actului poetic și poezii ce debutează acum au drept punct de referință, valorile cele mai înalte ale poeziei interbelice, transformate, cum este firesc, în structurile catalizante ale momentului. Cum am arătat în postfața volumului *Poezie și generație* (Eminescu, 1975), intitulată „Examenul tradiției și generațiile poetice”, semnele tutelare ale celei de a doua promoții sînt Blaga, Barbu și Bacovia. Blaga este poetul ce corespunde cel mai bine așteptării tuturor prin dubla sa deschidere; prin substanța („continutul”) poeziei sale și prin metoda expresionistă. Tinerii poezi neoexpresionisti (postblagianii, cum i-am numit) au simțit pulsul momentului și au încercat să rescrie temele și toposurile bliagiene căutînd să le întoarcă spre impactul cu realul. Demersul lor tindea către „dezmetafizicizarea” materiei prin inventarea unor metafizice diacronizate. Dacă primul Blaga enunță un expresionism de extracție retorică, poezi ca Ion Gheorghe (care intuiește ce înseamnă rescrierea bliagianismului cu oarecare înțrziere), Ion Alexandru, Gheorghe Pituț și George Alboiu adaptează metoda expresionistă la o viziune existențială directă. Deși retardată ca formulă, poezia acestora este profundă și, în perioada respectivă, a răspuns imperativului receptivității; apoi s-a epuizat prin epigoni într-o metafizică laxă, necontrolată, în care încap tot felul de eresuri neguroase, confecționate într-un limbaj redundat dincolo de orice delimitare estetică. Postblagianii au încă o încredere adamică în limbaj, demersul lor exteriorizînd o inocentă vizionară corespunzătoare stării de grație. Se pare că filonul baco-

vian identificat în poezia lui Mircea Ivănescu și Cezar Ivănescu propune două variante de originalitate cu bătaia mai lungă decît acela bliagian. Acești doi poezi se distanțează de postbliageini printr-o altă situație față de limbaj, deși demersul lor coagulează tot la nivelul structurilor de profunzime. „Gestul închis” al lui Ion Barbu n-a dat efecte decît la nivelul vocabularului, dacă e să ne referim la poezia lui Leonid Dimov care își extrage pasta exotică din retortele „Isarilk”-ului, poate singura zonă a poeziei barbiene ce a fost asimilată și recepțată mai ușor. Singurul poet din această promoție care a profitat anticipator de lecția avangardistă a fost Virgil Mazilescu și probabil de aceea nici nu a fost acceptat imediat.

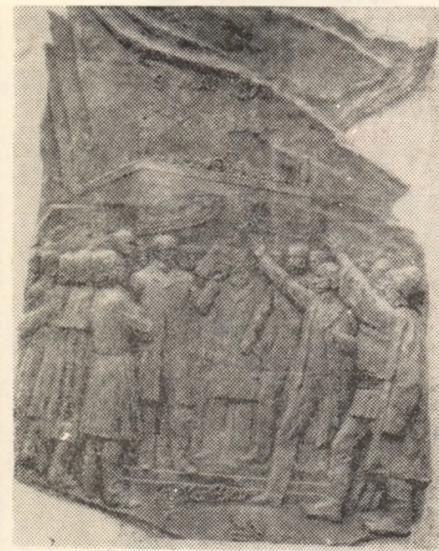
Sub semnul manierismului structural se manifestă a treia promoție, avînd ca punct de reper gruparea de la „Echinox”, așa după cum, pentru promoția anterioară există revista „Amfiteatru” din prima perioadă de apariție și cea-naclul „Junimea”. Formele de expresie manieriste urmează de obicei manifestării substanțiale a poetului, cînd linia de profunzime a fost „călcată” și nu se mai poate inventa nimic; are loc rafinarea discursului și barochizarea unor formule ce cresc în interstițiile structurilor de adîncime deja existente. Odată cu promoția echinoxistă apare o mai acută constientizare a actului poetic și manierismul structural (asumat teoretic și practic) înseamnă un simotom important ce semnalează modul cum toposurile culturale (de tipologie barochistă) vin să substituie pe acelea autobiografice (devenite stereotipul de conținut și formulă egalizatoare la majoritatea poezilor debutanți în fosta colecție „Lucaefărul”). Apar acum și alte teme, de deducție mai ales culturală, ce iau locul celor de extracție imediat existențială și începe să fie subminat exclusivitatea formulor autohtone prin infuzia unor modele externe, mai profitabile pentru evoluția actuală a poeziei. Atitudinea față de actul poetic se schimbă și ea, astfel că parodicul, ironicul, ludicul iau locul destul de rapid tonului solemn și grav ce angajau un alt tip de conștiință poetică la promoțiile anterioare. Deși aparent nu se petrece nimic deosebit, adevărata ruptură, în ceea ce privește receptura poeziei ca alare, se întîmplă, acum, întrucît orizontul de așteptare s-a transformat radical prin lărgirea sferei de informație și prin nuanțarea actului lectorial. Pornind de aici, „delimitarea” între promoții nu este în legătură mai ales cu modul de a face poezia ci, mai degrabă, cu modul de a simți poezia; criteriile psihologice curente, aparținînd colegilor lui Nicolae Labis de la „Școala de literatură”, nu mai funcționează la echinoxisti. (Folosind acest termen generic, mă refer la majoritatea poezilor ce debutează simultan cu cei de la revista „Echinox” din prima perioadă și care au evoluat față de promoțiile anterioare în modul de a concepe actul poetizant).

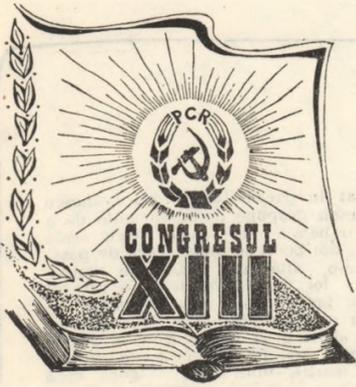
Conștiința textualizării, asumată cu anticipație „protocronă” cu cinci decenii în urmă de Ion Barbu, a devenit o normă comună de a face literatură la ultima promoție textualistă care propune cîteva repere posibile pentru constituirea într-o nouă generație. Această promoție explorează programatic tradiția avangardei și se înscrie sincron în direcția experimentalistă a poeziei contemporane. Am încercat să semnalez cîteva caracteristici ale noilor poezi la rubrica „poezia tînră” din „România literară” (ce continua serialul început în „Lucaefărul” sub titlul „Poezia nouă”). Există aici o gravă alienare textualizantă, dată de totala nelineredere în limbajul poetic și în transcendența discursului. Faptul că au apărut semne crase de minimalizare a acestui efort creativ, după opinia mea la fel de serios ca și acela al promoțiilor precedente, m-a făcut să trag concluzia că orizontul de așteptare al publicului nu este încă pregătit pentru receptura unei asemenea poezii. Atitudinea critică în cazul acesta nu trebuie să fie partizană, ci numai constatativă; dar dacă poezia se sincronizează din mers, este de datorie criticii s-o susțină sau chiar s-o anticipeze. Critica avizată poate frîna acele mimetisme și bucolisme ce amenintă să prolifereze în afara esteticului sau, în egală măsură, poate încuraja direcțiile poetice noi ce riscă să fie acoperite de zarva extra-literară iscată de unele mentalități retrograde. Cineva, cu malițiozitate, ar putea să mă acuze că acum 15 ani mă implicam în susținerea poeziei neoexpresioniste sau celeia auroral-metafizice. Nu vîd nici o contradicție aici; în fiecare etapă și cu fiecare promoție se manifestă o tendință dominantă, iar critica trebuie să riște de fiecare dată. E mult mai comod să aștepti să treacă de tot cutremurul ca să spui ce intensitate a avut; ideal este însă, să te afli întotdeauna în epicentru acestuia. Dacă generația lui Labis a dat pe Nichita Stănescu, să așteptăm cu calm ce ne va propune generația aflată abia la prima promoție.

Marin MINCU

Gh. ADOC: Detalii de pe monumentul Independenței

mihai beniuc

idilă de seară

De după deal e zare de incendiu
Ce-aruncă giulgiu de aur peste lac,
Sub valuri se ascunde verde-albastru.
Un cer din care a descins amurgul
Iar sălcii despletite plîng
Și vîntul a tăcut să le asculte.
Pe-o bancă doi îmbrățișați se strîng,
Ea și-a lăsat pe umărul lui capul.

16 sept. 1984

după georg trakl

Eu sîngerez ! Mi-e viața grea.
Durerea-n loc să scadă crește !
Dar nu mă plîng. Din rana mea
Pe cît mă doare noaptea ea
Răsare și-nflorește-o stea.

18 sept. 1984

întunec

În zbor știut lilieci trec seara
Prim spațiu murg dintre arbori chelind.
Pe lac se aterne verde cetină
Liniștea subt plasma apusului.
Lămpașe ici-colo pe cer se aprind
Și pornesc procesiunea nocturnă ;
Vara e suflată de vînt
Singuratic un om
Pe frunzele veștede
Plopii șoptesc
Pe-o limbă ne-nțeleasă
De anotimpul ce moare.
Luna aprinde o vatră
Pentru păstorii de noapte
Ai turmelor beznei.
Prin coșul casei pădurarului
Fum și scintei pleacă afară
Și se sting.
O lampă cu petrol arde pe masă.
Scîncește întunecul la ușă.

15 sept. 1984

toamnă

Parcă-i spălat cu detergent
Așa curat și-albastru-i cerul.
Nori albi se plimbă insular
Și nu știu unde-o să s-oprească.
Un ultim stol de rîndunele
Punctează negru-n grabă zarea
Spre miazăzi, spre miazăzi,
Zarea le-a aprins lumină.
Uscată frunza le petrece
De pe arșarii scuturați,
Deci vine toamna, e septembrie,
În piață-au apărut gutui
Și primii struguri pe tarabă
Privesc cu boabe scînteind.
Un copilăș stă și se uită
Și-i singur și cu mina-n buzunar
Se duce și întoarce capul,
La strugurii de pe tarabă.

15 sept. 1984

ion gheorghe

din condica în versuri

carul de vin

1. Carului de vin, i-au dat lemnul ce se cuvenea să fie patru care.
Roșile, cît patru arcași de-ai lui Ștefan cel Mare :
Doi în picioare și-alți doi și mai în picioare ;
Cîte patru plăieșii călare.
Loitrele, din lemnul a patru sute de arcuri,
Osiile cît patru mii de lăncii,
Tot așa, coșul, cît lemn la zece mii de scuturi,
Tot astfel paturile, cît lemnul pentru șase baliste,
Proșapul, cît lemn avea arborele din Borzești,
Jugul, cît stejar avea la o sută de ani Codrul Cosminului —
Atîta dumbravă s-a pus în lucrarea carului vinului.

2. Însă deasupra, era budană
Din lemnul de-o singură pădure
Din lemnul de-o singură pădure vădană ;
Împreună la doage de-un cadru-flăcău între flăcăi,
Să doarmă pruncul vinului în burta ei,
Ca vișelul cu putere de-o sută de boi —
Că se pusese tăcere
Să-i fie carului ca și cum ar veni pe un fâgaș de miere —
Umblînd de la Suceava pîn-la Odobești,
Roșile-i șopteau cu buzele pline de-o mie de vești ;
Drumului călcat de lemnele tălpăoage
Ii rămîneau urmele pe-o sută de zile, drage ;
Păcănitul, înfășat pe osii cu dimii de dohot,
În loc să facă vuiet înainte, lăsa murmur îndărăt.

3. Umblînd Suceava, către vinuri de Focșani,
Loitrele mituite, înverzeau înapoi cu o mie de ani,
Bubuitul lemnului carului în lucrare și-ajungere bună ;
Se stîngea-n iarbă, de parc-ar fi mers prin troiene de lînă —
Drumul țării pînă-n podgorii la Tîmboeștiu rîmnici,
Surugii tăcîndu-l și-nsoțitorii cu arcul, de-o sută de schimnici,
De la Cîmpul cel Lung al Moldovei de Sus
De-o sută de muți tăinuit și adus,
Pînă-n cramele Pietroaselor buzoienești,
Slăvindu-se într-o sută de graiuri de pești.

Căci la întoarcere
Era facerea cea fără desfacere :

Al porfiriu
Și din butie
Carele era fiu al fiului pururea fiu,
Și-al Fecioarei fecioara zgîtie,
Trebuia să doarmă brav și dumbrav
Pînă la cetatea Cîmpulungului moldav
Și să se preumblă-acet
Să nu dea-n oțet —
Acesta era preadulcele chin,
Al carului cel de vin,

motivul cerbului

1. Cum șade la Baia-n sigil
Hiara cu ochii de copil,
Zmerită și îngenunchiată,
Și cu toată carnea de fată,
De-mi vine să-mi pun capul în poala
Unde nu se-apropie durerea nici boala, —
Acelea vaci de cerb fecioară,
Nici sufletul sufletului să nu mă doară,
Și mi se face ca unui flăcău
A petrece-n patul său,
Cel fără de pedeapsă,
Punîndu-i mîna pe coapsă.

2. Cum șade la Baia-n stema orașului
De-aș umbla pe urmele ucigașului,
Cerbului căzut cu picioarele strînse sub el, —
Să-i arunc în piept, un flaut de oțel ;
Ce-o au / Căci după zmerit,
Punînd-o în genunchi pe pămînt,
Au tăiat capul ca un nesocotit
Și fără simțimînt...

3. Însă n-ai văzut ce sus l-a ridicat,
Să nu ia, asupra lui, păcat ?
Pus-au acel cap cu multe ramuri
Să flușture de cerb la cele neamuri,
În chiar poarta cetății,
Năvălită de toți hoții.

4. Eu am auzit Cetatea Baia
Boncăluind și behînd ca zeaua cerboiaia,
Și-o boncănea un cerb de-o sută de ciute alai,
După ce-și fătaseră arcașii bălai —
În noaptea cînd Mateiaș Crai,
A fugit pe după munți, și tot pe după, după,
Cu săgeata lui Ștefan cel Mare-n pulpă.

petac — podul cu fîn

1. M-am urcat în podul cu fîn, pe scară c-un fuștel,
Și-am dat de miroasele florii de nici-un fel,
M-am urcat în podul cu fîn, pe scară cu fuștei-doi,
Și-am dat de miremele în chip de floare de trifoi ;
M-am urcat în podul cu fîn, pe scară cu fuștei trei,
M-am întîlnit cu busuioacele păscute de viței ;
M-am urcat în podul cu fîn, pe scara cu patru tălpice,
Mi-au ieșit în cale ovăzuri și grîne vechi, cu trei spice ;
M-am urcat în podul cu fîn, pe scara cu cinci praguri,
M-am întîlnit cu boarea de sulcină și roiniță
M-am întîlnit cu boarea de sulcină și roiniță din faguri.

2. M-am urcat în podul cu fîn, pe scară fără a șasea treaptă,
M-am întîlnit cu mireasma cea mai înțeleaptă :
Jumătate sîngele-voinicului, jumătatea poala-maicii-domnului
În care-a vrut să mă legene trei veacuri ale somnului ;
M-am urcat în fîn, pe scară cu opt fuștei
Și m-am oprit în poarta grădinii cu mireasmă de tei ;
M-am urcat în podul cu fîn, pe scară cu fuștei nouă —
M-am uitat prin gaura cheii, văzui scaldătoarea de rouă :
Mama Mamelor, deschide, schide,
C-am venit din partea înțeleptului Parmenide —
Dar eu mă bizui pe mireme, pe miroase,
Care nu mi s-au vădit să fie ticăloase.

3. Am intrat în podul cu fîn, pe scara cu nouă fuștei,
Și m-au luat în brațe trei mame de zei :
Una mi-a dat și-am supt foc
Și m-a făcut cenușă de m-a născut la loc ;
Alta m-a hrănit cu turtă de țărîină,
Și i-am stat în poală-i lung și-ntr-o rîină,
Cum ai așipi în vîrfului unui car de lînă ;
Alta m-a luat, cum ia leoaica puilul, cu gura de ceafă,
Și m-a dat de cîte trei ori prin cîte-o apă...

4. Cînd m-a așezat să mă zbicesc pe țărîm,
Uitasem să mai dorm :
Pe-acoperișul podului cu fîn, auzeam păsările cerului fugind,
Cum tropăie soldații pe strade ; însă cîntecul, blînd :
Și-am văzut cum bătea vîntul, înclinîndu-mă cu lumea,
pe-o parte :
Dă-te jos, mi-a strigat cineva ; podul cu fînul merge departe ;
Doar n-ai de gînd să-ți lași oasele
Pe seama a toate miremele și miroasele !
Știu eu ? !
Nu mi-ar fi greu !

votiv de ctitor

1. Petru Rareș-voievod neguțător de pește,
La scaunul Judecătorului oprește ;
Nalt, subțire, parcă văzut prin perete de gheață,
Dă seamă de furtunoasa lui viață, —
Din culorile și incolorile zugrăvici, aflăm acest înțeles :
Că, uitați-vă cu ce m-am ales :
Cu Doamna mea de-ntîi și cea din urmă oară
Ca un cocor însoțit ce sînt de cocoară —
Carea se calcă pe împărăteasca-i rochie
De-un pui golaș, de drochie,
Și iarăși se mai ciugulește de pietrele-mpărătescului zăbun,
De către un tunel de păun —
Pentru ei mi-am strîns dreapta pe domnescul sceptru,
Cu toată măciulia plină de-un strugure de peruzele și electru.

2. Însă opera cea fără de moarte
Este într-aialtă a mea parte :
Într-adevăr, voievodul neguțător de pește
La scaunul Judecătorului, cum sosește ?
Subțire lung-îndoit-de-vîrf-ca paiful de secară,
Copleșit de spicul vieții cel în chip de coroană princiară :
Pe palma stîngă și palidă, ca frunza toamna,
Dinspre coconi și dinspre sine cel cu Doamna,
Petru Rareș greșitul ca un vameș, zmeritul ca un sutaș
Tinde către Judecată, acela sînt lăcaș —
Cît o cutie cu cercei, inele cu sigiliu și brățări,
Șiraguri de toți banii ce-au umblat la tîrgurile acestei mănoase țări,

Precum și alte soiuri de pietrii și podoabe,
Ale domniilor moldave —

3. Deci primind el, cinci talanți,
S-a pus să umble împărăția căzuților bizanți ;
Și lucrînd, sporîră, și sporînd, lucrară —
Petru Majă, slugă credincioasă și stăpîn de țară —
Carele, fiind copil din flori și bun păscar,
Îmbunat-au pre Judecătorul cu-acest sînt lăcaș legendar,
De-i zice Moldovița și e-n chip și-asemănare
Cu întreaga țară a românilor, Moldova lui Ștefan cel Mare —
Carea și ea este-n chip și-asemănare de chivort
Al României cu pămîntul și hotarul tot.

corneliu sturzu

oameni, gânduri, sentimente...

Un reportaj poate să devină memorialistică. Mă gândesc la Geo Bogza și la reportajul său „Pe urmele războiului din Moldova” apărut în 1946. Astăzi, după atâtea decenii, recitându-l, te întrebi dacă nu cumva te afli în fața unor pagini de „însemnări zilnice” așa cum le așternea pe hirtie un Max Frisch de exemplu.

Desigur, pentru mine, reportajul lui Geo Bogza are o importanță covârșitoare. El îmi amintește de o Moldovă devastată de război, de propria-mi copilărie, de oamenii care au reușit de-a lungul anilor să înalțe din cenușă o civilizație nouă. Unii din acești oameni mai trăiesc și azi. Pe unii am încercat să-i regătesc pornind de la paginile lui Geo Bogza. Uneori i-am găsit, alții nu. Aceasta este șansa reporterului. Să meargă pe urmele altora. Iar paginile sale să devină, după decenii... memorialistică.

sadoveanu

Când cerneala se sfîrșește în călimară scriitorul își înmoaie penița în singele său pe care-l amestecă cu lacrimi și sudoare așternându-și mai departe mărturisirile.

Când cerneala se usucă în călimară scriitorul povestește despre câte un om sărman și dureri înăbușite, despre locuri în care nu s-a întîmplat nimic, despre Lizuca și un cățel, despre toate câte i s-au întîmplat lui și altora și despre cei ce vor veni după intrarea-i în neființă.

Eram copil, flămînd, hălăduind într-un oraș care nu mai era oraș ci un deal de ruine în care începuse iarba să înverzească peste mormanele de moloz.

Și atunci l-am văzut pentru întâia și ultima oară pe EL. Venise la obrăz, pe locul copilăriei sale. Acolo, în capătul soselei Neamțului a coborît, și-a scos palaria și a pășit cu sfială pe ulițele Pașcanilor. Imi priveam ghețele scilciate în acel april al lui 1945, mă ustura frigul la tălpi parcă eram pe două tăvi de jăratec.

EL mergea domol, înconjurat de prieteni de demult, muncitori de la Atelierele C.F.R., cu palaria în mîna dreaptă privind cu ochii lui albaștri și mari vremurile ce veniseră. Ochii lui erau două lacuri limpezi, adînci, în care lumea intra ca printr-o poartă de cleștar.

Uitasem că tremuram ca varga, uitasem de săbiile frigului ce mă tăiau între umeri, uitasem de tot. Eram cu SADOVEANU țînînd în mînă o floare de mușcată, ruptă pe furis din ghiveciul mamei, meșterit dintr-un tub de obuz, așezat lîngă o fereastră nouă.

dragostea mea...

dragostea mea...

Uneori, cînd rătăceam prin camera mea de lucru în căutarea unui sentiment, mă apropiam de fereastră și priveam Iașul cel nou, cel dintre Păcurari și dealul Gălății. Mă uitam la dantelele de blocuri de peste Bahlui și retrăiam anii mei tineri. Mă gândeam că, deputat în consiliul municipal, am ajuns, acum vreo cincisprezece ani, să dau nume unui cartier aflat atunci doar pe planșele proiectanților: „Alexandru cel Bun”. Ctitorul de județe, cel care a pus întîiul semn de cinstire sub numele de IAȘI, nu avea încă un lăcaș contemporan care să-i pomenească numele în acest oraș binecuvîntat. De atunci și pînă acum pe harta Iașului au apărut și alte cartiere cu numele de legendă: Dacia, Mircea cel Bătrîn, Bulevardul Independenței...

Pentru că Iașul este astăzi o împletire armonioasă, între cea fost odată și ceea ce s-a construit în anii noștri prin puterea brațelor și a minții.

„...Sînt români — scria cu decenii în urmă Nicolae Iorga — care n-au fost niciodată la Iași, deși n-ar trebui să fie nici unul, căci cine n-a fost aici nu poate să străbată cu înțelegerile foile celor mai frumoase cronici, nu se pătrunde după cuviință la spiritul trecutului nostru care trăiește în acest loc mai viu și mai bogat decît oriunde alturea...”

Da, sînt cronici scrise în piatră, în marmoră și bronz dar mai cu seamă în conștiințele oamenilor.

Venind din secole, încercat de amintiri, Iașul și-a cîștigat în anii noștri nu numai renumele de mare centru industrial al țării dar și de vatră a științei și culturii românești contemporane.

Ce este nou la Iași? se pune firesc întrebarea. Multe, aș răspunde. O modernă zonă industrială, care se completează în fiecare an cu alte capacități de producție, școli noi, clădiri moderne ale unor institute de învățămînt superior. Dar poate cel mai mult s-au înnoit și se înnoiesc locuitorii lui prin muncă, învățatură, creație.

Ne-am obișnuit cînd vorbim despre știința ieșeană să amintim numele lui Petru Poni, Hurmuzescu, Vasile Conta, Alexandru Xenopol, Constantin Parhon și mulți alții. Dar poate este bine să se știe, printre altele, că savanții de azi care trăiesc și crează la Iași au acum la dispoziție o casă a lor, modernă, în care își desfășoară activitatea. Au născocit pînă și o nouă disciplină: inventica. Aproape de muzeul de carte veche românească se află în construcție clădirea Teatrului pentru copii și tineret. Pînă la inaugurarea ei, șoimii patriei vin aici, în noul centru civic al orașului, la statuia lui Ștefan cel Mare să depună jurămîntul și să primească cravata roșie cu tricolor. Poate la anul, după încheierea ceremoniei pionierești, se vor duce să vadă un spectacol.

În ultimele două decenii au fost construite în Iași mai multe edificii decît în întreaga a istorie. Orașul și-a întins aripile și

guroase peste dealuri și șesul Bahluiului într-o spectaculoasă revărsare de frumusețe.

Însă adevărata mîndrie a ieșenilor de astăzi o reprezintă zona industrială.

Lîngă Bahlui, între Repede și Tătărași s-a înălțat în anii noștri una din cele mai moderne platforme industriale ale țării. Splendida metamorfoză a vechiului tîrg de meșteșugari a început acum aproape douăzeci de ani, cînd partidul a hotărît amplasarea la Iași a unor importante unități de interes republican.

Iar dacă altădată Iașul se putea numi doar oraș al culturii, astăzi el este în egală măsură o puternică cetate a chimiei, a industriei metalurgice, a industriei ușoare.

Seara, privit de pe înălțimile dealurilor de la Repede ori Bucium, ori Cetățuia, Iașul îți apare ca o imensă brătară de briliante răsfirată peste coline. Și nu știu dacă luminile care strălucesc în amurg sînt focurile nestinse ale cuptoarelor sau luminile din privirile oamenilor.

Oare nu este suficient să privești în jurul tău și să te gîndești la toate acestea pentru a te simți împlinit ca om... Sau, mai exact spus, să ai sentimentul că te scali în riul mirific al trăirii care te duce mai departe?...

Așadar, ori de cîte ori mă cuprind aleanul, îmi arunc privirile peste zările molcome ale Iașului în care văd întruchipate relieful țării. Un relief de fabrici, de holde germinînd sub soare și zăpezi, de clădiri, de autostrăzi. Dar mai ales, văd înălțîndu-se statura neîncovoită a oamenilor care vor să trăiască, așa cum ne-am învățat: în cinste, demnitate și bucurie.

cum am devenit ziarist

Este foarte greu, după mai bine de un sfert de secol, să-ți amintești tot ce s-a întîmplat la INCEPUT. Imaginile (cite au mai rămas) te copleșesc, desigur încerci să te convingi că nu ești un om sentimental, că totul poate să înceapă iarăși...

În cabinetul directorului.

— Vrei să lucrezi la noi?

Mi-a venit în minte amfiteatrul în care se repartizau locurile în învățămînt ale colegilor de serie iar eu nu știam unde mă voi duce, la Pașcani, ori la București...

— Da, am răspuns...

Imi văd primul birou de reporter (întotdeauna mi-a plăcut o masă singuratică la care să pot compune), strigătul acela dur, rola de celuloid aruncată peste hîrtii, replica disprețuitoare: „Acest material pute!”

Intr-adevăr, puțea de naivitate, prostie și neadevăr. După atîția ani dau dreptate din tot sufletul șefului meu. Dar pe atunci mai erau și alții care ne străduiam împreună să aruncăm în eter vorbe cît mai frumoase, spuse entuziaști și patetic.

Și mai există din vremea aceea cînd scriam foi volante iar glasul meu se auzea în eter neuitatele convorbiri cu Otilia Cazimir, Mihai Codreanu, Sandu Teleajen, George Lesnea, cu prietenii mei de pe vremuri Ion Istrati, Dumitru Ignea, Florin Mihai Petrescu, Corneliu Ștefanache, Andi Andrieș, Mircea Radu Iacoban și Horia Zilieru și toți ceilalți care, astăzi mai sîntem împreună.

Cînd scriu aceste rînduri mă străduiesc să nu fiu sentimental. Și totuși cînd mă refer la RADIO IAȘI nu mă pot gîndi decît la cea de a doua mea UNIVERSITATE. Acolo, printre colegii de atunci, am învățat meseria de ziarist, care înseamnă adevăr, luptă, suferință și ideal. Și, înainte de toate, fermitatea opiniilor!

despre muncă

De multe ori mă gândesc că de cînd omul a devenit om, de cînd brațele sale și mintea sa au început să înțeleagă pămîntul pe care îl locuiește, el și-a suflacat mîncile, cum se spune, a ridicat piatra zidind-o peste altă piatră, a inventat rînd pe rînd și sapa, plugul și coasa. Sudoarea s-a îmbrotonat pe umerii lui și pe frunte iar peste ochii lui iscoditori a fulgerat lumina gîndului. Din truda minții și a brațelor sale omul a învățat civilizații după civilizații, pînă în ziua de azi.

De la „Gînditorul” de la Hamagia, pe care, îmi place să cred, cînd mă uit la el, că exprimă meditația omului preistoric despre truda pe care acesta o va depune a doua zi și pînă la coloana lui Brăncuși semnificînd efortul omului dintotdeauna de a se ridica mereu mai sus, de-asupra propriei sale condiții, arta a immortalizat în infinite ipostaze ceea ce ne-am obișnuit să numim cu acest termen generic: „munca”.

Pentru că muncă nu înseamnă numai efortul trupului uman ci, poate, înainte de toate și în vremea noastră, efortul de gîndire, cea științifică genială a minții care stă la temelie transformării lumii, ducîndu-ne mai departe.

Este drept însă că, de-a lungul mileniilor, munca n-a folosit doar pentru a face oamenii mai buni și mai drepti. Istovitoarea trudă a fiecărui fierar nu a modelat doar potcoavele cailor, dar și săbiile cu care s-au cucerit popoare. Semnătura pusă cu sudoare în brazdă nu întotdeauna s-a copt pentru copii ci și pentru războinicii veniți de aiurea să cucerească spațiile planetei. Dar munca, efortul ființei omeniești de a transforma pămîntul într-o lume mai bună și mai statornică a făcut omenirea să fie mai omenească iar omul să încerce mereu urcușul către gîndul visat de generații întregi.

Nu aș dori să repet acum lucruri știute, să glosez pe marginea opiniilor altor oameni care au scris despre civilizația muncii, despre ce a însemnat și înseamnă munca pentru viața omului. Aș vrea doar să spun un adevăr simplu: fără muncă, viața omului nu ar fi viață ci reîntoarcerea în neantul neființei.

În acest sfîrșit de secol a-i refuza unui om dreptul la muncă este ca și cum i-ai refuza dreptul la oxigenul planetei.

simple însemnări

Intr-o primăvară cu soare blînd, cînd cireșii și prunii dau în floare, acolo, într-un sat de la cotul Carpaților, am zărit-o pe femeia aceea. Stătea dreptă în pridvorul casei sale cu furca de tors prinsă în briu. Privirea-i gînditoare sclipind de sub marama-i albă, cerceta zările, pe cînd degetele răsuceau spornic firul alb.

M-am oprit tăcut în mijlocul drumului cu inima tulburată. Așa mi-o închipușem în anii copilăriei mele pe Vrîncioaia, cea cu șapte feciori plecați cu Domnul Ștefan să scape țara de urgia dușmanului. Așa frumoasă, în nobila-i simplitate a vîrstei, mi-am imaginat-o pe mama ciobanului părăsind dumbrăvile lumii cum a creat-o inima poporului în eterna noastră „Mioriță”.

Și nu știu de ce, în țărâna aceea „cu brîl de lîină” care, lucrînd, aștepta nu știu pe cine, nu știu de unde, am văzut întruchipate toate mamele pămîntului nostru românesc.

Și iarăși, în dorul meu pentru meleagurile natale, am intrat odată într-una din cele mai moderne fabrici ridicate în ultimii ani în orașul de unde plecasem. O fabrică de perdele. Mașinile zumzăiau molcome iar de sus curgeau învălurindu-se pe suluri imense mări de adieri albe menite să fie oglinzile înflorate ale ferestrelor noilor case. Iar printre acele fluturări de vis treceau fete în salopete albastre. Și, iarăși, nu știu de ce, atunci pînzele lungi și transparente mi s-au părut niște văluri de mireasă împodobind părul negru sau blond al acestor zeițe ale lumii de azi, stăpînitore peste imensele hale de beton și sticlă.

Dar cite imagini ale atîtor femei nu mi s-au petrecut pe dinaintea ochilor?... Femei zăbovind cu răbdare la căpătîiul celor

în suferință. Femei scrutînd ore întregi prin lentilele microscopelor lumea celulară a ființelor. Femei purtîndu-și în brațe pruncii ca pe cele mai scumpe odoare dăruite viitorului.

Mituri străvechi ale popoarelor din toate spațiile lumii, de la mesopotanieni și pînă la triburile amerindiene așează la începuturile vieții principiul feminin al creației, al leagănului matern. Și ce este mai frumos în arta omenirii decît chipul femeii întruchipat în milioane de înfățișări de la Venus din Milo și pînă la Vitoria Lipan a lui Sadoveanu?

Desigur, inteligența și talentul artiștilor au creat și încă vor mai crea pentru nemurire chipuri de femei, limanuri ale dragostei și duioșiei, ale frumuseții și tihnei spre care se îndreaptă sufletele noastre.

investiție de inteligență

„A trece pragul unui echinox este ca și cum ai închide o carte pe care ai citit-o”.

Mă gândesc la vorbele acestea rostite de un agronom de prin părțile noastre, acum, cînd și eu, ca toată lumea, traversez încă o toamnă. O toamnă care înseamnă mai mult decît un simplu anotimp.

Pentru cei ce-și leapădă seara sub dușuri ori lîngă fîntînă bronzul verii și sudoarea frunții, sfîrșitul de septembrie înseamnă mult mai mult decît o schimbare de numire în calendar. Înainte de toate înseamnă Stare de veghe. O stare de veghe continuă începînd cu ascultatul buletinului meteorologic, cu unghia care încearcă coptul boabei de porumb, cu măsuratul adîncimii brazdei după ce tractorul a trecut. Și cite altele...

„Pentru că astăzi a face agricultură, îmi spunea prietenul meu, agronomul, nu înseamnă doar a strînge sfecla de pe cîmp, a culege merele din livadă, a așeza sămînța în brazdă. Astăzi agricultura înseamnă, înainte de toate, inteligență.”

A săpa, a grăpa, a culege nu mai este suficient. Trebuie să deschizi larg ochii la ceea ce se-ntîmplă în jurul tău și, dacă-ți umblă mintea, să găsești cele mai potrivite soluții în fiecare ceas, ce spun eu, în fiecare minut. „Asta înțeleg eu prin revoluție agrară” — încheie prietenul meu, agronomul.

În ziua aceea i se păruse că vorbește prea mult. Opri mașina pe o talență, lîngă niște tractoare și o porni gospodărește peste brazde pînă la mecanizatori, pîndind cu un ochi cerul ce-și aduna nouri.

Așteptînd în mașină, gîndeam la cele spuse de bărbatul acesta încă tînar, care călca apăsător peste brazdele proaspăt trase, aplecîndu-se din cînd în cînd, cercetînd pămîntul cu ochii și cu degetele lui de pianist.

Încă o investiție de inteligență!

se poate oare

fără artiști?

Pămînt al Moldovei, țînturile binecuvîntate ale Vasluiului, Birladului și Hușului mă impresioară mereu cu amintiri. Rememorez versurile lui Alecsandri, științeteoarele dialoguri ale lui Mihai Ralea, ascult vechea toacă a Academiei bîrlădene bîntînd în lemnul anotimpurilor. Sînt vesti ce vin de demult precum zăngăniul zalelor lovite de sulii, la Podul Înalt, și ctitoriile înălțate în suflete.

Sub geana minții, acum cînd ISTORIA a făcut saltul necesar și pe aceste meleaguri mă gîndesc la pădurea tînară de simțire și talent care începe să urce din plămada nouă a pămîntului dintre două ape. De cîțiva ani e un alt început de întemeiere. O întemeiere a zidurilor vremii noastre dar, mai cu seamă, în țîntul vasluiurilor a unor oameni noi, lucizi și pătimași totodată trecînd din vîrsta aleanurilor în cea a lucidității adevărilor fundamentale ale vremilor noastre, mîndri și înțelepți și dragi nouă.

Nu pot despărți „miracolul” țînturilor Vasluiului de acum cu tot ce au ele mai bun, mai frumos și necesar pentru vremurile pe care le trăim, fără scriitorii. Fără acei oameni la care inima se așează în vîrfurile peniței și duc mai departe, sufletul veaului nostru și al unui ideal.

Intr-un țînt care își caută cu succes normele civilizației industriale dar care nu a uitat niciodată valorile de suflet și simțire ale trecutului, dorînd să le continue și să le ridice pe noi înălțimi prin propria creație, poezii și prozatorii din acest colț binecuvîntat de țară, nu sînt doar martorii noilor ctitorii de zidire materială dar, prin opera lor, ei înșiși, ctitori de conștiințe.

noiembrie...

noiembrie...

Calendaristic, dar nu numai calendaristic, noiembrie înseamnă prin excelență TOAMNĂ; ultimele adieri ale verii au plecat demult către alte zări pe aripile rîndunelilor pe cînd fulgurile zăpezii sînt aproape ori poate au și venit.

Scriitorii, desigur, nu sînt meteorologi, nici specialiști în agricultură, dar au harul să observe ce se petrece în jurul lor. În această lună, cînd echilibrul naturii se armonizează cu cel al inimilor noastre pentru că noiembrie înseamnă pentru noi toți și bucuria culesului roadelor și depunerea în brazdă a recoltelor din anul care vine. Este luna cînd strădaniile tuturor sînt împărțite în egală măsură între ogorul semănat și ogorul alb al foii de hîrtie pe care se depun gîndurile.

Este un adevăr incontestabil, verificat de înșiși oamenii țării noastre în ultimele decenii că nu poți construi o societate modernă, capabilă să ofere cetățenilor condiții tot mai bune de viață, fără o înaltă conștiință revoluționară, fără un larg orizont de cunoaștere. Iar printre cei ce au datoriat de a contribui prin scrisul lor la perfecționarea pe mai departe a societății noastre, a tuturor generațiilor, sînt și scriitorii, acei oameni care fac să vibreze inimile și să educe conștiințele milioaneilor de cititori.

Așadar, noiembrie nu înseamnă doar recoltele ogoarelor, a livozilor și a grădinilor intrate în hambarele țării, ci și roadele muncii artiștilor. S-au deschis stagiunile teatrale, în librării apar cărți ale scriitorilor clasici și contemporani de la noi și de peste hotare, un fericit prilej pentru numeroși autori de a se întîlni cu sute și sute de cititori de la orașe și sate. Casele noastre de filme se întrec în a prezenta publicului noi producții.

Este efervescența creatoare care animă în egală măsură oamenii din toate categoriile, muncitori, țărani, oameni de știință, artiști plastici, scriitori, deoarece noiembrie nu înseamnă doar satisfacția pentru tot ceea ce am înfăptuit, dar și năzuința care ne animă pe toți în drumul către viitor. Este, dacă vreți, un sentiment.

Noiembrie, așadar, este o lună a toamnei, dar care aparține, deopotrivă, primăverii!

Iar cînd mă gîndesc la tot ceea ce se întîmplă în țara noastră, la inimile și conștiințele ce vor hotărî la al XIII-lea Congres al partidului destinul nostru pînă în pragul altui mileniu am sentimentul curat al revoluției...

statornicia iubire

Cînd zic pămînt al meu
Rostesc statornică iubire
De tot ce-î românesc
Aici sub arcul carpatin
Și pină-n vâstele cîmpii
Cu rodul lor migrînd spre soare
sub cerul amețit de ciocirlii.
Și iată, de aceea ard cînd trec
Prin șoaptele pădurilor umbroase,
Stîngindu-mă în verdele înec
Ca-ntr-o imensă mare de mătase...
De aceea urc abrupte creste de Carpați,
În Călimanii clopotelor sinse,
Pe unde dorm străbunii mei petrificați
Intr-o tăcere de zăpezi albastre și aprinse...

sîntem precum

pădurea...

Sîntem precum pădurea : vigoare și lumină !
Și liberi precum gîndul — iscoditor teaur
Făcîndu-l să rodească sub soarele de aur
Peste-un pămînt pe care de mii de ani sîntem
stăpîni,
Mindrindu-ne cu titlul de comuniști români !

Sîntem precum e iarbă : candoare și balsam !
Rodim frumos în grîne și înălțăm cetății,
Iar cîntecul pe buze dă-n floare ca un ram,
Stegar avînd în toate, pe-acest meleag străbun,
Partidul Comunist Român !

Sîntem precum e piatra : stabili și credincioși !
În toate cîte soarta ne-a hărăzit să facem.
Avem copii zburdalnici, dar și bătrîni sfătoși
Și, preamărîm că-n toate poporul e stăpîn,
Partidul Comunist Român !

Și știm că de milenii pe-acest pămînt rotund
Și strălucit de fluvii și de cetății în soare
Am fost dintotdeauna stăpîni în liber zbor
Pădure, piatră, iarbă și vigoare !

iubirea pentru țară

Ca firele de iarbă umblătoare
Vîsăm alături de ceilalți frați
Pentru că Țara — această insulă de soare —
Să lumineze veșnic din Dunăre-n Carpați.
Îndrăgostiți de frumusețea albelor zăpezi,
Vizionari lingă etajul cer,
De case ziditori ;
Buni arhitecți de mere roșii prin livezi,
Mereu neosteniți, mereu iscoditori,
Regenerăm păduri umbroase și înalte
Și păstrăm viuți în ape repezi deversăm ;
Și cerbil să trăiască-n libertate noi veghem
Pierzîndu-ne cu ei pe drumuri încă neumbrate.
Ne sînt acasă toate iubirile dîntii,
Mai pățimase parcă și mai înalte încă.
Iubirea pentru țară o știm de căpătii,
Temeinică și pură cum pîntenul de stîncă !

ctitori de țară

Scriem simplu pe fiecare oras
Pe care l-am înălțat :
Iată, prieteni, aceasta este Țara !

Urcăm la hotarul fiecărui sat,
Învăluți de aromele griului greu de lumină,
Livezi și fîntîni, care cresc
Și poată fiii noștri să spună :
Iată, aceasta ne este Țara !

Coborîm în galerii cu sori nestinși
Să luminăm cu ochii stratificate ere
Din care vom dura alte cetății contemporane
Ca să putem rosti cu demnitate și putere :

Iată, ne ctitorim Țara !
Aruncăm peste prăpăstii complicate artere
Prin care Dunărea-și trimite cai înspumați,
Sori gemeni ai Soarelui Soare
Urcăți pe cerul țării de clasa muncitoare !

George DAMIAN

gîndind

prin Ceaușescu

Și iată cîte primăveri se cern
în plin noiembrie, în prag de iarnă,
cînd din visări cresc mările și munții,
chiar dacă-au prins zăpezele să cearnă !
În sala mare-a marelui Congres
e anul 2000, și matcă și sorginte,
și fiecare comunist e-o țară, un partid,
punînd în zidărie o inimă fierbinte.

Istoria se 'nalță cu fiecă congres,
al IX-lea e prag de eră, vislă, treaptă ;
menirile sporesc sub cer cupole,
istoria din noi, noi fapte-asteaptă.
Gîndind prin Ceaușescu, noi, românii,
ideile le punem în drapele
și înălțînd toți porumbelii-n zbor
fîntîni săpăm, cutezători, spre stele.

Constantin CLISU

președintelui

Iubit bărbat adinc poem de țară
Noi azi îți știm și gîndul și țaria
În ochii tăi e veșnic primăvară
Și-un zbor ce-naripează România.

Sub fruntea ta cresc visele străbune
Și tot acolo pacea-și are casă
Iubit bărbat azi te cunoaște-o lume
Și gîndul tău e faptă și mireasă.

Acum cînd anii îți brodează timpla
Acum cînd zborul nostru este sfînt
Noi îți urăm să veșnicești astăzi
Cît veșnicești Carpații pe pămînt.

Chiriac SAMOILA

inscripții

partidului

Ard împreună cu vocea ta
Din visele tale răsăr trandafirii istoriei
Din dragostea ta
Luminează nemuritoarele torțe pe timpla țării

Chemarea ta e roșie ca o voce în munți
Drept ca sufletul tău și ca izbînda ta
Ne este nouă gîndul — zbor înalt de șoim
Prin care trecem identificîndu-ne.

marele forum

Puternic și viu
mă cuprinde cuvîntul
ce mișcă idelle
și dă vieții sens
în matca lui fierbinte
ca într-un cuib de aștri
e-o creștere arcuită
de timp înalt și dulce

Acum știu de ce lumina lui
o respiră șoimii
în slava-i răsună dorința
epocii de aur
e un moment cosmic
în steaguri și-n sufletul meu

Durată și purpură de flaut
e patria în Marele Forum
un țarm de torțe
foșnește astăzi
prin aripa de vultur.

Ion Vergu DUMITRESCU

patrie

ești atît de prezentă
și totuși aproape
și totuși departe
la fel de aproape
stă (fragmentată) viața
patrie în zori —
ploaie pe zidurile scetei ca și cum aș inventa o
ploaie ! ploaie !

strălucește în iarbă
nu pe fața armurilor
patrie de dimineață pină
seara
întru în lumina ta
de fiecare dată
ca și cum aș inventa o
poesie.

Doru Mihai MATEICIUC

elena zafira zanfir

adevăruri

Era într-o joie după-amiază. Directorul general Emanuel Orbaș se afla în biroul său din pavilionul mare fiind într-o proastă dispoziție. Situația din uzină îl nemulțumea. Nu se mai putea impune cu autoritatea directorului general, mai ales de cînd uzina trecuse sub comandamentul german. Nemții erau prezenți peste tot. Grupuri de cîte trei militari patrulau pe aleile uzinei chiar și ziua. Secțiile la început foarte curate erau acum imbecite de murdărie și reziduurile de uleiuri.

În ziua aceea directorul general se plimba cu mîinile la spate prin birou. Din cînd în cînd se oprea și privea prin marea fereastră ce da în curtea uzinei. Pentru o clipă aiva fantezia să i se pară că întreaga uzină începuse să se surpe sub flăcări mistuitoare. Se scutură ca de un vis. Se întoarse brusc cu spatele spre fereastră și se îndreptă spre seiful unde-și păstra documentele secrete : proiecte, planuri de noi tipuri de armamente. Le luă și le trecu în sertarul biroului său. Apoi își aprinse o țigară. Fuma rar, doar cînd se afla într-o anumite situație. Chiar dacă era nervos nu se observa. Nimeni nu-l văzuse vreodată în postură de om nervos sau impulsiv, așa cum se întîmpla cu inginerul Barbon aproape zilnic. Știa mai bine că oricine să-și stăpînească firea. Nu fusese acționar al uzinei „Laxa” niciodată. Munea pentru salariu. Trăgea adînc din țigară și părea că gîndurile se deosebesc de ironie. Spre deosebire de inginerul șef Vărăș sau inginerul Barbon șeful sectorului munițiilor, care lua măsuri arbitrare bătîndu-și joc de oameni.

Antonia traversă curtea uzinei și cu pași grăbiți urcă cele cîteva trepte. Nu era pentru prima oară cînd era chemată la directorul general ca să ia sau să ducă planuri pentru diferite tipuri de armament nou, necesare secției superioare de recepție la care lucra.

Deschise prima ușa și intrucit șeful de cabinet nu se afla acolo, bătu la ușa capitonată cu piele de căprioară de culoarea ochiului.

— M-ați chemat, domnule director general.
— Te-am chemat domnișoară Antonia. Te rog să te așezi. Te-am chemat cu totul în afara problemelor profesionale. Să nu te surprindă.

Antonia făcu ochii mari, mirați, nu știa ce să creadă.

— Așa cum ai auzit. De ce te-ai intristat într-o dată ?

Faptul că niciodată nu-i făcuse vreo aluzie, pentru Antonia era surprinzător și curios felul de a i se adresa directorul general.

— Am o dorință Antonia.

Ea era din ce în ce mai curioasă.

— Nu înțeleg ce vrei să spunei.

— Te rog să accepți să-mi citești două ore pe zi sau de patru ori pe săptămîna din „Suferințele tînarului Werther” de Goethe și „Jean Christophe” de Romain Rolland scrise în limba germană și franceză.

— Scuzați-mă, dar nu înțeleg ce rost are să citesc eu dacă dumneavoastră cunoașteți germana și franceza ca și mine.

Ea părăsi biroul directorului general dialogînd cu sine. „Ce om ciudat!”

Ajunsa acasă doctorița Monica Roșanu, la care locuia, observă starea ei. Vedea că o frîmîntă ceva. Nemai-puținînd rîbdă o întrebă :

— Ce ai Antonia ? Ce e cu tine ?

— N-am nimic. Sînt numai puțin obosită.

— Nu căuta să te eschivezi de la răspuns. Aștept să-mi spui.

— Directorul general Orbaș m-a chemat să-l citesc două ore pe zi. A-poi tăcu.

— Bine, dar mi-ai vorbit totdeauna frumos despre el. Cred că-l prețuiești mai mult decît pe maiorul Stoian.

— Nu-î amesteca. Fiecare este în felul lui. Acela este altceva.

— Ce fel de bărbat este inginerul Orbaș ?

— Este un bărbat frumos și serios și are o atracție aparte. Lasă-mă, te rog, și nu mă mai întrebă nimic.

Monica zîmbi înțelegătoare.

— Dacă ți-a cerut numai să-i citești, are el un motiv. Poate se simte prea singur. Are ceva de ordin moral. Ce dacă este director general, încearcă să te apropie mai mult de el.

— Nu-mi fac iluzii. O salariată...

— Ești mai mult. Au nevoie de tine fiindcă le citești cu ușurință planurile din limba germană.

— Poate ai dreptate.

— Acest om vrea să-și alunge o obsesie și te-a ales pe tine.

— Dar de ce tocmai pe mine.

— Fiindcă ești frumoasă. Ai un chip care impresionează și o voce care fără să vrea mingie. Mi-ai spus că este un om deosebit față de ceilalți din conducerea uzinei.

— Da, așa este, dar în orice caz mi se pare destul de ciudat. În situația în care se află uzina de cînd nemții sînt la tot pasul, numai cînd le vezi fețele crispate și cînd tipă „heil Hitler!” te înspăimîntă și numai chef de citit n-aș avea.

— Tocmai de aceea trebuie să pătrunzi unele lucruri mai mult.

A doua zi după-amiază pe la orele

cinci, urma să ducă din nou niște situații speciale directorului general. Directorul general Orbaș, cu mîinile la spate, așa cum avea obiceiul, stătea în fața ferestrelor și privea cum oamenii încarcă armamentul în vagoanele care urmau să plece pe front. O cutremurare interioară îi cuprinse ființa la gîndul că încercătura aceea care însemna moarte se lucra în uzina pe care el o conducea.

Văzîndu-l în fața ferestrei, Antonia nu știa ce să facă. Vru să lase situația și să plece. Totuși se răzgîndi.

— Domnule director general, am adus situația zilei.

Directorul se întoarse brusc cu fața spre ea.

— Antonia, stai, nu pleca. Vreau să facem o schimbare pe jos.

Luată prin surprindere, totuși avu răgazul să gîndească.

— Am de incuiat birourile de la recepție. Maiorul Stoian și ceilalți sînt plecați.

— Bine, te aștept.

Împotriva voinței, ca un miracol pe care ea nu-l înțelegea și nu-și dădea seama ce se petrece în sufletul ei, acceptă. Antonia era lucidă. Nu avea să-și reproșeze nimic în comportarea sa.

Plecaseră amîndoi din uzină de un ceas. Mergeau alături tăcuți. Nu prea departe de uzină se afla o plantație cu o alee de cireși. Se zăreau florile albe și o mireasmă dulce, proaspătă îi învăluia pe amîndoi. Continua să tacă. Deodată inginerul Emanuel Orbaș o luă de mîna pe Antonia și i trecură brațul după al lui. O privi lung, și o undă de tristețe îi străbătu ființa.

— Cum de ai consimțit să mă însoțești, Antonia ?

— Nici eu nu știu.

— Nu credeam că ai să accepți.

— M-am gîndit că poate aveți nevoie de mine.

— O, nici nu știu ce serviciu mi-ai făcut.

— Cred că sînteți foarte singur. V-am văzut stînd la birou pină seara tîrziu. Față de toți sînteți rezervat și deodată m-ați solicitat să vă citesc.

— Antonia, ai darul să descifrezi sufletele omenesti.

O privi lung în ochi cu aceeași tristețe pe care Antonia nu-i văzu fiind acoperiți de umbra serii.

După aproape o oră și mai bine de plimbare, ajunseră în oras. Se înserase de-a binelea. Se despărțiră ca doi prieteni.

A doua seară se întîlniră din nou, făcîndu-și iarăși o plimbare împreună pe sub pomii încărcați de floare și parfum. Ingerul Orbaș i se adresă cu căldură :

— Antonia, vreau să te aud vorbind. Spune-mi ceva. Orice, vreau să uit de problemele din uzină. Te rog.

Antonia oftă lung.

— Am să-ți povestesc ceva. Cu voce caldă și moale, Antonia începu să spună o poveste marinărească pe care o stia de la tatăl ei.

— Antonia, mă uimești. Știi să povestesti foarte frumos.

Se întoarse cu fața spre ea și o luă de umeri, apropiînd-o cu gingăsie.

În seara aceea Antonia discută cu Monica.

— Știi, m-am hotărît să nu-l mai însoțesc pe directorul general Orbaș. Am să-l refuz. Nu mai vreau să-l văd. De cîncisprezece zile ne întîlnim zi de zi.

Monica zîmbi semnificativ.

— Antonia, cînd fugi de cineva, de

un bărbat, înseamnă că ori îl iubești ori îl urăști.

— Nici una nici alta. Ce eu sînt cîtele care însoțesc stăpînul ? Ce vrea de la mine ? Poate înțelegi tu sensul acestor plimbări.

— Vrei să știi Antonia ? Ingerul Orbaș Emanuel te iubește. Fac pariu că te iubește. Fii prudentă, este un om inteligent. Plimbările astea făcute cu tine constituie o terapie binefăcătoare pentru el. Este un om obosit, cu nervii zdruncinați. Vrea să scape, să se elibereze de obsesiile ce par că-l copleșesc.

— Monica, de ce pledezi atîta pentru inginerul Orbaș ?

— N-ai înțeles Antonia. Directorul tău este un caz patologic. Vrea să te aibă în preajma lui. Înseamnă că ceva foarte profund care îi dirijează întreaga ființă, acea busolă sau dispozitiv care reglează întregul organism i-a fost afectat. Este încă tînar, poate să-și îndeplinească orice dorință, dar anumite motive îl rețin. I se impune o atitudine severă, aparentă dacă nu de fond. În orice caz cu el se petrece ceva.

— Ai vorbit exact ca un medic psihiatru cu experiență.

— Exact așa. Văd că m-ai înțeles.

Antonia îl însoți în duminica următoare pe inginerul Emanuel Orbaș la o partidă de tenis. Vesel și exuberant, o veselie pe care ea nu o mai cunoscuse, privea chipul lui care se schimbăse într-atît încît părea un tînar apropiat de vîrsta ei. El o luă de mîna pe Antonia cu firescul obișnuit.

— Lasă-mă să te fivesc mai mult la lumina zilei. Ești atît de frumoasă Antonia...

— Dacă îmi mai spui ceva, o să plec.

— N-ai nici un motiv să pleci.

— Rămîn, dar să nu mai îmi spui nimic.

După terminarea jocului ea rămase împreună pină tîrziu acolo între pomii care-și scuturau floarea și mireasma. Privînd-o în tăcere gîndurile continuă să se afîie. Vocea lui caldă, parcă izvorînd din adîncul unui profund zbucium sufletesc se făcu auzită :

— Antonia, îmi ești dragă. Lasă-mă să visez, să chem florile de cires. Lasă-mă să-ți privesc ochii aceștia frumoși.

Se ridică, luă cîteva flori de cires și le împrăstie în pîrul ei bogat.

Ea îl privea, dar deodată parcă se trezi.

— Nu vreau să te mai ascult. Vreau să plec, domnule.

— Ba da. Ai să mă ascuți. Te simt atît de aproape de inima mea și n-ai să pleci. Și nu-mi mai spune domnule. Sînt un salariat ca și tine. Sînt inginerul Emanuel Orbaș care te iubește și atît. Ți-o repet.

— Nu vreau să mai ascult, zise ea cu vocea altcuiva parcă.

— Te rog să mă lași să-ți vorbesc pină la capăt. Miine poate va fi prea tîrziu. Îi tinea mîinile într-ale lui. Lasă-mă să-ți sărut chipul.

— Nu, nu se poate.

— Intr-o zi poate o să-ți pară rău. Te rog nu încerca să pleci.

Antonia rămase locului și privea la bărbatul din fața ei care în momentul acela avea obrazul crispat.

— Nu mă privi așa. Nu sînt decît un biet infirm. Pe fiinta mea torturată numai tu poți aprinde scînteia dragostei adevărate. Nu-ți cer nimic decît să mă iubești.

Antonia ridică din umeri cu nedumerire și sprîncenele ei frumos arcuite și ochii ei adînci și negri dar senini ca o noapte de vară instelată, îl în-

recucerirea tradiției

Nu e chiar inedită constatarea că efervescența culturală a prezentului se sprijină „pe umerii vremilor trecute”; a fi liber de tradiție e o iluzie, „bazată” pe ignoranță și aroganță. Dar, la fel de adevărată, e și o altă observație: există (cum nota acid Adrian Marino) o dublă tradiție, una vie, activă, modernă, alta sclerozată, distingând deci între funcționalitatea și muzealitatea ei. Ceea ce interesează este această prezență reală, nu mortuară. Marile spirite ce ne-au precedat, în succesiune impunătoare înfruntând naufragiile timpului și asigurând radioactivitatea. Dar tradiția, colecționând fapte ideologice și artistice (în comunicare) cheamă conștiința ordonatoare; în alambicurile valorificării moștenirii literare, tradiția — ca structură maleabilă — suportă prefaceri prin masive absorbții fără a se nega. Ea dezvoltă un sens acumulativ și restructurant; modelează creația și se automodelează, păstrându-și regimul continuității principale. Este elementar a observa că înșiși avangarda (aspirând la o pronunțată „universalitate”) își extrage comandamentele dintr-o structură matrice-specifică. Afirmarea specificului prin intermediul tradiției conjugă așadar imanența (de neocolit) cu sensul activ (alt de dorit). Racordul cu tradiția, forind straturile specificului național este inevitabil.

Sensibilitatea epistemologică a vremii noastre refuză transferul clișeelor criticii; cu atât mai mult, efortul comprehensiv prezidat de spiritul critic va respinge congelarea lor, spargând crusta prejudecăților și primenind recepția. Privesc cu mefiență publicistica aniversară și circulațul canal informațional școlar, tocmai prin predispoziția rutinieră și convențiile hiperpolizante ale genului comemorativ, achitând respectuos tributul de admirație cerut de împrejurări. Nu putem înălța zidurile operelor critice ignorând biografia ei; adică „necitind” mentalitatea ei. Sau, altfel zis, cimpul critic — supus capricioasei meteorologii a recepției — este în continuă prefacere; recitarea obligă de multe ori la revizuirii și, de aici, la rescrierea unor întinse porțiuni ale „continentului” literaturii noastre. Cine consultă cu ochi istoric străvechea noastră civilizație își va remarcă de îndată vitalitatea uimitoare; așezată „în calea tuturor rătăciților”, ea își conservă specificul și manifestă curiozitate, nelipsind aceluiași culturale legate de momente istorice capitale, nodurile cronologice, densificările axiologice, arzind etapele unei evoluții abătută deseori de la fisisc. A ne crampona de evoluțiile-etalon, abuzând de reperiile occidentale, înseamnă a ignora condițiile specifice și cronologia internă. Pentru a fi convingător, decupez un recent exemplu: în *Literatura română în epoca renașterii* (Ed. Minerva, 1984), Dan Horia Mazilu tratează cu atenție analitică Renașterea de tip răsăritean, încercând episodul slav al literaturii noastre. Spun doar că demonstrația e convingătoare și reproșurile întemiate: cronistica slavonă a fost privită de pe poziții impropii, refuzându-i-se sub acuză de impersonalitate rolul de verigă. Ea se vadește nu în cumul de inerte transcrieri ci „o publicistică politică” în haină slavonă, slava veche îndeplinind — ca limbă sacră, de cult — funcții echivalente cu cele ale latinei pentru apusul Europei.

Variațiile de cotă la bursa valorilor suportă însă presiunea mediului. Cazul generației Labiș, o generație polemică, evadind dintr-un „program” este elocvent în mai multe privințe. „Alianța norocoasă” de care vorbea Eugen Simion, având în vedere întilnirea poeziei tinere a anilor '60 cu marii interbelici reveniți în actualitate se înscrie momentul de renaștere a literaturii române. Ea a fost posibilă și prin acțiunea tenace a acestei generații, grăbind recuperarea oficială și refăcând legăturile profunde ale unei culturi într-un nou context socio-politic. Peste diferențele (inerente și necesare), generația Labiș își află liantul în condițiile formative și sensul relativ unitar în programul de creație al deceniului șapte: înnoirea spiritualității naționale, resurrecția autohtonismului, adică idealuri ce depășesc în fond frontierele de generație. Cei intrați în literatură sub acolada unei tendințe artistice reverberând axiologic, declanșau o polemică: vestejeau adică tendința retoric-publicistică a poeziei fără lirism, a versificației impersonale ori, pe linia prozei, pledau pentru trecerea de la rigiditatea manheismului la complexitate epică, eliminând deci perceperea restrictivă a umanului. Regăsirea interiorității, a omului lăuntric a pregătit ecloziunea lirismului; e drept, pleiada de poeți a dat tonul dar impulsul fusese anunțat de romanele mai virstnicilor Marin Preda, Eugen Barbu, ale lui Titus Popovici ș.a., obligând la reasezarea valorilor. Să nu uităm totodată că redescoperirea segmentului interbelic prin reevaluarea tradiției a înrădit decisiv literatura momentului: lirismul esențializat, prin structurile catalizante (M. Mincă) ale lui Arghezi, Blaga, Barbu, Bacovia în desfăcută noi izvoare, impunând recuperarea poeziei. Ambianța literară se va despărți de mecanica versificației superficiale, de proliferarea poeziei impersonale și

narative, de voga poemului epic și a clișeului personajului unidimensional. Această nouă echipă creatoare se va contamina de efervescență; virsta se conjugă ferocit cu momentul istoric, dar — negreșit — comuniunea spirituală nu alungă solitudinea creației. Peste ani, Ana Blandiana va mărturisi: „comun între noi este doar punctul de pornire, epoca și faptul că o obligație să se privească în noi”.

Desigur, pot apare cărți remarcabile și în condiții sterilizante. Imponderabilul creației nu asigură în chip mecanic concentrări ale valorilor. În condiții fertile însă, exploziile literare nu pot fi înțelese decit în conjuncție cu istoria; firește, ea stimulează nu provoacă, dar opțiunile ideologice percută, se resorb și prezidează progresul organic al vieții spirituale.

Generația Labiș ilustrează acest adevăr. Labiș însuși, ivit în contextul poeziei „uscate”, a adus sevele gîlgiitoare ale desprimăvării. Scris de poezia sa, mistuit de febra căutărilor, Labiș înseamnă un moment de răscruce. Deși s-a pedalat pe importanța conjuncturală, voi spune că înainte de a aparține unui adolescent opera sa este a unui poet. **Reprezentativitatea lui Labiș** pentru spiritul nou ce submina clișeele vremii își află o metaforă cuprinzătoare în „lupta cu inerția”. Ea indică o stare de spirit. Deși prefirurată abia, opera lui Labiș — prin disponibilitate creatoare și libertate responsabilă — este semnul unui început de epocă literară; Labiș este un creator de climat.

Dar renașterea întregii spiritualități românești, bazată pe conștiința istoricității ei n-ar fi fost posibilă fără decizia politică a Congresului al IX-lea. Răspund confuziile nivelatoare, trezită din somnul dogmatic, societatea noastră a redobîndit dreptul de a vorbi în numele valorii. Firește, promovarea lucidă a principiului valorii nu ignoră că a fi modern nu înseamnă, neapărat, un iudiciu valoric. Dar eternul antagonism dintre nou și vechi nu ocolește literatura; aceasta se regenerează, clamatele gesturi „de ruptură” (în fapt, discontinuități pe termen scurt) sint activate de programe polemice și evaluări negativiste. Actual creator este un act de invenție. Cum originalitatea absolută e o iluzie, cum impunerea noului trezește apetitia violentă a conservatorismului literar, nouăta — în unele capete — mai e înțeleasă ca o alternativă la tradiție. Dar noul nu iese din nimic; iar „potențialitatea futuristă” se împlinește prin trecerea de la valoarea de relație la valoarea în sine, folosind nu o dată vehiculul modei. **Creația continuă tradiția, contraziind-o.**

Un spirit modernist tutelează devenirea oricărei literaturi. S-a spus chiar că avangardismul ar fi un filtru al tradiției (M. Mincă). Cred, dimpotrivă, că tradiția este adevăratul filtru; muzeul devoră orice avangardă, cum zicea și A. Marino. Dacă de o tradiție avangardistă e riscant a vorbi la noi, viu și necesar rămîne însă **spiritul avangardei**, deschiderea la nou. Chestiunea privește evitarea altei confuzii: suprapunerea dintre avangardism și modernism, însinuid un caracter global antitraditionalist pentru ultimul termen. Or, la noi, se știe prea bine, antitraditionalismul a fost mai temperat în practică decit în teorie. Pregarită inițial, tradiția sffrșește prin a fi asimilată. Reacțiile de tip avangardist, minate de impulsul distructiv și de o agresivitate șocantă, provoacă limbajul și cititorul; experimentul este tipic avangardist dar o literatură experimentală (pentru care mijlocul devine scop, interesînd proiectul nu produsul) comunică limitat și poate devia în indiferentism, sub unghiul audienței.

O discuție serioasă, delimitativă acuză handicapul impreciziilor terminologice. Domeniul e invadat de aproximativ, confuzia termenilor (rupînd digurile semantice) alimentează multe erori și muniția diferitelor „querelles” se risipește în absența eforturilor de precizie literară cf. A. Marino: **Modern, modernism, modernitate**, EPL, 1969). Tradiția ar fi, după unii, o stavilă în calea modernității; așa înțeleasă, ea se reduce la tradiționalismul osificat, sufocat de patriarhalism și culturalism, transportînd în viitor o pretins-imobilă zestre a specificității. Dar tradiția, dăsi are rol cenzurativ și poate fi definită ca un sir de revoluții asimilate, nu e o amortire în respect și monotonie — avertiza T. Vianu. Dezertionea de sub tutela tradiției este o victorie iluzorie. Imanența specificului, germinînd opere rămîne marele ei adevăr; literatura alimentată tradiționalist nu se restrînge la notele vetustului. Mai mult, vaccinul clasic e trebuincios, chiar dacă în regim strict comparatist, valorile clasice — par favoritele în „concurența” cu cele contemporane. Insurecția modernistă înseamnă însă, în primul rînd, refuzul spiritului canonic.

Negreșit, orice segment temporal rămîne un fragment convențional. Creația literară postbelică se vadește — la orice examen sumar — o epocă de mare efervescență culturală, comparabilă cu marile momente ale literaturii noastre. Într-un mediu cultural bun conducător de modernitate, prin orizontul intelectual-ideologic, nivelul problematic și tensiunea efortu-

lui de primenire a registrului expresiv, formula „literaturii contemporane” dobindește — din unghiul valoric — prestigiu densității axiologice. Voința de afirmare culturală se însoțește ferocit cu argumentul valoric, fixat de memoria literaturii, uitînd rapid producțiile minore.

Nu e vorba însă de un prezenteism subordonat clipei. Așa cum în actual lecturii rămîne mereu un reziduu „ilizibil” (orice relectură descoperînd și desferind sensuri noi), reduta tradiționalismului — înțeleasă ca o „prefață a speranței” — trebuie succesiv cucerită de generațiile ce se perindă pe scena literaturii noastre. Ea e stramă de respectul superstițios și sensul ei se concentrează în conștiința valorilor. Marii noștri scriitori români „eternii păzitori ai solului vesnic”.

Viața literară e departe de a fi o pace edenică. Înșiși creația e o competiție. Dincolo însă de gîlcelele ce-i animă culisele, prezidează o **unitate de scop**: cucerirea tradiției înseamnă o selecție, desfășurînd o hartă a literaturii noastre, cu un relief axiologic ce infirmă — parțial — încercările anterioare. O nouă hartă valorică este sarcina înaltă ce stă în fața noastră. **Fiindcă tradiția e vie prin noi și avem obligația — mereu actuală — de a o recuceri.**

Adrian Dinu RACHIERU

două romane despre horea

1784. **Vreme în schimbare** este cel de-al doilea roman cu o tematică istorică al lui Eugen Uricariu; și aici, ca și în precedentele volume, prozatorul mizează pe interpretarea faptelor, pe „simțirea” istoriei, căutînd mai mult motivația psihologică a unor evenimente cunoscute altfel din manualul de istorie. Și chiar dacă punctul de plecare pare a fi o carte de istorie (**Răscoala lui Horea** de David Prodan), proiecția faptelor în ficțiune este decisivă, iar interpretarea lor **personală** rămîne mecanismul esențial al constituirii structurii epice; altfel spus, Eugen Uricariu nu se „obiectivizează”, nu părăsește adică un stil și un anume spațiu narativ la cristalizarea cărora a lucrat timp de cel puțin zece ani (de la debutul din 1974) și, de aceea, ar fi o eroare să se citească acest roman despre răscoala lui Horea încercînd a se găsi corespondențe cu capitolele respective din manuale sau tratate de istorie. Încredințîndu-se ficțiunii, acceptînd deci „pactul” propus de autor în „avertismentul” cu care își deschide romanul, să citim prima pagină observînd că Eugen Uricariu dovedește și aici că știe să creze ceea ce se numește în chip obișnuit „atmosfera”, în fapt, un mod de a tensiona textul, avertizînd cititorul ori împlinindu-i așteptările: prima frază a cărții relatează un eșec care pare, desigur, banal, dar care — cum se va vedea — constituie un semn al structurii interioare și al statutului social prin intermediul cărora se definește unul dintre protagoniștii textului, așa spune, unul dintre „polii” săi: „Era a patra oară cînd Isăia se întorcea fără să fi vîndut nici o vită. Știa asta fără să-l vadă. Ar fi putut să-l zărească prin tre ostrețele rare, înnegrite de ploaie dar nu voia. Auzea tălîngile, două vîind ca niște adevărate clopote, iar cea de-a treia clin-cănd vesel, îtrerupîndu-se neașteptat din zvonul ei, era cea de la gîtul junicii care își frînsese piciorul în primăvară. Schiopăta de-a binele dar nu de asta voia să o vîndă. Trebuiau vîndute toate ostrețele pentru că mincau fiul de iarbă, cu laptele n-avea ce face, cu brînză, cu smîntîna, cu

zerul nici atît, se strica în putnee, în ciubară, se împușca uitat în chiler”. Nuț Mățieș, Proprietarul acestor vite care nu se cumpără și al acesteia gospodării în care belșugul se o-filește, este un **om însemnat**; aceste fapte și încă altele, care ies din seria obișnuitului (zăpada se topește acolo unde o calcă, pădurea pe care o are în grijă este ocolită de toți etc.), reperzintă semnele culpabilității, ale unui păcat pe care gornicul și ai săi trebuie să-l poarte pentru todeauna: Nuț Mățieș este cel care l-a vîndut pe Horea, prinzîndu-l și predîndu-l nemeșilor. Intreg romanul se construiește pe o „intrigă” care are ca centru polarizator destinul lui Nuț Mățieș, trădătorul — sugerează Eugen Uricariu — fiind cel puțin la fel de interesant ca și eroul: romanul despre Horea este romanul despre cel care l-a trădat. Inițial, gornicul vine la Cucechiu (locul în care se vor declanșa faptele răscoalei) nu atît din dorința de a participa, cît de a afla ce se petrece; fapt semnificativ, această „predispoziție” a personajului constituie „simburele” vinei sale pentru că, iată, nehotărîrea care i se cîtește pe chip îl face pe Anton Melzer (agentul autorităților) să-l „recruteze”, să-l instruiască în perspectiva viitoare fapte: Nuț Mățieș este trădătorul „înnăscut”, altfel spus, structura sa interioară conține în chiar datele sale principale „predestinarea” faptei. Ceea ce urmează este scenariul desfășurării unui mecanism psihologic, abil controlat de agentul Anton Melzer (unul dintre personajele remarcabile construite ale romanului); Nuț Mățieș participă la răscoală, agită pe țărani din Zarand, îi conduce chiar în cîteva lupte, îi place ca oamenii îl confundă cu Horea, se crede chiar „mai bun” decit acesta, învățînd pe răsculați cuvînt nou — **libertate** — pe care acestia niciodată nu l-au știut pentru că niciodată nu l-au „trăit”: prețul trădării va fi, dealtfel, o diplomă prin care Nuț Mățieș este declarat „libertin”. Gornicul vinde, așadar, pe Horea pentru a fi liber; aceasta este motivația interioară, convingător susținută de prozator în cuprinsul textului.

Mai mult decit atît, Eugen Uricariu a imaginat un conflict pe o motivație psihologică între cei doi veri, Horea și Nuț Mățieș: „Hei vere, l-a auzit pe Horea, eu o să mor între prea mulți oameni iar tu o să mori singur”; gornicul capătă libertatea prin trădare, dar Horea are „viață după moarte”, primul este condamnat de oamenii din preajma sa la însingurare („Lumea întreagă nu suferă carnea ta, singele tău, nici țărani, nici domnii, nici negustorii, nici muierile, nici bărbații, pină și copiii se înscîrbă cînd ne văd. Tot ce are legătură cu tine, de sînge ori de bani ori de proprietate ori de dar, totul se usucă, n-are căutare, putrezește, se umple de rău, nici să moară nu poate”) și posteritatea îl uită printre anonimi, în timp ce Horea rămîne viu pentru toți și pentru todeauna. Dealtfel, în roman, cel care trăiește cu adevărat este Nuț Mățieș; Horea apare rar (sînt de notat un portret și cîteva replici schimbate cu Cloșca și cu cei care au venit să-l prindă), singurul moment în care prozatorul își „umanizează” personajul fiind acela al suplicului final: și aceasta pentru că Horea rămîne un **simbol**, moartea sa reprezentînd acel element esențial care face dintr-un destin uman un **reper istoric**. Fără a povesti nimic sau aproape nimic despre viața lui Horea, Eugen Uricariu reușește să ofere cititorului întreaga măsură a personalității eroului prin urmărirea unui destin „complementar” (acela al trădătorului) și prin relatarea în amănunt a scenei suplicului: ideea prozatorului este că moartea lui Horea a dat viață simbolului reprezentat de acesta în istorie.

Dacă în romanul lui Eugen Uricariu importante sînt interpretarea personală a faptelor și modul cum acestea

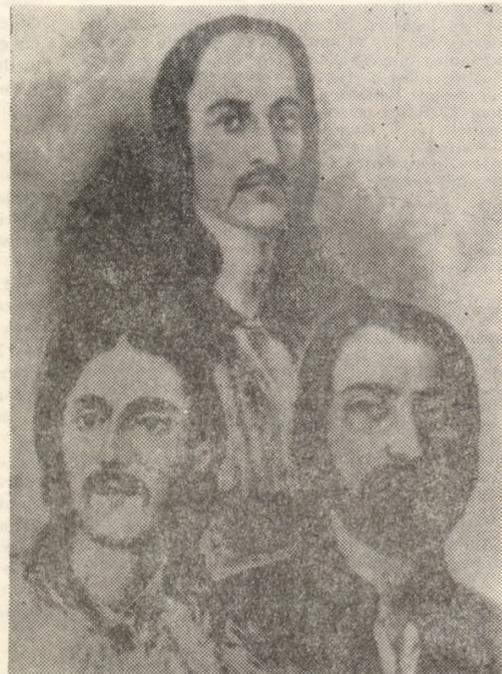
se proiectează într-un plan al ficțiunii românești, în **Călărețul de fum** al lui Radu Ciobanu miza este reconstituirea exactă a profilului lui Horea, precum și a împrejurărilor care au provocat izbucnirea marilor mișcări sociale de la sfîrșitul secolului XVIII: găsîm în romanul lui Radu Ciobanu tot ceea ce am învățat la istorie despre răscoala lui Horea, și, totodată, cititorul mai puțin avizat își poate completa cunoștințele de istorie pentru că Radu Ciobanu nu uită nici un nume și nici o faptă dintre cele pe care ni le-au transmis documentele epocii. Romanul pleacă, dealtfel, de la cartea lui David Prodan, cum s-a văzut, pretext doar pentru Eugen Uricariu; sigur că subiectul cărții lui Radu Ciobanu trebuie pus pe seama opțiunii sale afective, dar faptul că el invocă un studiu de specialitate, din care și citează în cîteva rînduri, îi explică o dată mai mult intențiile. Textul propriu-zis se dezvoltă pe două planuri care corespond unor modalități diferite de interpretare prin literatură a istoriei; Radu Ciobanu încearcă o sinteză între ceea ce aș numi **perspectiva romantică**, „eroică”, asupra faptelor și exactitatea pe care o presupune efortul reconstituirii. Primul element, cu pondere — e adevărat — redusă în economia romanului, este reprezentat prin acel „călăreț de fum”, un călăreț singuratic, căruia nimeni nu i-a văzut chipul, ci doar silueta, „învăluită în pîclă ușoară a înserării”; acest călăreț de fum, prezență obsedantă pentru toate personajele romanului, este „duhul locului”, **permanența** de deasupra evenimentelor: călărețul singuratic — **simbol** pentru țărani și **obsesie** pentru nemeși — anunță răscoala, îi punctează evoluția prin aparițiile sale imprevizibile, și, în final, se arată învingătorilor ca o subliniere a dorinței de libertate a moșilor lui Horea.

Dar romanul lui Radu Ciobanu este, în primul rînd, o carte de reconstituire a răscoalei și a destinului lui Horea; dincolo de faptele cunoscute, prozatorul reface prin intermediul unui filtru al imaginației, atent supravegheat însă, viața personală — să-i zic așa — a lui Horea: Radu Ciobanu scrie pagini notabile despre drama familială a conducătorului răscoalei, întinudî și o boseală și prețul sacrificiilor. Aici, Radu Ciobanu dovedește reale calități pentru analiza psihologică, investigînd sufletul protagonistului său cu precizie și luciditate, evitînd „romantizarea”, riscul de todeauna al unor incursiuni epice de acest fel. Desfășurarea propriu-zisă a evenimentelor este urmărită în partea a doua a romanului, unde prozatorul, pentru a relata cît mai verosimil, operează o substituție de voci narative, „dînd cuvîntul” unui martor din epocă, unui martor — așadar — „credibil”. Cititorul află toate informațiile privind evoluția luptelor din scrisorile unui vicecolonel al armatei imperiale, Johann Schultz von Leichtenhal, care participă, în calitate de comandant al unui corp expediționar, la înăbușirea răscoalei; cititorul află din scrisorile lui Schultz despre rivalitatea dintre puterea civilă și cea militară, care pare a favoriza într-o primă instanță satisfacerea cererilor răsculaților, este informat despre cele două armistitii semnate de Cloșca și Crișan cu Schultz și Ioan Piuariu Molnar, despre nerespectarea condițiilor acestora și, în sfîrșit, despre ultimele lupte în care răsculații sînt învinși și despre prinderea lui Horea și Cloșca, prin trădare, de către un pădurar din Abrud. **Călărețul de fum** este o carte notabilă, care se poate citi cu folos, despre unul dintre momentele de răscură ale istoriei românilor din Ardeal, o carte care se alătură altor **interpretări literare** (Mihai Beniuc, în poezie sau Al. Voitin în dramaturgie) prin care scriitorii contemporani omagiază bicentenarul răscoalei lui Horea, Cloșca și Crișan.

Ioan HOLBAN

Vladimir Florea :

„Horia” Horea, Cloșca și Crișan : stampă din biblioteca Academiei române (foto G.P.)

de la „nebulun și floarea“ la „amurgul burghez“

E vul mediu intimplător, spune Valeriu Răpeanu, face corp comun cu romanul lui Romulus Guga *Paradisul pentru o mie de ani*, apărut în 1974. Și în piesă, și în roman același univers închis, l-aș numi concentraționar, aceeași lume bintuită de apăsarea unui totalitarism care însoțește și umilește ființa umană, aceeași stare de tensiune provocată prin reprimarea asfixiantă și pînă la urmă distrugătoare a individului. Romanul și piesa în discuție au în comun materia și viziunea și o discuție asupra dramaturgiei lui Romulus Guga se poate face prin suprapunerea unui text peste altul, pe o fereastră luminată. În roman, universul concentraționar este prezentat în toate articulațiile lui, într-o construcție literară mai bine organizată, unde anecdota aduce parabola pe un teren realist. În dramă, Romulus Guga este, cum spune Valentin Silveștru, „sintetic“, concentrează „evocări și premoniții, destine individuale și de grup, dezbateri filosofice și acțiuni dramatice, sarcasm, lirism, tragism într-o convenție polivalentă, cu intensă pulsație imagistică“. Se pare, însă, că tocmai realismul dăunează literaturii lui Guga, cele mai bune texte ale sale, *Nebulun și floarea* și piesele *Evl mediu intimplător* și *Amurgul burghez*, scoase din timp și din spațiu, curățate de anecdota, dclimitind un domeniu literar original. Ele sînt strigăte lirice de mare intensitate, acuzînd mai mult decît o stare de alarmă: „Mor, spune Honterius (Evl mediu intimplător), pentru că omul nu trebuie nimic... Injosit... Pentru că nu e o cîrpă cu care să te stergi pe frunte din cînd în cînd în istorie, ci e însăși istoria. Mor pentru că eu cred în libertatea lui, în creația lui, în viitorul lui. Mor protestînd și rugîndu-vă: salvați-vă oameni, mai este timp!“. Sensibil la toate cîte pot mutila conștiința umană și ațenta la libertatea ființei, Romulus Guga e un poet al speranței. Imaginînd aceste lumi închise, atît de asemănătoare cu dictaturile veacului nostru, Romulus Guga privește soarele printr-un ciob înegrit de funingine, ca spre a-i vedea mai bine conturul și-l observa eclipsa. Cu ochiul liber nu ar putea-o face.

Evoluția lui Romulus Guga de la *Nebulun și floarea*, mai apoi de la *Viața postmortem* și *Adio, Arizona*, la *Evl mediu intimplător* și *Amurgul burghez* este mai ușor de explicat acum la apariția volumului de „Teatru comentat“, unde, alături de textele dramatice cunoscute, editorul tipărește și două inedite, *Moartea domnului Platfus*, o piesă onirică elaborată în 1964, reluată în 1966, mai mult o schiță, unde sarcasmul dizolvă acțiunea dramatică și comicul grotesc risipește sensul parabolei și *Cele cinci zile ale orașului*, scrisă între 1970 și 1971. Ultima, ceva mai consistentă, oscilează între epic și reportajistic, în manieră cu adevărat sintetică. Piesa se vrea o epopee eroico-comico-tragică a celor cinci zile de cosmar ale inundației din 1970. Un ziarist, venit la fata locului, caută adevărul uman de la sublim la grotesc, de la „tandrețe la abjecție“. Autorul a renunțat, probabil, la text, de vreme ce (uitat într-un sertar, într-un teatru), versiunea tipărită acum s-a descoperit, în cele din urmă. Viziunea autorului este, oricum, eclectică. Sînt aici pagini de reportaj, de proces verbal și de hiperbolă eroică, tratate în maniere literare mai puțin originale. *Cele cinci zile ale orașului* are structura unui scenariu cinematografic, cele mai izbutite pagini, narative, fiind cele „onirice“. Istoriisile celor dispăruți, ca și alternanța planului real cu planul fantastic prevestesc imaginile sintetice, de cosmar trăit, ce vor apare în piesele tirzii.

De altfel, în ce mă privește, nu aș despărți dramaturgia lui Guga în două direcții ci, mai degrabă, în două etape, dacă ar fi să nesocotim *Moartea domnului Platfus*, producție de tinerete, scrisă sub influența teatrului absurd. Prima etapă, realist-lirică, abordează teatrul (autorul a făcut-o și în poezie) dînspre norme impuse literaturii către sfîrșitul deceniului șase. *Speranța nu moare în zori* este o reconstituire a unei zile istorice (6 martie 1945), făcută în maniera pieselor dedicate, în epocă, momentului insurecției. E curios cum de imaginația epică apelează, în această literatură, la spațiul peronului, loc de sosire — loc de plecare, metaforă ambiguă, desemnînd așteptarea fără speranțe, în unele cazuri, iminenta unei prefaceri — în altele. Piesa aduce o nouă notă de pitoresc prin cîteva personaje de obicei absente (Barmanul, Picolo) și prin sugestia de bilci al deșertăciunilor („Scamatorul“). Citită astăzi, piesa nu mai justifică entuziasmul primirii critice de atunci. De perioadă realistă ține și *Noaptea cabotinilor*, o dramă de familie scrisă în maniera furiosilor englezi și-a primelor drame ale lui D. R. Popescu. Guga nu are imaginația barocă a lui D. R. Popescu și, la vremea aceea, nici forța ambiguității. Construită pe o idee justitiară, *Noaptea cabotinilor* este reprezentativă pentru eforturile dramaturgiei noastre din prima perioadă a deceniului opt de-a dostra imaginea idilică a omului propusă în operele anterioare. Este un teatru fără evenimente, de evocare epică sumară, cu o notă apăsătoare de proces. Aici, judecători sînt fiii lui Anton de Lambi, Viniciu, Coriolan și Timotei, iar acțiunea scenică se rezumă la presiunea u-

nei absențe (în culise naște soția lui Viniciu), rîu se ridică împotriva unui model patriarhal și încep prin a aștrage „idolul“ casei. Este de remarcat că în multe din piesele scrise în această perioadă nevoia de adevăr a personajelor pune în mișcare, ca în *Hamet*, mașinaria distrugerii. Adevărul descoperit nu slujește nimanui, antrenînd un șir întreg de catastrofe individuale. Dezlegată la ochi, literatura pare orusc orbită de lumină, trăind, pentru un timp, beția unei justiții dizolvate. Tinerii lui Guga dau prea tirziu la o parte vălul care acoperă realitatea. Existența lor este falsificată și revelația nu mai produce decît o și mai acută criză de valori. Reușita piesei stă în surprinderea acestui proces prea puțin studiat și, din păcate, consumat fără a-și lăsa urma în piatra unui chihimbăr.

Prima izbîndă a lui Romulus Guga este piesa *Evl mediu intimplător*. Conștient de resursele proprii, dramaturgul a procedat, cu simț critic, prin eliminare, creînd un teatru poetic, de interiorități, grefat pe cîteva sentimente generice. Este o formulă apropiată de expresionism, cu personaje categorice (Soldatul, Sergentul, Străinul, Preotul, Judecătorul, Femeia resemnată, Fata care învață), golit aproape de evenimentul exterior. Drama se consumă lăuntric și are ca resort opresiunea universului exterior. În teatrul expresionist tensiunea dramatică traduce impactul subconștientului, un vulcan activ, cu „scoarta realului“, ca mediu operant. Este un strigăt al ființei atavice, înăbușită în pornirile primare. Guga ridică problema la nivelul conștiinței, opunînd în loc de libertatea ființei și constrîngerea socială, libertatea și constrîngerea politică. Discursul lui, tot liric, în esență, recurge, tot mai frecvent, la eseu, transformînd scena într-o arenă în care se confruntă ideea și forța. E o schimbare fericită de registru, imaginația epică, puțin productivă la Guga, sfîrșindu-se, acum, să creeze un cadru oniric. Personajele sînt aduse în scenă ca la o judecată de apoi, ca într-un purgatoriu unde, „moarte“, imaginează condamnări la moarte, ori joacă scena morții, intrînd în coșciug (Gloria — Fata care învață). Alegorii peste alegorii încarcă goțic (este un „Evl mediu“) o catedrală în care se aude, singur, glasul autorului, predicator al libertății și speranței. Dacă descoseam, totuși, fabula descoperim, în primul strat, parabola condiției umane, a „omului precar“ amenințat într-un secol barbar („Evl mediu“) cu distrugerea fizică și morală. Acțiunea pură camunfleză drama unui „in-cest“ (cit de „real“ în ambiguitatea piesei?), ca metafora a promiscuității la care sînt constrînse personajele. Neîfiind un creator obiectiv, Guga nu-și poate ascunde intenția morală, „teza“. Formula teatrului expresionist oferă acestui scriitor de idei soluția concilierii între artă și morală.

Cea mai bună piesă a lui Romulus Guga este, fără îndoială *Amurgul burghez*, unde toate aceste intenții se cristalizează într-o operă, hai să-i spunem așa pentru a respecta convenția „evului mediu“, de pre-năștere. Îndemnat de Augusta și Carol, Filip se hotărăște să-și pună capăt zilelor. Femeia urmează să înceseze, la moartea soțului ei, asigurarea pe viață. Puterea transformă sacrificiul lui Filip în farsă. Igrații răscumpără viața lui Filip și îl transformă, într-o memorabilă scenă grotesc-onirică, în martir al puterii. Farsa e ridicată la pătrat. Ridicată la ceruri, ca altădată Hristos, Filip este salvat și trimis, ca un anonim, în mulțime, de unde urmărește procesul sancționării proprii. Puterea banului (Igrații), alăturată puterii militare (Generalul) transformă maldanul invadat de guoaiie (hai să zicem Pămîntul) într-un teren al nimănui, un spațiu de manevre militare. „Pus în libertate“, Filip este redus și constrîns la condiția de cerșetor. Pentru că se revoltă („... chiar dacă m-am bălăcit și eu, ca alții alții, în himerele „nu-urilor“ strigătoare la cer, pe care cu atîta dărnicie mi le-au pus alții la dispoziție, nu mai pot și nu mai vreau“), este ucis în „zona interzisă“. Martorii sînt orbi. Alegoria funcționează în *Amurgul burghez* pe un material mai bogat, mai sugestiv decît în *Evl mediu intimplător*. Cu toate că generice, personajele au mai multă consistență, tabloul fiind populat de măști grotesți individualizate, ca-n Bruegel. Din punct de vedere strict teatral se poate spune că există aici mai multe partituri de forță (Igrații, Filip, Augusta), al căror „exterior“ decorativ lasă tot mai mult loc „interiorității“ generice. Dar această interioritate nu mai este ocupată, în întregime, ca o păpusă, de mina celui care o minuieste, de vocea autorului. Strigătul expresionist nu mai este al unui poet moralist, ci al unui constructor de lume. Din păcate, opera lui Romulus Guga, unul dintre dramaturgii reprezentativi ai acestei epoci, s-a sfîrșit cu *Amurgul burghez*, o retortă în care se distilau nu numai operele rămase nescrise, dar și viziunea, arta și morală unui dramaturg care-și găsisse, cu trudă, formula originală.

Val CONDURACHE

Romulus Guga, „Evl mediu intimplător“, seria „Teatru comentat“, Ed. Eminescu, 1984.

istoriografia literară românească

Ce editură, dacă nu Minerva, era îndreptățită să întreprindă un bilanț al realizărilor românești din ultimele patru decenii în materie de ediții, monografii, studii și sinteze de istorie literară? Inițiativă cu atît mai necesară cu cît, pe de o parte, este vorba de o acțiune sistematică (și așezată pe baze științifice) de editare a „moștenirii literare“ și de care putem vorbi de puțină vreme, iar pe de alta deoarece problemele cu care se confruntă astăzi această activitate obligă la o discuție deschisă și, sperăm cu toții, cu urmări benefice. Intitulată *Istoriografia literară românească 1944—1984*, cartea publicată la Minerva reunește șapte studii semnate de specialiști cunoscuți, prezențe marcate în domeniile respective. De valoare inegală, mergînd de la expunerea strict descriptivă pînă la abordarea unor chestiuni teoretice, de fond, studiile se citesc, toate, cu interes, de n-ar fi decît pentru bogăția informațiilor.

Despre „Biografii, monografii, studii literare“ scriu Al. Săndulescu și Nicolae Mecu, despre „Exigențe ale comparatismului actual“ Dan Grigorescu iar despre „Folcloristică“ — George Muntean. Sînt studii cu caracter predominant descriptiv, cel semnat de George Muntean propunînd un inventar de nume și titluri de-a dreptul impresionant. Dan Grigorescu insistă asupra locului lui Vianu în comparatistica românească și subliniază, oportun, rolul traducerilor și mai ales al „bibliotecii de critică literară a Editurii Univers“, care a făcut accesibile publicului de la noi multe din marile cărți de teorie și critică literară ale acestui secol; surprinzătoare, absența din textul lui Dan Grigorescu a unor considerații privind revistele și publicațiile cu specific comparatist precum și a unor cărți remarcabile (cum ar fi *Pygmalion* de Ștefan Cazimir) ce ilustrează o preocupare dragă autorului, anume aceea referitoare la „dialogul artelor“. George Muntean prezintă cu spirit critic activitatea unor folcloristi reputați (Ovidiu Vărbie, Adrian Fochi, Gheorghe Vrabie etc.) și, mai cu seamă, respinge vehement și argumentat o serie de culegeri hibride sau pur și simplu falsificate de așa-zis „folclor contemporan“. De notat că autorul nu înregistrează doar aparițiile editoriale, ci și cărțile publicate la nivel județean sau de către anumite instituții specializate, ceea ce face ca lista de studii și antologii să capete dimensiuni nebanuite; o selecție, totuși, se impunea, deoarece cititorul mai puțin avizat poate rămîne cu impresia că, spre exemplu, *Din istoria comunelor Rădășani și Horodniceni de Ana și Mihai Niculăiașu* sau *Monografia comunei Tăcuta de Ștefan Ciudin* sau chiar studiile din seria *Cîntecul popular românesc* scoasă la Craiova (exemple luate absolut la întîmplare), ar avea o altă circulație decît cea confidențială; în plus, folcloristica apare privilegiată față de celelalte domenii ale istoriografiei literare, cărora li se acordă un tratament selectiv și nu unul vizînd exhaustivitatea. Nu pot trece cu vederea nici unele exprimări nefericite, de genul: textele din *Descindecile din Moldova* au semnificații deosebite pentru „mentalitatea, sistemul de securitate (?) și creația populară de la noi“ sau: Alexandru Paleologu trece „numai întîmplător, dar și îngîndurător“ (!) prin teritoriul mitic și folcloric al operii sadoveniene. Cea mai întînsă contribuție (și singura realizată în colaborare) este aceea a lui Al. Săndulescu și Nicolae Mecu; textul lor debutează promițător, cu considerații privind statutul teoretic al monografiei, după care se încearcă o privire istorică. În continuare, însă, maniera de prezentare devine convențională, grupînd titlurile în funcție de scriitorii investigați. Judecările de valoare sînt în general corecte, cu cîteva excepții cînd bunăvoința excesivă a autorilor supralicitează cercetări cu totul nesemnificative (cutare carte despre Sadoveanu, o alta despre Camil Petrescu etc.). Se observă, apoi, că poziția pe care se situează autorii e mai degrabă una tradițională: în legătură cu studiul Magdalenei Popescu despre Slavici se spune că „partea de scheme, formule, diagrame, pentru noi rămîne rebarbativă“ (desi cartea nu e excesiv formalizantă), iar despre *Eminescu, Poezia elementelor* că autorul „totuși (s.m.) calcă prea strîns pe urmele criticii lui Gaston Bachelard“. E greu, în fine, de știut, în cîteva locuri, care sînt opiniile lui Al. Săndulescu și care ale lui Nicolae Mecu. Scriînd despre o carte a lui Nicolae Manolescu, autorii folosesc persoana întîia... singular: „sînt în această carte afirmații ce pot să socheze, le-aș zice „provocatoare“: o pagină mai incolo, ne lămurim: „Consensul nostru de idei cu Nicolae Manolescu e mai vechi decît își închipuie criticul. Acum nu facem decît să-l a-probăm pentru că ne confirmă opinia exprimată în *Literatura epistolară...*“. Opinia aparține, așadar lui Al. Săndulescu. După cum, fraza următoare: „G. Topârceanu, *Viața și opera* (1958) de Al. Săndulescu, caracterizată, în ciuda momentului, care-l supralicitează pe poetul *Rapsodiilor*, printr-o judicioasă percepție valorică, ulterior nuanțată și completată (între altele, prin comentariile excelentei ediții de Scrieri)“, a fost scrisă, sînt conștins, de Nicolae Mecu. Pe lângă numeroasele greșeli de tipar, unele chiar amuzante („semnatică“ pentru „semantică“, „epigoni“ pentru „epigoni“, „siprit“ pentru „spirital“), atrag atenția și cîteva formulări stingace: „Amintirile (lui Creangă) pun în vedere o modalitate erotică...“; „Criticul credem că exagera și el...“; „Un strălucit triptic exegetic a generat insistența preocupare din ultimii aproximativ zece ani pentru opera lui Mateiu Caragiale...“; „Am asistat, astfel, la o competiție postumă (ce o continuă în alte moduri pe cea antumă, existentă)“. Textul se cerea revizuit mai atent.

În studiile lui Alexandru Duțu, Mircea Angheliescu și Mihai Zamfir sinteza e dublată de o dezbateri teoretică serioasă și incitantă. Des-

criînd stadiul la care a ajuns actualmente „Reconsiderarea literaturii «vechi»“, Alexandru Duțu trece în revistă schimbările (spectaculoase) de optică asupra Umanismului, Barocului, Luminilor etc. Textul său e o foarte bună „mise au point“ care nu se mulțumește să informeze ci discută, competent și obiectiv, propunînd totodată puncte de vedere originale, o problematică ce a suscitat și suscită controverse aprinse. Mircea Angheliescu prezintă, precis și eficient, „Instrumentele de lucru“: bibliografii, dicționare, colecții de documente etc. E reușită, inspirată, în actualitate, o observație de acum două decenii a lui Vianu: „cîtă vreme baza bibliografică nu este asigurată de un grup de specialiști, consacrați anume acestei sarcini, lucrările de istorie literară manifestă tendința de a se menține la nivelul bibliografic“. Contribuția lui Mircea Angheliescu poate fi socotită și un realment util (dacă îmi este îngăduită expresia) „mini-ghid“ în materie, deoarece fiecare lucrare prezentată beneficiază de o concisă și nuanțată apreciere critică. Punctul cel mai înalt al dezbaterii teoretice din *Istoriografia literară românească* se află în studiul lui Mihai Zamfir „Istoriografia literară în faza sintezelor“. Autor ei însuși al unor apreciate monografii și lucrări de sinteză, stăpînînd admirabil metodele moderne, Mihai Zamfir explică, mai întîi, predominanța, în deceniul șapte, a monografiilor „clasice“, de tip „sorbonard“: e vorba de o acțiune recuperatoare, motivată de precaritatea, înainte de 1960, a cercetărilor de acest tip. Etapa superioară e reprezentată de „monografia eseistică“, eliberată de obsesiile pozitivistice, polemică față de interpretările anterioare; în a treia fază, mai recentă și aflată în plină desfășurare, proiectul monografic e însoțit de puține la încercare a unui model teoretic. Cît despre sinteze, ele nu au fost posibile decît atunci cînd s-a pus capăt tăcerii impuse în jurul unor mari scriitori sau chiar al unor întregi curente literare; avînd la început un profil istoric-cultural, sintezele au evoluat către o perspectivă tot mai pronunțată tematică și stilistică. De acut interes sînt observațiile finale ale studiului lui Mihai Zamfir, ce vor să corecteze o posibilă „imagine unilaterală, victorioasă festivă, asupra unor realități complexe“. Dacă o anume întîrire teoretică a exegezei literare de la noi este, scrie criticul, explicabilă, mai importantă i se pare viziunea limitativă, reticența „în a considera literatura română drept un text absolut unitar, de la originile ei și pînă astăzi“, text ce implică existența „unor invariante formale, cu caracter metaistoric“. Regretabilă e, apoi, lipsa unor lucrări care „să definească, din punct de vedere românesc, realități teoretice generale“. Aerul provincial din unele sinteze istorico-literare trădează, arată autorul, iluzia unei „autarhii spirituale“: iluzie primejديوasă și, în lumea de astăzi, anacronică.

Am lăsat intenționat la urmă studiul ce deschide volumul și pe care Ion Roman îl intitulă „Editii științifice de opere“. Valoarea lui informativă este în afară de orice discuție, după cum extrem de judicioase mi s-au părut aprecierile asupra activității editorilor specializate ori asupra calității unor ediții și a criteriilor ce le guvernează. Nu la aceste lucruri (de o deosebită însemnătate, se înțelege) vreau să mă opresc, ci la acele pasaje în care autorul a borborează (cu o franchețe ce merită toată admirația noastră) cîteva puncte nevralgice ale muncii de editor. Iată, mai întîi, chestiunea amatorismului: a circulat multă vreme prejudecata că editarea unor texte mai noi e la îndemna oricui; și, adaugă Ion Roman, „să observăm măcar în trecut, dar cu dezolare, că prejudecata, care minimalizează munca editorilor de texte literare mai noi, a supraviețuit pînă nu demult în mentalitatea unora“. În al doilea rînd, problema instrumentelor de lucru: nu există încă bibliografii complete ale tipăriturilor, nici o evidență centralizată a manuscriselor ceea ce afectează sensibil munca cercetătorului. În sfîrșit, două aspecte asupra cărora s-a tras mai demult semnalul de alarmă: formarea viitorilor editori (studiile filologice, în structura lor actuală, nu pot răspunde acestui deziderat) și chestiunea materială, garanție a specializării și a constanței în activitate: „În activitatea editorilor de astăzi (...) dictonul *Libet ipse voluptas* (...) este mai valabil ca oricînd. Dar munca de editare nu este una ce se poate efectua în răgazul îngăduit de alte îndatoriri remunerabile, ca un hobby care să-și afle răsplată numai în voluptas. Nici n-a fost considerată așa de reglementarea drepturilor de autor. Ritmul prea lent în apariția volumelor și sistarea unor ediții poate aici își afla cauza“. Nu sînt, repet, lucruri noi. Reamintirea lor este, însă, binevenită. Și aceasta tocmai fiindcă e vorba de o carte ce înregistrează și comentează o serie întreagă de realizări excepționale (ediții, studii, monografii, dicționare ș.a.m.d.) și fiindcă este chiar punctul de vedere al celor implicați direct în această muncă. Continuarea ei angajează, nu e nici o exagerare, însuși destinul culturii române.

AL. CĂLINESCU

*** *Istoriografia literară românească 1944—1984*, Editura Minerva, 1984.

recondiționarea capodoperei

Mircea Horia Simionescu scrie „cu cărțile pe masă”, aflându-se în ele, deopotrivă, punctul de plecare și referința statornică. Literatura sa este, până la urmă, o „lectură”, diferită de aceea critică doar prin mijloacele de expresie. În loc să procedeze la expunerea lor sistematică, el încorporează observațiile critice în materie sensibilă, construind o replică la opera supusă analizei. „Lectura e ea însăși o nouă creație”, — declară fără înconjur autorul în *Addenda* romanului de curind apărut, *Redingota*, și nu cred să existe mai convingător argument în favoarea ideii că actul critic este creație decât volumele sale. Mircea Horia Simionescu „citește”, în fiecare, scrieri celebre, opinind asupra-le, divulgându-le și încrederea ori neîncrederea în posibilitățile cutărei formule literare, ale cărui registru stilistic, *Ingeniosul bine temperat* nu face numai dovada unei extraordinare inventivități și a unei perfecte stăpineri a mijloacelor literare, ci se constituie într-un original manual al bunului scriitor. Dacă, la o primă vedere, ne captivăm mișcarea ludică a acestei scrieri, fără egal după câte știm, dacă ne încintă parodierea subțire a căștelor literaturii, dacă ne lăsam purtați de verva autorului în mai toate domeniile ficțiunii, e destul un moment de luciditate ca să înțelegem rostul „jocului” și gravitatea lui. Inventarierea aproape exhaustivă a stilurilor narative, a situațiilor epice, denunțarea prin apăsare a stereotipurilor sinte de critic și teoretician. Literatura modernă crește, cel puțin pe jumătate, din sămânța teoriei literare. Actul creator și reflectarea lui în oglinda conștiinței artistice fac corp comun. Scriitorul nu e doar un simplu autor de ficțiuni bine strunite, dar și — cum să zic — exegetul lor. Am chiar impresia că ponderea laturii exegetice a operei e în continuă creștere, ficțiunea având de regulă menirea de a-i oferi dovezi palpabile. Povestile literaturii capătă pe zi ce trece aspect de metafore ale procesului de creație. Laboratorul artistului, ținut altădată departe de privirile indiscrete, e accesibil publicului, în interiorul minuios amenajat — chiar dacă lășind aparenta dezordinii — creatorul făcând cu plăcere serviciul ghidului calificat. Experiența scrișului — iată principalul subiect al literaturii, dornică să împărtășească oricui e dispus să asculte „secretele de fabricație”. Cărțile lui Mircea Horia Simionescu aparțin acestei largi albi și cine vrea să se familiarizeze cu tainele „fabricării” literaturii nu poate decât să profite de pe urma lor. Nu căutând în ele un model stilistic, ci însușindu-și învățătura din subtext, rod al îndelungatei adăstări asupra operelor clasice. *Ingeniosul bine temperat*, de o strălucitoare înțelegere, nu reprezintă, de altfel, triumful unui stil în obșnuitul înțeles al cuvintului; consfințește — în schimb — o însușire înfinit mai prețioasă, anume capacitatea de a stăpîni o multitudine de stiluri. Doar o nesfârșită iubire pentru literatură putea susține un asemenea tur de forță. Dar și o „nemulțumire” la fel de întinsă. S-ar putea devota oricărui dintre ele, însă nu o face decât pentru o clipă, căci fiecare, în parte e și pare insuficient. (Ceea ce e tolerabil preț de câteva ceasuri devine, cit de îngăduitor ai fi, inadmisibil pe durata unei vieți). Abia dacă toate la un loc ar fi în stare să-l exprime. Un asemenea „stil al stilurilor” e însă curată utopie și Mircea Horia Simionescu e cel dintâi care să o știe. El a avut și „neșansa” de a-și inaugura cariera literară cu o scriere ce, în mod obșnuit, trebuia să o încununeze. Nu mai refer la valoarea ei, deși e — de departe — cea mai importantă opera a sa. Dar formula *Ingeniosului bine temperat* este irepetabilă, dovadă înșelă tentativele autorului de a-l continua. El include definitiv un drum, în loc să-l deschidă. După ce a cunoscut toate fructele, cîntărindu-le cu răbdare aromele, cum și-ar mai formula el preferința pentru unul anume? Amintirea deliciilor celorlalte e îndestul de vie ca să împiedice alegerea. Cunoașterea este o calitate, însă și un defect. Aitea izbîzni ale spiritului uman s-au născut din ignoranță, că astăzi ne-am deprins a vorbi de handicapa erudiției, care gîtuie fărîma de originalitate din noi. În felul lui, Mircea Horia Simionescu este, în *Dictionarul onomastic* și în *Bibliografia generală*, un „erudit” al tehnicilor literare, un expert al strategiilor povestirii, condamnat de propria cunoaștere. Tot ce a scris după aceea plătește tribut acestei extreme familiarizări. Ori de câte ori pleacă în călătorie, nu caută drumurile nebatute, dimpotrivă, preferă itinerariile umblate, încercîndu-și ruscacul cu însemnările zilnice ale marcanților înaintași. Sigur că asta nu-l împiedică să observe peisajul, dar observațiile sint sistematic raportate la ale precedentilor turiști, semnalînd coincidențele și deosebirile ori avertizînd asupra eventualelor prefaceri ale ambianței. Cînd identitatea de vederi e de domeniul evidentului, nu ezită să transcrie pur și simplu fidelele formulări din „bibliografie”. Cît de binevenite sint aceste „aduceri la zi” ale relațiilor de călătorie, înțelege oricine. Mircea Horia Simionescu este, de altminteri, un drumet experimentat, care descoperă noi motive de interes pînă și pe traseele includînd bătute și știe să ne facă părtași la bucuriile cu care-și desfătă sufletul. Cu un ochi aplecat pe slova Baedeker-ului și cu celălalt fixat asupra naturii din preajmă, confruntînd informațiile, senzațiile, părerile, el întocmește o ediție revăzută și completată a textului tipărit. Întreprinderea presupune, desigur, atenție încordată, dar și o certă doză de rutină, inerentă după

o practică de durată. Frunzărind lexiconul nemțesc, eroul *Redingotei*, el însuși scriitor, reflectează: „Ajungem la o vîrstă cînd hărnicia, împlinirea conștiințioasă a îndatoririlor, corectitudinea, buna-cuviință, punctualitatea și atîtea alte calități ce ne înfățișează lumii drept oameni de acțiune și civilizați nu mai sint în fond decât niște biete obișnuite, cărora nu le putem curma desfășurarea doar pentru că e tirziu să le mai aflăm alternative. Puterea noastră de creație s-a sleit și prudența ne șoptește să nu scormonim, dacă ne-ar mai veni poita, la rădăcina lucrurilor. (...) Dacă uneori descopăr în inima mea împotriviri, adversități, zăbavă, lipsă de apetit pentru scris, tendințe de lenevire și renunțare, plăcerea de-a întîrzia fără gînduri, senzația oboselii fără remediul și sentimentul unui prea tirziu, aceasta se explică prin subțirimea catastrofală a depozitului meu de motive. El mă împingea să fac înainte, cu plăcere, tot ce fac astăzi din obișnuință și datorie”. Ideea acestor rînduri e o potrivită introducere, o călăuză în mai dreapta definire a literaturii lui Mircea Horia Simionescu. Volumele *Ingeniosului bine temperat* respiră prin totii porii plăcerea cu care au fost scrise, o plăcere aproape materială. Ce alta probează imaginația nestăvilită, verva drăcescă și neiertătoare ironie strecurată printre cuvînte? Acestei năvălase cavalcade în proreile ficțiunii i-a urmat un drum la pas; verva s-a temperat, imaginația s-a potolit, ironia a căpătat moliciuni orientale. Răzbate din cărțile ultimului Mircea Horia Simionescu o lentoare de profesionist, prea versat ca să gafeze, mereu egal cu sine, dar provocînd insatisfacție prin chiar această egalitate ireosabilă. Cîte cu răbdare, ele pun în lumină osebite virtuți, îndreptînd plasaerea autorului printre prozatori de frunte ai momentului. Însă cît de înalte s-ar arăta (și sint), cum să uităm că le-am făcut cunoștința pe cînd înflorau luxuriant, tiranic, în filele *Ingeniosului bine temperat*? Temperanța, de altfel, e o cucerire mai recentă a scriitorului și nu știu dacă tot pe atît de rodnică pe cît anterioara „necumpătare”. În *Redingota*, Mircea Horia Simionescu și-a propus să descrie *Moartea la Veneția*. De ce nu vela lui Thomas Mann? Răspunsul la îndemînă ar fi: deoarece este un moment esențial în evoluția prozei acestui secol. Sint însă și motive mai concrete. Pentru că, de pildă, personajul principal este un scriitor ce elaborează un roman istoric, prilej de a medita asupra naturii actului de creație. Ceea ce și face Mircea Horia Simionescu, asemenea lui Thomas Mann, în mai multe rînduri. Pentru că, apoi, nuvela cu pricina relatează un caz de metamorfoză, anume apariția și creșterea pînă la paroxism a sentimentului estetic. Mircea Horia Simionescu păstrează numeroase elemente ale modelului, reia chiar fraze din cuprinsul lui, schimbă însă locul acțiunii (plasată în Germania, apoi în România ultimului an de război mondial) și sensul avaturilor eroului. Erich Vogelbach, profesor și scriitor celebru, „îndrăgostit” (ca și Gustav Aschenbach din *Moartea la Veneția*) de un adolescent, care — întîmplător era pe jumătate român, numindu-se Rudolf Ursache și înrudindu-se cu Sadoveanu, vine la București, unde, după ce asasinăază într-un impuls de moment un înalt funcționar german, intră într-o rețea conspirativă, furnizînd informații comunistilor. Epica e, se vede, mai bogată decît la Thomas Mann, preocupat numai de diagrama stărilor sufletești ale personajului, de convingerile lui estetice, politice și morale, și mai palpitantă, discuțiile largi și principale, de pe urma cărora aflăm în ce ape se scaldă Vogelbach, alterînd cu scene de veritabil roman senzational. Impușcarea lui Lang, printr-o crăpătură de zid, e miraculoasă, și, mai ales, prea plină de sens. Ea era necesară, pe de o parte, spre a dovedi aversiunea instinctivă a profesorului pentru fascism (hitlerismul e substitutul molimei venețiene), pe de alta — spre a crea premisele atragerii lui în miscarea ilegală. Sint în *Redingota* și alte momente ce-ți taie respirația, pe care cititorul amator de senzații tari le va aprecia cum se cuvine. Un exemplu ar fi întîlnirea profesorului cu Rudi, idolul său, pe care am fi tentați să o bănuim în prelungirea raporturilor statornicite cîndva între cei doi. Autorul ne-a rezervat însă o surpriză de proporții: Rudi intrase voluntar în armata lui Hitler, fusese trimis ca ordonanță pe frontul de răsărit, de unde se întorse cînd regimentul se retrăsese pentru refacere; murînd majorul pe care îl slujise cu fanatism și ale cărui idei și le însușise, e trimis la un batalion de muncă, de unde dezertează, socotindu-se înjosit de corvoada ce-l așeza pe același plan cu prizonierii, și se ascunde, ca paznic la oi, într-un sat de pe lîngă Tîrgoviște. Acolo îl descoperă Vogelbach, neșturat de radicala lui prefacere ideologică, și vă puteți imagina ce înfruntare are loc între profesor și fostul său prieten, cum încearcă cel dintîi să-l trezească la realitate și cum al doilea e de neadus pe drumul cel drept, ce durere se instalează în sufletul primului, constrîns să ia act de iremediabila degradare a idolului său. Dacă Tadzio nu cade victimă epidemiei, Rudi se prenumără printre jertfele ei inevitabile. Și nu mă pot opri să amintesc o altă scenă, și ea tulburătoare, cînd ordonata minte a profesorului e pusă la grea încercare, aceea cînd constată cu stupeoare că tinărul Adrian, marcat de pe urma unei arestări, are darul de a visa cu forță realității secvențe din biografie, avertizîndu-l, ca o Pythie munteană, în privința viitorului

apropiat. Romanul se încheie în sensul prevestirii, Vogelbach dîndu-și obștescul sîrșit la masa de lucru, după ce imortalizase nașterea unei splendide dimineți de august. Pînă și aceste sumare indicații ne îngăduie să fixăm sensul „lecturii” făcute de Mircea Horia Simionescu novelei lui Thomas Mann. Fascinat de Tadzio, Aschenbach se lasă în voia „pasiunii care pervertește și degradează”, cum explicase Thomas Mann însuși. Abandonează literatura, se desprinde de realitate, nici măcar epidemia ce stăpînește Veneția nu-l tulbură. În adolescentul ireal de frumos, el iubeste, cum s-a mai spus, iubirea. Lui Vogelbach, în schimb, baia de înfricoșătoare realitate îi sporește energiile vitale, scriitorul altădată retras, profesînd apolitică distanță, descoperînd în sine pe omul de acțiune. Neimplacatul profesor ajunge să opteze și o face cu simțul exact al istoriei. Coboară din țării ca să apere însăși libertatea contemplației, în vreme ce conduita unuia e deasupra moralei, a celui alt se așază în chiar cuprinsul ei, Mircea Horia Simionescu dă o versiune mai aproape de convingerile tirzii ale autorului *Moartea la Veneția* și în deplinul spirit al actualității. Fie și numai din această pricină merită să rescriem capodoperele umanității, îmbrunătățindu-le. **Don Quijote** așteaptă cam de multă vreme o asemenea binecuvîntată operație.

AI. DOBRESUCU

* Mircea Horia Simionescu, *Redingota*, Editura Cartea Românească, 1984.

ironie și gravitate

Cu îndreptărire Nicolae Prelipceanu și-a așezat, spre deosebire de alți confrăți care au beneficiat de aceeași generoasă găzduire în volumele binecunoscutei colecții „Hyperion” a „Cărții românești”, secțiunea de medite la începutul și nu la sfîrșitul cărții. **Trece și luna septembrie** e, în realitate, prin numărul și consistența pieselor, nu doar un capitol, al *Degetului de gheață*, ci un adevărat nou volum. Utilitatea publicării lui ca o „introducere” la selecția din tot ce a scris pînă acum poetul e neîndoielnică, deoarece, pentru cine nu l-a urmărit creșcînd de la volum la volum, uneori imperceptibil, devine vizibil dintr-o dată punctul de convergență al unui destin literar. De altfel alegerea textelor din plachetele mai vechi susține aceeași idee, care nu ar fi fost neapărat tot atît de clară pentru cel care ar fi citit în totalitate producția lirică a autorului. Avem acum în față un poet deplin format, cu o voce a sa, distinctă, — afirmație pe care n-aș fi făcut-o, drept să spun, acum zece ani, de pildă, luîndu-mă după ce publicase pînă la acea dată. Pentru că Nicolae Prelipceanu nu este unul din scriitorii care se dezvăluie dintr-o dată, chiar de la debut, creația sa cunoscînd o lentă dar sigură cristalizare. Putea fi remarcată, cîndva, dezinvolvura cu care autorul minuia tehnicile moderne ale poeziei. De la textele cu aparență suprarealistă („Masina aceasta cu zgomot metalic / macina cafeaua / praful se pune apoi în filtre / lichidul negru ține loc de iad / boabele coboară încet / spre dinții ei necunoscuți / noi ne înghesuim / în jurul apei...” — *Elegie*), la construcțiile parabolice („Cum sintem legați în lanțuri / de o roată foarte mare / învîrtită sus de tot / cum sintem legați de dînsa / și cum praful se ridică / luminînd acest înoc...” — *Tiribomba*), o gamă întreagă de procedee îi stăteau la îndemînă, poetul trecînd fără nici un complex de la unul la altul. Fără nici un complex, dar și fără a accentua neapărat vreo semnificație. Poezia se dezvăluia în pulele ei virtuțu combinatorii, era, înainte de toate, o libertate căreia abia i se mai vedeau limitele. Perioada era propice, mai mulți poeți mergeau în aceeași direcție cu — astăzi se poate vedea mai bine, de la distanță — minime particularități. Lucrurile n-au rămas, cum era și firesc, în acel loc și, dacă unul au continuat să explozeze filonul ludic, pentru alții aceasta n-a constituit decît o etapă în evoluția lor. Ceea ce se perpetuează însă și astăzi, în virtutea unor inerții care par să mizeze judecățile critice (în special ale criticii de poezie, care menține cu obstinație ierarhii stabilite acum zece-cinci-sprezece ani, cu toate că între timp relieful valoric al liricii românești s-a restructurat sensibil) este clasificarea tuturor acestor autori în aceeași categorie, invariabil socotită a ludicilor. Nicolae Prelipceanu este însă acum un poet pentru care problematica existențială primează: „Oricît ar fi de mare tristețea / septembrie aduce liniște în suflet / inclinarea lui te apieacă încet / cu privirea spre ierburii și frunze / septembrie îți pune mîna în cap / ca un Dumnezeu de provincie / o frunză de tei care cade pe umărul tău // și degetul lui // mai înveți o dată / să te scufunzi în adîncă natură / ca într-o mare unde nu trebuie / să plutești...” (*Oricît de mare ar fi tristețea*). Tentația jocului nu l-a părăsit, firesc, nici astăzi, numai că virtuozitatea de altădată e subsumată unei atitudini în legătură cu viața. Nici vorbă că poetul n-a devenit un „moralist” și nici, din fericiere, n-a ales cum s-a întîmplat în alte cazuri, poezia ca mijloc de transmisie a unei filosofii exterioare creației estetice. Poetul pare doar (și nu e puțin lucru) a fi ajuns la concluzia că libertatea, în artă, nu e o desprindere de viață, ci o tatonare a limitelor ei: „Bradul acesta mă bate pe umăr și tace / umbra lui e veșnic deasupra casei mele / ne știm de mult și tăcem / vorbele lui se depun pe ferestre / ca boabe de rouă // împrejuri e liniște / se uită în sus / pe umerii lui apasă / chiar cerul // îmi cedează și mie o dată pe zi / o frîntură de cer o mierlă un nor // o neliniște / pacea de mine” (*Pacea de mine*). Un aer romantic, întrezărit și altădată, atunci însă ca reminiscență, mai degradată, a liricii moderne, descinzînd din Tonegaru, se relevă ca halou al trăitului: „Trebuie să ne agățăm cu dinții de tinerețea noastră / căci altă tinerețe noi nu vom mai avea / în ceruri cînd se urcă treptat o floare-albastră / să fim legați de dînsa și să urcăm cu ea // acum cînd stăm pe gînduri crezînd că-mbătrînim / e altceva probabil o pasăre de gheață / care ne imblînzește puțin cîte puțin / pînă cînd trupul nostru îi va da singur viață // în contra pasării acesteia cu-o floare / e greu să lupți și greu să mai învingi / căci pasărea-i puternică și foarte mare / și ochii ei te leagă cu niște aspre chingii...” (*Pierderea tinereții*).

O segmentare a realității, după secvențele citidianului, apropiat, acum, nu ca o posibilitate antilirică, ci ca o inexorabilă determinare, marchează poezia de maturitate a lui Nicolae Prelipceanu. Sentimentele nu mai sint socotite, în accepție avangardistă, incompatibile cu poezia zilelor noastre: „Trecînd în revistă viața fatălui meu / trecînd în revistă viața mea / trecînd în revistă zilele / (...) / revăd singurătatea duminicilor înșorite / la marginea ora-

șului / convingerea morții iminente pe care țiodă / primăvara / printre arinii zăvoaielor printre apele ramificate / (...) / neliniștea crește în scopuri previzibile / urmînd traiectoria cicloanelor de praf / care intră în cer” (*52 de duminici*). E interesant de observat, avînd acum în față și probele pe care nu le aduce *Degetul de gheață*, că faza experiențelor culminează, mai întotdeauna, la poezii autentice, cu o revenire, dincolo de procedee, oricît de moderne ar fi ele, la sensibilitatea primordială a oricărui subiectivității fundamentale lirice. Prin această întoarcere, nu „la unelte”, ci de la unelte către semnificațiile existenței, Nicolae Prelipceanu se arată a fi unul din poezii remarcabili ai generației sale.

Prezență discretă în viața literară, apărînd rar cu poezii în reviste și ceva mai des cu articole de critică arătînd acribie analitică și un scepticism fundamental, Nicolae Turtureanu este un autor deschis în egală măsură spiritului ludic și gravității. Cele două atitudini se temperează reciproc, într-o sinteză care marchează cărțile sale de versuri de pînă acum — *Punctul de sprijin*, *Nocturne*, *Pentru cine există* și volumul de față, *Poezie deschisă*. Dacă e să vorbim de o evoluție, aceasta vizează, în cazul său, decantarea mijloacelor poetice, o sporire a preciziei acestora, mai mult decît o trecere spre alte orizonturi lirice. Gravitatea apare în permeabilitatea la o problematică acută și, uneori, de strictă actualitate („Cu nervii biciuți de acest secol atomic / cum să mai simți răsuflarea pămîntului / taică, acolo unde ești, așteaptă-mă / pînă cînd se va face primăvara în lume...” — *Conferință de pace în secolul vitezei*), fără ca această problematică să devină obsesivă sau declamativă, ea oferînd de obicei autorului un pretext pentru exprimarea acelei rezerve ironice specifice modalității sale poetice („Dar iată oameni și mașini / și comunicatele demografice anunță / populația globului crește neconștient fără îndoială / plouă undeva în lume de multă vreme / și pămîntul s-a umflat ca o minge de fotbal...” — *Memento*). Între aceste maluri poezia cunoaște, pe rînd, diferite forme de agregare, fără ca atitudinea de principiu a poetului să se schimbe. Orice motiv e favorabil introspecției, întoarcerii către o zonă a sentimentelor incipiente — cenzurată parcă, acestea, cu severitate: „este albul înfrigurat al lui Vlamink / albul lui ciuguit de pasări / este disperarea unei lumi izolate / în ochiul care o privește / în gîndul care a gîndit-o / pare că totul a incrementat / și dacă cineva traversează piața / o face pe propria răspundere” (*Comentarii. La un peisaj de iarnă*). „Disperarea unei lumi izolate / în ochiul care o privește” e și numai o imagine remarcabilă, dar și sugestivă pentru mare parte din poezia lui Nicolae Turtureanu. „Privirea” (oricîte gloase ar face romancierii pe seama unei „simple priviri”) arată o evaluare detașată, lipsită de participare directă, rece-dramatică prin însăși condiția ei.

Chiar dacă unele piese din acest volum (ca și din cele anterioare, de altfel) pot arăta un sentimentalism reprimat, la autorul *Poeziei deschise* e vorba mai degrabă de cultivarea unor forme ale poeziei sentimentale decît de o poezie sentimentală propriu-zisă: „O lacrimă crește în mine / dar nu se poate rostogoli — / cum m-aș întoarce pe-acele țărături / de care m-am rupt într-o zi // Și totuși să facem puțină mișcare / pune piciorul pe acest nisip / el este pulberea / marelui arhetip...” (*Nocturnă*). Dacă nu avem de-a face, în acest caz, cu un prea plin constrîns de rigurile unei arte poetice, putem descoperi, în schimb, propensiunea pentru reconstituirea stărilor existențiale prin intermediiul cuvîntului poetic — de aici venînd o vagă senzație de artificial. Poate tocmai propensiunea pentru edificare poatează interesul deosebit al autorului pentru ceea ce a fost consacrat ca emblemă poetică — uneori nemăștiințându-se seama de gradul de uzură al acesteia (crini, fluturi, lacrimi etc.) — mizîndu-se pe forța revitalizantă a ironiei care, totuși, nu funcționează întotdeauna la fel de prompt: „Și deoată seara. // În geam bat miile de fluturi / să nu deschizi fereastra / ne vor intra în casă / și vor voi să doarmă / în albe așternuturi / (...) / Frumoasă Doamnă, precaute Crin / îngăduie să mai rămîn puțin // e un mestecădîn din copilărie / pe care îl aștept să-mi scrie” (*În fața unui crin*). Există, desigur, o anumită puritate în astfel de versuri, dar ea nu vine din nevinovăție și necunoaștere, ci dintr-o ezitare a unui spirit eminent lucid care n-a întins peste tot pasta protectoare a ironiei.

Nicolae Turtureanu nu cultivă gesturile largi, impetuoase. Poetul sensibilității moderne nu mișcă universul din loc ci își extrage elementele din condiția sa cotidiană: „Am obiceiurile unui om pașnic / scriu rar și mă surprînd uneori / spălînd vasele în bucătărie...” (*Starea poetului*). Deși donquixotismul pare a-l interesa uneori, el este reversul sentimentalismului, a-tras fiind de aceeași gravitație spre centrul rosturilor aduse pe îndelete la lumină. Însăși iluzia detașării față de motivele lirice e gradată parcimonios, suferînd mai mult o înstrăinare — acceptată — de ceea ce nu poate fi atins, decît zeflemeaua nepăsătoare.

Structural, poetul nu este un pasional, ci un căutător al perfecțiunilor geometrice ale desenului liniar: „Acolo unde-n fluier de os / își sprijină crenelurile munții / și riurile dorm cu fața-n jos / să treacă mirii spre-nceputul nunții, // Acolo unde-n fluier de soc / însufliă Pan răcorile candorii / și cade steaua fără de noroc / în peștera unde se-ncheagă zorii...” (*Făgăduință*). Și poeziile preluate în *Poezie deschisă* din cărțile mai vechi (*Făgăduință* — care apare și în *Nocturne* și în *Pentru cine există* — *Nocturnă* — p. 13, *Pentru cine există*, *Poezie deschisă*, în fața unui crin. Cele șapte coline, *Styx*, *Nocturnă* — p. 29, *Nocturnă* — p. 35, *O definiție a zilei*, *Panta rei*, *Focul*, *** (Ca niște ochi care ard), *Nocturnă* — p. 61 și poate altele încă) ne arată opțiunea autorului pentru textele echilibrate, bine rotunjite. Tentația desăvîșirii construcției poetice se sprijină, de obicei, așa cum am mai arătat, pe întrebări grave, amenadate îndeobște de o ironie subtilă, uneori parcă prea timidă. „Romanțurile” se dovedesc a fi între „tiparele” care se potrivec cel mai bine temperamentului reținut al poetului.

O delicatețe superioară domină poezia lui Nicolae Turtureanu, rețezînd orice stridente — o poezie înțeleasă, înainte de toate, ca purificare a experienței existențiale. Întoarsă asupra ei însăși, într-un gest reflex care exclude elanurile unei mari vitalități, desprînsă, de la un anumit punct, de efectele distructive ale ironiei, ea se dovedește a descinde din nostalgia fiorului unui lirism de esență romantică.

Constantin PRICOP

* Nicolae Prelipceanu, „Degetul de gheață”, Ed. Cartea Românească, 1984;
* Nicolae Turtureanu, „Poezie deschisă”, Ed. Junimea, 1984.

teatrul politic—o dominantă a culturii contemporane

La sfârșitul secolului trecut, pe scena universală își făcea apariția teatrul politic, formă de manifestare a proletariatului în lupta pe care o desfășura împotriva societății burgheze. În comparație cu celelalte mijloace active de exprimare (presa, demonstrațiile și parlamentul), prin care clasa muncitoare își exercită programul de revendicări politice și sociale, teatrul capătă o funcție militantă cu oarecare întârziere.

Această asimilare tardivă a genului ca formă de manifestare și influențarea conștiinței maselor își găsește explicația în faptul că spectacolul de teatru era privit ca o „casă a iluziilor” un loc de întâlnire, destul de costisitor, unde oamenii vin să se amuze, să petreacă. Dar, când s-a înființat scena Freie Volksbühne (1890), aceasta și-a înscris în program să promoveze „ideea unui teatru care să nu mai fie pus în slujba anostului spirit salonard și a literaturii de divertisment, ci să slujească o artă ce aspiră la autenticitate”. Doi ani mai târziu, 1892, Gerhart Hauptmann era prezent la Deutsches Theater cu „Tesații”, una dintre cele mai importante drame sociale.

Aceasta ar fi, de fapt, începutul democratizării actului teatral, momentul când scena devine conștientă de rolul său în viața societății.

Cele două conflagrații mondiale, vicisitudinile fascismului și imperialismului, revoluțiile de eliberare socială și națională, asaltul cosmosului, noua civilizație dominată de electronică și genetică, scindarea spațiului etnic și împărțirea lumii în sfere de influență, crizele economice și ale energiei, au determinat contradicții ireversibile, mari schimbări în structurile sociale, în mentalitatea și comportamentul individului. Născuți într-o lume arhaică oamenii secolului XX își potrec copilaria întrebindu-se dacă există viață pe astrul luminos al nopții și se trezesc adolescenți privind uimiți la aselenizarea pământului pe o lume moartă.

Cum era și firesc, teatrul n-a rămas indiferent în fața acestor realități complexe. Se cereau însă modalități adecvate de abordare a subiectelor sugerate de realitate, o nouă dramaturgie și mijloace de exprimare scenică originală. Teatrul trebuia să ia atitudine față de fenomenele social-politice, apelând la propriul său limbaj. Conștientizând spectatorul, teatrul era chemat să-i sensibilizeze percepția filosofică și afectivă, dar și opțiunea pentru adevăr, făcându-l solidar cu acesta.

Maiacovski și futurismul italian inițiat de Marinetti, originala viziune brechtiană, crearea teatrului popular european și a celui documentar, creația lui F. G. Lorca, Romain Rolland, Auzengruber, Eugène Ionesco, Fr. Dürrenmatt, Jean Paul Sartre, Max Frisch, Albert Camus, Camil Petrescu, dramaturgia țării socialiste, a celor din Africa și America Latină, toate aceste curente și tendințe au propulsat teatrul politic în circuitul valorilor culturii contemporane.

În ceea ce ne privește, n-a existat moment hotărâtor în istoria patriei fără ca scena să nu se implice. Spectacolele de la „Cismeaua Rosie” — care devenise teatrul revoluționar al Eteriei, dodecameronul dramatic eminescian, de la Decebal la tragica dinastie a Mușatinilor, opera primilor noștri dramaturgi, teatrul istoric și revoluționar în care se evocă lupta pentru independență și dreptate socială, pentru libertate și demnitate națională, înscrie scena românească în tradiția teatrului politic european, Camil Petrescu cu „Jocul ielelor” și Vasile Voiculescu cu „Demiurgul” fiind precursorii unor teme frecventate ulterior de dramaturgia contemporană.

Ultimele patru decenii care au trecut de la revoluția de eliberare socială și națională au imprimat teatrului românesc o orientare politică, revoluționară, funcția educativă și de formare a omului nou fiind marea sa misiune. Pornind de la această nobilă îndatorire, teatrul și-a câștigat un loc important în societate în lupta pentru construcția vieții noi.

În aceste condiții, dramaturgia s-a implicat în tumultul realităților și s-a preocupat să slujească înaltele idealuri ale umanismului și patriotismului. Confruntându-se cu incertitudinile și erorile oricărei început, învârfind lecția clasicilor, dar și experimentele și experiențele dramaturgiei contemporane, piesa românească a cucerit, an de an, un loc important în literatura noastră de azi, dar și un interes real din partea publicului și a criticii de specialitate.

Revigorarea scrisului nostru dramatic se explică, în primul rând, în faptul că piesa de teatru și-a conectat ideile și mesajul la evenimentul politic, la realitatea revoluționară dominată de lupta între vechi și nou; între mediocritate și valoare, între competență și diletanțism. De la „Passacaglia”, „Puterea și Adevărul” de Titus Popovici și până la „Speranța nu moare în zori”, „Evl mediu întîmător”, și „Amurgul burghez” de Romulus Guga, teatrul politic din țara noastră cunoaște o dezvoltare remarcabilă. „Hanul de la Râșcoru”, „Omul care și-a pierdut omenia”, „Paradisul”, „Jocul vieții și al morții în desertul de conușă” de Horia Lovinescu; „Patimi”, „Explozie înfrizată”, „Simple coincidențe”, „Camera de alături”, „Un fluture de lamă”, „Un bahar cu sifon”, „A cincea lebedă”, „Cartea lui Iovită”, ca să citez numai o parte din opera lui Paul Everac; „Acesti îngeri

tristi”, „Piticul din grădina de vară”, „Pisica în noaptea Anului Nou”, „O pasăre dintr-o altă zi”, „Pasărea Shakespeare”, „Balconul”, „Mormintul călărețului Avar” de Dumitru Radu Popescu, cel ce a adus un suflu nou în literatura noastră dramatică; „Iertarea” și „Chitima” de Ion Băieșu, „Fără cascadori”, „Simbata la Veritas”, „Hardughia” și acum „Cabana” de Mircea Radu Iacoban; „Absența” și „Valiza cu fluturi” de Iosif Naghiu, „Fortul” de Leonida Teodorescu, „Suspiciunea” de Ștefan Oprea, piesele lui Andi Andrieș, Eugen Barbu, Ecaterina Oproiu, Alexandru Sever, Virgil Stoescu, I. D. Șerban, Ovidiu Genaru, I. D. Șirbu, Vasile Rebreanu, Octavian Sava, Paul Cornel Chitic alcătuiesc o bogată zestre de lucrări prin care teatrul politic și-a câștigat o largă audiență publică. Un loc distinct în spectacolologia de această factură îl ocupă dramaturgiile după romanele lui Dinu Săraru („Niște țărani”, „Clipa”, „Dragostea și revoluția”), Virgil Stoescu și Cătălina Buzoianu fiind creatorii versuilor scenice. Continutul o tradiție temeinic consolidată în dramaturgia românească, tot sub semnul politicului s-a dezvoltat și comedia, satira socială încriminând comportamente și mentalități retardate, anacronice. Aurel Baranga, Theodor Mazilu, Tudor Popescu, Dumitru Solomon, Marin Sorescu și Ion Băieșu au creat o dramaturgie politică substanțială, ironia și deriziunea fiind armele de luptă împotriva tarelor morale moștenite prin succesiunea generațiilor.

Ca și proza însă dramaturgia a exagerat în ce privește supralicitarea „obsedantului deceniu”. Schematismul renegat și hulisit a fost înlocuit cu unul nou, nu mai puțin fals și neconvincător.

Formele și procedeele șablon au început să circule de la un autor la altul, iar tipologia a intrat într-o vizibilă suferință. O întrebare care se cere pusă, este legată de existența personajului emblematic, eroul model, eroul comentat de public și de critică, eroul îndrăgît de marele public. Dacă Romulus Guga, D. R. Popescu, Theodor Mazilu și alții au reușit să generalizeze o problematică care să intereseze și spectatorul de pe alte meridiane, multe dintre piesele scrise sînt cantonate într-un „localism” care închide șansele textului în limitele de înțelegere ale unei singure generații de spectatori, ceea ce nu este același lucru cu o generație biologică. Un anumit dogmatism estetic și mimetism diletant și-a pus amprenta asupra manierei de a aborda problematica existențială a personajului contemporan. Acesta nu a fost tratat ca tipologie complexă, ci pulverizat în metaforă și parabolă; în replica manipulată de autor, nu într-o dezvoltare dialectică, aptă să genereze conflictul.

Congresul partidului nostru prospectează devenirea societății românești până în anul 2000, perioadă care va deschide noi perspective dar și noi realități pe care trebuie să le transfigurăm în universul scenic. Se deschide o perspectivă revoluționară de manifestare plenară a inteligenței și competenței, a pasiunii și devotamentului. Teatrul nostru politic va trebui să-și rostască vocația, șansele și posibilitățile. Viziunea asupra personajului, complexitatea acestuia în conexiune cu viața și evenimentele vor determina noua orientare asupra dramaturgiei și a artei spectacolului, teatrul politic fiind o dominantă a culturii contemporane.

George GENOIU

sensul umanist al angajării artistice

Capacitatea artei de a reflecta prin mijloace de expresie adecvate datele exterioare ori de esență ale realului, aduce în discuție determinări multiple, subiective sau obiective, și atrage atenția asupra valențelor ei cognitive, formative, emoționale. Nimic din ceea ce se poate descrie conceptului de real nu-i este străin creatorului, iscoditoarea lui fantezie aflându-și deplină întemeiere atît în concretul senzorial cît și în fascinantă realitate a ideilor. Dubla natură — reală și ideală — a artei îi configurează totodată teritoriile practic limitate de sondare a umanului ca expresie sublimată a socialului.

Imaginea vizuală — nu este vorba deloc de o tautologie — impune un cod de lectură specific, determinat de mijloacele ei particulare de expresie. Un cadru grafic ori o formă sculpturală se citește, vorba lui Tudor Arghezi, total și dintr-o dată, implicarea privitorului în acest univers simultan concret și simbolic, realizându-se de cele mai multe ori sub imperiul imediatului. De aici, o importanță deosebită: adeviziunea spontană sau refuzul, ambele ipostaze echivalînd cu o anumită atitudine estetică.

Firește că orice creator își propune deliberat ca finalitate a demersului artistic receptarea prin adeviziune, altfel întreaga sa manifestare spirituală ar deveni un nonsens. Din perspectiva acestui, dialog cu destinatarul imediat ori doar virtual creatorul își pune, trebuie să o facă, o seamă de întrebări între care ce, pentru cine, cu

ce efect educațional se va solda creația.

Răspunsurile sînt diverse, exprimate mai tranșant sau mai voalat, dar numitorul lor comun rămîne întotdeauna cel pentru care și în numele căruia crează: Omul.

Covârșitoarele probleme ale existenței, devenirea și împlinirea personalității umane, meandrele unei abisale ale lumii lui interior, raporturile cu istoria iată tot atîtea tulburătoare interogații devenite teme majore de reflecție și creație artistică.

Vocația evocator-istorică a artistului plastic român ține de domeniul celor dintîi evidențe. Încă din primele faze ale evoluției picturii noastre moderne istoria s-a constituit într-o nepuizabilă sursă documentară, compozițiile de sugestie narativă, ori alegorică avînd ca principal deziderat redescoperirea conștiinței naționale. Evenimentele revoluționare, lupta pentru independență politică și socială au incitat încă de la începutul veacului trecut sensibilitatea unei generații succesive de creatori. Indiferent de modalitatea realizării strict plastice, romanticism aureolat de patos revendicativ și justițiar sau realism descriptiv cu tentă uneori idilică, operele de referință semnate C. D. Rosenthal, Gh. Tattarescu, Theodor Aman, C. D. Stahi, Sava Hentia și, mai apoi, Nicolae Grigorescu, Ioan Andreescu, Ștefan Luchian vădesc permanent contact cu lumea românească la a cărei edificare își aduceau contribuția specifică.

Nevoia constituirii unei școli artistice naționale a izvorit din necesitatea unui răspuns adecvat la imperatiile și prefacerile sociale și politice înregistrate în societatea românească în ansamblul ei. Ideea artistului-cetățean angajat în făurirea pe temeiul noi a destinului național apărea asadar nu ca o abstracție vehiculată de critică, ci ca o realitate vie aurorală. Grafica de sugestie socială, poate modul cel mai direct de angajare în febra evenimentului politic, a devenit în timp nu numai o veritabilă tribună de afirmare a ideilor înaintate ci și o puternică școală revoluționară.

N. N. Tonitza — artist cu însușiri plurale — și-a exersat verva polemică în fulminante caricaturi antinastice tot așa cum expresionistul Lascăr Vorel a încriminat viciele funeste ale unei lumi în decrepitudine. Lor li se pot adăuga alte și alte nume de creatori: Aurel Mărculescu, Marcel Olinescu, Vasile Dobrian. Cu acesta din urmă stabilim și relația cu generațiile mai noi de graficieni ale căror opere se pun, de astă dată, în slujba idealurilor comuniste. Ideea că valoarea este, deseori, sinonimă cu forța mesajului comunicat prin intermediul operei a generat fertile direcții de investigație artistică. Absolutizarea însă a acestei relații a dus, uneori, la confuzie și schematism.

Este meritul incontestabil al ultimilor ani acela de a fi restabilit, matur și responsabil, sensul exact al valorii ca unic criteriu de apreciere al operei. Astfel, militanțismul declarativ a cedat locul celui de conținut, altfel spus conjuncția dintre politic și estetic este singura în măsură a valida o creație sau alta. Temele oricî de generoase nu pot, în absența valorii reale, surmonta impresia de artificial. Or, tocmai mesajul operei impune formele comunicării eficiente și tot el stabilește cotele de exigență calitativă. Unele lucrări pot fi monumentale prin dimensiuni, altele prin simbolurile vehiculate. Totul este — Leonardo a avea dreptate — să existe o perfectă corelație între pasiune și gest.

Înfăptuirile prezentului presupun gesturi artistice pe măsură. Arta de for public dar și cea destinată spațiilor interioare se raportează constant la dinamismul constructiv al epocii, înregistrează sensurile profunde ale devenirii românești. Dialectica vieții sociale contemporane reverberază, în modalități proprii, și în spațiile de rezonanță ale artei. Nimic din ceea ce este esențial în realul împlinirilor contemporane nu rămîne

fără ecou în sfera artelor vizuale. Capacitatea de reacție a artiștilor ține de maturitatea lor politică și artistică, de coincidența idealurilor în numele cărora există. Teme necunoscute pînă nu de mult, peisajul industrial să zicem ori designul, relevă, de fapt, noi și noi orizonturi de cunoaștere și acțiune prin intermediul artei, Creatorul, în procesul complex și de durată al făuririi omului nou se faurește, simultan, pe sine. Un proces în care subiectul este concomitent obiect al propriului său demers educațional.

În atari împrejurări, triada autor-opera-receptor devine o realitate dinamică pretinzînd fiecărui element constitutiv o nouă calitate.

Umanism, valoare, calitate iată tot atîtea atribute definitorii pentru creația recentă a celor mai mulți dintre artiștii zilelor noastre. Ion Irimescu, Viorel Mărginean, Dan Hatmanu, Ifimie Birleanu, Ion Gheorghiu, Ion Sălișteanu, Dimitrie Gavrillean, Horia Bernea, Val Gheorghiu ș.a., sînt tot atîtea ardente conștiințe civice și artistice angajate în desăvîșirea idealurilor umaniste ale artei românești contemporane.

Valentin CIUCA

împlinirile muzicii noastre

Cultura noastră muzicală a înregistrat, în ultimele decenii, numeroase și originale împliniri. În nici o altă perioadă a istoriei muzicii românești nu au fost create atîtea lucrări de valoare, nu s-a impus o școală interpretativă atît de viguroasă și nu au fost elaborate atîtea scrieri despre muzică și despre marii ei reprezentanți, ca în ultimele două decenii. Este, cred, semnificativ, faptul că țara noastră ocupă astăzi locuri fruntașe prin numărul de distincții obținute de tinerii interpreți în confruntările internaționale (numai în anul 1983 au fost cucerite peste 70 de premii de interpretare); ceea ce confirmă, însă, puternica dezvoltare a mișcării noastre muzicale este recunoașterea valorii creației propriu-zise, numeroase lucrări instrumentale, corale, de operă sau simfonice, semnate de compozitori aparținînd tuturor generațiilor, fiind distinse cu premii la prestigioase concursuri internaționale de compoziție.

Fără îndoială, esențială rămîne recunoașterea internațională a valorii lucrărilor înconunate cu lauri și, în consecință, recunoașterea personalității școlii românești de compoziție în ansamblul atît de divers și de contradictoriu al culturii muzicale universale contemporane. Care sînt trăsăturile personalității muzicii noastre? Desigur, la dimensiunile unui articol de revistă nu pot fi expuse elocvent aspectele complexe ale originalității culturii românești de astăzi. Să reținem, însă, că în acești ani, nevoia depășirii unor modalități expresive cu pregnante date particulare și pitorești aspirații către perfecționarea elementelor discursului muzical stimulat de evoluția generală a cunoașterii umane sau chiar de nevoia afirmării unei originalități orgolioase, au determinat o diversificare stilistică impresionantă. Fie că au fost dictate de respectul față de tradiție, fie că, dimotrivă, au pus sub semnul întrebării muzica epocilor trecute, sondînd un univers sonor insolit și modalități de organizare a fluxului muzical mai mult sau mai puțin adecvate unei expresivități caracteristice, căutările au urmărit, în esență, și au realizat într-o însemnată măsură, sinteza tradițiilor naționale și universale și, mai

presus de aceasta, exprimarea originală și convingătoare, prin intermediul artei sunetelor, a vieții și năzuimțelor de astăzi ale poporului nostru.

Cum era firesc, multe din căutările și împlinirile acestor ani au plecat de la experiența marilor noștri precursori, cristalizată printr-o necontenită descoperire a valorilor și sugestiilor creatoare ale folclorului. Bineînțeles, apelul la folclor nu a mai fost apreciat drept singura condiție de valoare a muzicii noastre. A demonstrat aceasta și George Enescu în creația sa, precum și în încercările de a cristaliza o teorie estetică privitoare la valorificarea artistică a cîntecului popular. În acest sens, următoarele afirmații au avut semnificație de program pentru dezvoltarea școlii noastre de compoziție: „Creația personală trebuie să tindă — declara Enescu — către o invenție în caracterul popular (s.n.)... Pentru ca muzica românească să poată ajunge la perfecțiunea pe care o merită, ea trebuie să meargă numai pe acest drum al creației în atmosferă românească”. Și, preciza cu altă ocazie: „...folosirea materialului folcloric nu realizează autenticitatea caracterului etnic... compozitorul român va putea să creeze, paralel cu muzica populară, dar prin alte mijloace, absolut personale, lucrări valoroase, asemănător caracterizate”. Asemenea mijloace originale, grătore prin forța lor expresivă, a căutat și a realizat în creația sa G. Enescu. Pe aceste drumuri au evoluat majoritatea reprezentanților de seamă ai muzicii noastre, reușind să obțină și să impună soluții originale atît prin explorarea unor noi surse sonore, cît și prin reîngineria sau descoperirea unor noi principii de organizare a discursului muzical.

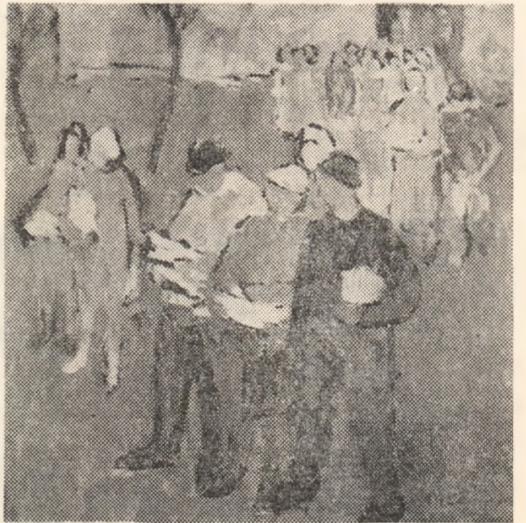
Dincolo, însă, de permanentele strădăni către o formulare muzicală personală și cu pecete contemporană, esențială rămîne dorința compozitorilor de a exprima sincer și convingător setea de adevăr și frumos a poporului nostru, omenia și demnitatea aspirațiilor sale. De aici, lirismul profund, exprimat printr-o cantabilitate doină, vigoarea ritmică a desfășurărilor muzicale, meditația luminoasă și coloristica pătrunzătoare a complexelor sonore eterofone de structură modală; de aici, mai ales, acel firesc echilibrat între tradiție și inovație care asigură o selecție naturală a valorilor, a noilor cuceriri expresive și o evoluție constantă spre perfecțiune, deci spre autenticitate artistică. Menționînd numele unor compozitori ca: S. Toduță, Z. Vancea, Gh. Dumitrescu, Th. Grigoriu, D. Bughici, P. Benteoiu, G. W. Berger, St. Niculescu, A. Vieru, A. Stroe, D. Popovici, V. Spătaru, A. Zeman, M. Moldovan, L. Glodeanu, C. Tăranu, L. Alexandra, S. Nichifor, A. Pop, V. Munteanu, Gr. Misievici, O. Nemescu, C. Cezar, L. Dandara, cred că am cuprins aproape toate direcțiile stilistice care prin complexitatea și diversitatea lor definesc personalitatea muzicii noastre contemporane, expresie a sensibilității, inteligenței și forței de creație a poporului nostru. Și mai cred că pentru acești compozitori, ca și pentru mulți alți slujitori ai muzicii, nevoia de a fi alături de toți cei care fauresc, prin muncă și printr-o uimitoare voință de împlinire deplină și armonioasă, o nouă istorie a patriei noastre, se împletește normal cu nevoia de a fi autentici și mereu în căutarea adevărului artistic. Tocmai această adîncă și constantă ancorare în realitatea cotidiană și istorică a adus muzicii românești contemporane lauri și unanimă recunoaștere, aprecierile unui compozitor de prestigiu ca W. Lutoslavski, bunăoară, fiind grătore: „Cred că muzica românească — declara el cu un deceniu în urmă — trăiește momente de mare dezvoltare și în mod cert de mare viitor”. Prin tot ceea ce au creat în această perioadă, compozitorii și muzicologii au redus distanța dintre noi și viitorul mare, strălucitor al muzicii noastre.

Mihail COZMEI

Ifimie BIRLEANU:

„Ștefan cel Mare”

M. CAMARUȚ:

„Orele dimineții”

premiile revistei „convorbiri literare“ la festivalul concurs „baladele dunării“, galați 1984

artă română
(ars romanica)

Acest poem a fost tatuat pe spinările revoluționarilor violentind o întreagă filozofie are drept cauză efect și obiect
Patria
Însăși
Una și numai Ea
Lingua Magna.
Ochiul Supremei și Comunei Conștiințe

Fotopoetice

percepe forfota străzilor
buclele blonde ale castanelor
marcea mulțimii
strănutul arămiu-pal al toamnei
elemente inconfundabile
de Patrie
cu atât mai mult solemne.
Toamna numai în românești e toamnă
Român este grul
Română seceta
Română e cerceveaua și grinda busuiocită de acasă

Român este pragul de sus
(de care te lovești spre a-l vedea pe cel de jos)
care tot Român este
Română iubirea
Român oftatul
Română Cimpia
Română e jertfa
Românească Tara.
Elemente de țară
vasale ei
prin însăși
Nașterea și Ființa lor !

închinare spre
patria poeziei

Am ciocnit în scorburi de alun
ca să te aflui, lume de visare.
Sălășuiește țara în lacrima de prun.
Asemeni ei tu ești o ființare

estii pretutindeni unde sint și eu
haloul de parfum și de rășină
o aură de sfânt și har de semizeu
milener ațipind în dulceagă sulfină.

Cit mai există pe lume, poezie
cu nu-s decit umila ta nealță
tu m-ai băut mereu pe veresie
nici n-aș putea plăti trădarea ta înaltă

În tot ce sint, ce fac, chiar în gresală
încă e lauda modestă precum pare.
Se vede că va trebui, neînfriziat
Din singe să-ți aduc prinos și închinare.

cuvîntul soldatului
în fața istoriei

Între pupilele de mare calibru ale tunurilor
și acvilele de fier ale zvasticilor
mai găsim timp să ne rostogolim
din propria piele spre dragoste
ca spre un adăpost subteran, subcortic
în timpul bombardamentelor.
Armele mi-au obosit
palmele asudate de toama de a fi pămînt
am ciocnit un pahar din fiertura amară

a bolilor radioactive
cu dusmanul în tranșeul de vis-à-vis de glorie
— așa cum aș spune
cu vecinul din casa de peste drum —
De doi dolari mi s-au dat cartușe
— coliere la recepția cu Moartea —
iar inelul de logodnă
I-am cumpărat de la o cinică grenadă
Poate că, de aceea, iubit
te string așa pătimaș
ca pe o mitralieră de mare calibru
în spasmlul supremului act de perfidă iubire :
Moartea.

Mihail GALĂȚANU

zăpada pierdută

Am vălurit pămîntul
pină la buzele tale
imi sareau stele prin păr
creștea iarba prin rănile mele
cînd luna incendia albastrul muntelui
Noapți curgeau în cascadele soarelui
fișii, fișii se despletteau apele
Poate eram fîntînă, pasăre, copac
sau poate o zăpadă pierdută
peste clopote clare de rouă...

metamorfoză

Prin perdeaua primilor fluturi
copacii fug dezbrăcați ca o idee...
vîntul se transformă-n păsări
cu fiecare necunoscută purtată pe buze!

Luminile se clatină-n frunze,
amurgurile curg
ca niște gingașe stafii ale nopții
pe-altarele de muguri...

Albastrul de ploaie
măsoară zborul lebedei negre,
ca o busolă uitată
la rădăcina copacului
dintre două gări.

dor de moldova

Mi-e dor de pămîntul tău
ce mi-a mîngiat copilăria
mi-e dor de zborul apei
ce-n cascade cădea în ochii mei
mi-e dor de asfințitul dintre dealuri
ce mă făcea să fug de-acasă
mi-e dor de ascunzătorii munților
bunii mei prieteni primitori,
mi-e dor de MOLDOVA-n
dimineață albă
ca de fiecare zi
de primăvară,
și vară
și toamnă,
și iarnă
Mi-e dor de Moldova !

poem

Triluri se pierd în păduri mute
apele cad în cascade adînci
prințul însăși castele
bunicii mai torc la firul de lună
o ploaie de frunze bate la geam
pianul uitat sună... de mult
Noi tacem la masa tăcerii
și-un drum din cenușă se naște
iar coapsele ierburilor albastre
invăluie zarea de stele.

Elena MIREA

convorbiri literare prin corespondență

■ Gavril ALEXA-BALE — Cluj-Napoca. Nu am noutăți. Sinteti din cale afară de inegal.

■ D. ALEX.-SEUL — Izvoarele Sucevei (Suceava). În intervalul de o lună de zile nu se pot întimpla minuni. Schițele dv. păcătuiesc prin inconsistentă la nivel de idee, de sens, de stil. Sint niște eboșe, niște exerciții corecte și cam atât. Miza întimplărilor e mult prea mică sau cînd nu este astfel e minimalizată de o relație minoră, cum se întimplă în Stupiditate (și titlul e nefericit) unde singurătatea u-nui bătrîn și drama acestuia sint văzute prin moartea unei pisici. E adevărat ceea ce spuneti, dar e foarte puțin important.

■ Elena S. ANGEU — Botoșani. Atmosfera și dialogul sint, în Călătorind, realizări importante. Totuși nu scoateți în evidență un sens care să treacă dincolo de semnificațiile unui fapt divers relatat alert și convingător. Mai sint, apoi, unele stîngăcii la nivelul redactării propriu-zise: „Femeia nu se lasă convinsă de aspectul ocupat al compartimentului“. Despre niște valize de carton spuneți, cu prețiozitate că „Fuscaseră muiate în aceeași glazură de cacao care, cu timpul, sârise din loc în loc“. Perspectiva narativă nu e stabilă; acesta ar fi defectul de construcție cel mai important și totodată elementar. Vocea care povestește întimplarea nu e numai a femeii, a unui observator neutru sau a autorului atotștiutor; nu are importanță a cui e, esențial este să fie o singură voce. Calitățile amintite la început mă determină să aștept cu interes noi texte și să sper în îndeplinirea condițiilor necesare pentru tipar.

■ Ioan ARTABAN — Suceava. Ar exista ceva premise literare în Drumuri fără întoarcere care ar trebui mult amplificată pentru a putea stărui asupra intrigii (relația introdusă artificial dintre Andronic și Chiva). Finalul e expedit. Încercați, apoi, să istorisiți întimplarea din unghiul unui singur personaj. Celelalte două povestiri nu pot intra în discuție.

■ Mircea BARBU — Pitești. V-am citit cu atenție și pină la sfîrșit. Singurul lucru ce atrage atenția este umorul (se pare involuntar) în maniera Topârceanu: „Ziua scade în lungime, / Noaptea crește-n așteptare, / Toamna rețe cu vechime / Toamnă ploie pe „strada mare“. // Strecurat prin cărți uitate / Umblă drumul meu pribeg... / Meditația străbate cu mers mic ca de moșneag. // Toarce un motan sub sobă, / Focul arde lemnele, / Toamna nu mai scoate-o vorbă / Somnu-ți culcă genele“.

■ Carmen FOCȘA — București. Nu v-am uitat. Mă bucur de revedere și procedez în consecință.

■ Viorel GOCIU — Bacău. Ați reținut din piesele de la tv. tot ce au ele mai schematic și mai neverosimil. Se pare că nu cunoașteți suficient lumea despre care scrieți (confundeți o centrală cu o întreprindere), textul trecează, senzaționalul introdus e banal și artificial. Titlul — Amintiri care nu se uită — e pleonastic.

■ Augustin MĂGHERUȘANU — Bistrița. Și totuși, noile texte nu sint „de o calitate mai superioară“, cum spuneți dv.

■ Iorgu MIHAI — Buzău. Discursivitatea vă prinde dar vă alintăți prea mult în ea. Inteligența, spiritul (simțul umorului) și ludicul sint în cele din urmă, accesorii poetice. Să vedem deci ce se întimplă dincolo de aceste accesorii. Din textele trimise nu văd limpede contextul.

■ Iulia Otilia MURARIU — Adîncata (Suceava). Ai talent, dar, se pare, e prea crud. Se rețin imagini răzlețe: „Arcadia s-a scufundat în frunzele / Din care-și naște pruncul pur“; „Umbră mea, / Imbrăcată în zdrențele crinilor... / Aleargă arătîndu-mi drumul“ etc. Abonamentul e singura soluție pentru a menține un dialog.

■ Ion MORARU — Briceag (Bacău). Textele trimise nu m-au mulțumit. Sint niște romane intonate cu voce nesigură. Să mai vedem. Mă mîhneste faptul că în M. Gh. Gheorghiu-Dej vara e sezon de vacanță și pentru difuzarea revistei. V-am trimis numărul cerut.

■ Adrian PAUN-ION — Brăila. Plicul cu

schițele dv. (adresat redactorului-șef) a ajuns tot la mine. În ce mă privește, rămîn la părerea exprimată într-un numar anterior. E bine să-l consultați și pe Grigore Iliesi care răspunde de proză la revistă. Textele sint la el.

■ Alexandru S. PETRIA — Cluj-Napoca. Imi plac laconismul și croiala fermă a versurilor dv. Nu fixați însă cu aceeași fermitate emoția. Este, indiscutabil, riscul formulei; nu există cale de mijloc între reușită și eșec, ambele apar la fel de nete, de spectaculoase.

■ Marian POPESCU — Ploiești. Ca experiment literar, Orașul e interesant; poate în prea mare măsură îndatorată Cărții Milionarului a lui Ștefan Bănușescu. Aveți certe calități de povestitor (creați atmosferă, aveți stringență și expresivitate în stil), vă lipsește, se pare, cea distanțare față de insolit, de originalitatea epantată a căror tentație vă face să intrați într-un joc parabolic, de o modernitate barocă (în genul prozei sud-americane); e un joc ingenios, dar cam atât. De aceea Paravanul e o farsă în care gratuitatea e mai evidentă decit semnificațiile alegorice de bază. Vă propun să încercați și ceva mai „cuminte“, o întimplare „de fiecare zi“. Sint curios cum vă descurcați.

■ Constantin SIRGIH — București. Imi scrieți: „...m-aș mira că în poemele mele să nu găsiți nimic demn de publicat“. Trecînd peste faptul că așa ceva n-ar fi chiar de mirare, important e că noi publicăm poezii întregi și nu ceva anume dintr-o poezie. Așa că voi cita un text de-al dv., în întregime: „Curge apa Jiului, / ducînd firul dorului, / curge iute și prăvale, / totul ce-nlînește-n cale. Așa-i Jiul cînd e mare. // Iată că-n puhoiul apei, / trece-o moară jertfă ce-i / belșugului, abundenței, / iar pe moară o fetișcană, / plînge viata cea amară, / ce-o lasă pe ea, orfană, / pradă apei pe cea moară // Și trece cea moară la vale / și nimeni nu-i iese în cale / s-o scoată din undele apei / Tărani lăsdînd coarda sapei, / s-adună pe maluri jelînd / nevoia s-o-nțîmpine vrînd“. Chiar credeți că era necesar ca întimplarea „nostimă“ de mai sus să fie versificată? Nu era „oare mai simplu s-o relatați ca pe știre de fapt divers? Vă doresc noi progrese în continuare.

■ Ioan D. ȘERBAN — Ploiești. Literatura moralizatoare implică dificultăți cărora dv. nu le puteți face față.

■ Dan Radu VASILIU — Brașov. Tînărul scriitor, începătorul, necunoscutul sint oricînd bineveniți în revistă. E și motivul pentru care există și această rubrică, această pagină, e motivul pentru care revista are un canal. Noi nu putem propriu-zis lansa, ci doar propune niște nume, care odată ieșite din gaoacea anonimului, trebuie să „zboare“ singure, desigur rostul nostru fiind și acela de a-l urmări, de a le oferi spațiu în continuare. În ceea ce alegem și propunem spre publicare nu ținem cont de vîrstă. Sigur, obișnuiesc să-i întreb pe unul sau pe altul dintre corespondenții mei ce vîrstă au, pentru a vedea care ar fi șansele unei evoluții, dar cînd vine vorba de tipar, „dispensa de vîrstă“ nu mai funcționează. Generozitatea nu e decit șansa pe care o acorzi tuturor (în limitele posibilităților pe care le ai la un moment dat) de a-și face intrarea în ceea ce dv. numiți „carieră nobilă a literaturii“. În rest, nu mai depinde de noi, ci de talentul fiecăruia. De fapt, a debuta nu înseamnă a ieși din anonim, ci a intra în rîndurile autorilor care abia încep bătălia cu anonimul.

Daniel DIMITRIU

poșta „argonaut“

■ Tiberiu ANDRIUCA — Galați. Fiind un supliment al „Convorbirilor literare“, Argonaut nu are date fixe de apariție. În acest an urmează să mai scoatem două numere (7 și 8). Numerotarea s-a făcut de la prima ediție a suplimentului, apărută în 1992 (format în 16) care

a cuprins primul episod (Cameleonul) din Patruța spațială.

■ Constantin CHELBAȘU — București. Din motivele arătate mai sus (fiind vorba de un supliment), problema abonamentelor nu se pune. Vă putem trimite numerele care vă lipsesc. Indicați numele episodului din Patruța spațială. În ce ne privește sintem pregătiți să oferim cititorilor noștri, în 1985, patru numere ale Argonautului.

■ Eugen FRINCU — Constanța. Nu excludem publicarea jocurilor, testelor, enigmisticii, cu condiția ca acestea să fie adecvate la profilul suplimentului. Deci: călătorii, aventuri, S.F.

■ Felicia POSTOLACHE — Craiova. Sigur că publicul tînăr este o sferă foarte largă. Încercăm să satisfacem toate „virstele tineretii“.

■ Petru STANCU — București. Vom publica și benzi desenate.

D. D.

seara, cînd

îți aștepți copiii

Seara, cînd îți aștepți copiii
pădurea e plină de cuiburi de păsări
și noaptea mă ajunge din urmă
ochiul soarelui e obosit de-atîta umbrel
pe deasupra noastră
sufletele ne sint încă acoperite cu aripi
noi, cei legați de pomi roditori,
de cîmpul cu griu
de vîntul de vînt

intră melcii în casele curate ale sufletului
ca pentru rugăciune
lepădînd credința în iarbă, în spini
e atît de frig
în fin
ne încălzim cu o jumătate de lună

stelele vorbesc între ele prin lumină, distanță,
florile învață să moară,
iar noi răbdăm tăcerea
încîlzind copiii în ceasornice.

Ștefan BALĂU

voi ninge, grav tăcut

Voi ninge grav, tăcut, cum nu oricînd
Aș mai putea să ning în plină vară,
Voi ninge pasnic, fără să mă doară,
Fără să mă aud plecînd, plecînd...

Zăpada mea se va topi îndată
Sau poate va rămîne pînă cînd
Va încerca pămîntul să mă poată
A ne restitui sișei pe rînd...

tu...

Tu
Replică umbrei mele
Reflectată pe zidul scorojit
Cîndva pictat cu sfinți bizanțini,
Refuză-mi vorbele mai mult decit
Pe mine insumi.
Fără dovezi că sintem
Să intrăm în memoria ploii,
Fără dovezi că am existat cîndva
Tu să intri-n amintirea mea,
Altmînteri sintem încă prea puțini,
Prea singuri, sprînjiniți cu fruntea
Pe răcoarea zidului
Pictat cîndva cu sfinți bizanțini

Carmen FOCȘA

despre eminescu

în grecia

(urmare din pag. 16)

lul poezilor“, fondată și editată de d-sa la Atena între anii 1956—1958 (revistă avînd menirea să facă larg cunoscută creația poetică autohtonă și cea a unor mari poeți clasici și contemporani din alte țări), semna și primele traduceri în greacă din creația eminesciană. Ca să urmeze apoi, după cum se arată în studiul menționat mai sus, volumul antologic: Eminescu, Poezii, apărut la Editura „Melisa“, Atena 1964, în traducerea Ritei Boumi-Pappă. În prefața acestui volum, semnată de poetul și criticul Nikos Pappas, întîlnim o profundă remarcă: „Opera poetului (a lui Eminescu n.n.), bogată în sevă și-n culoare românească stă prin rîm, formă și valoare alături de destăinuirile sfîșietoare elegiace a lui Poe și chiar ale cîntecelor lui Maeterlinck“.

Prin analiza, în continuare, a unora dintre cele mai importante creații eminesciene: Luceafărul, Împărat și prolețar, Scrisoarea a III-a, Memento mori, Ce te legeni codrule, Lacul, Pe lingă plopii fără sot și altele, prof. Maria Marinescu-Himiu scoate în evidență universul operei eminesciene, cea meditație fascinantă asupra unor teme majore ale vieții și morții, ale geniului, ale istoriei, în general, ale istoriei României îndeosebi, meditația asupra societății și lumii contemporane poetului — operă prin care acesta a îmbogățit romantismul mondial cu particularitățile sensibilității românești, Eminescu fiind, astfel, unul dintre ultimii reprezentanți ai acestui romantism, grație profunzimii cugețării sale, a senzației infinitului, a percepției scurgerii nemiloase a timpului, a melodiilor versurilor și a sublimării dorului (a acestui element din psihostuctura românului, greu de echivalat în alte națiuni și popoare).

Nu începe îndoială că lucrări ca cea semnată de Maria Marinescu-Himiu sint binevenite, mai ales cînd abordează creația aceluși om „frumos de o frumusețe demonică, unul dintre acei îngeri căzuți“ și pe pămîntul Eladei contemporane.

îmn femeii

(urmare din pag. 16)

ca, Hortensia Papadat-Bengescu, Brecht, Magda Isanos, Anna Seghers, Sylvia Plath, Borges, Ezra Pound, D. R. Popescu, Nina Cassian, Ana Blandiana.

În ciuda dificultăților înfruntate, autorii antologiei izbutesc să dea la iveală o lucrare tematică viabilă, interesantă, care se susține prin criteriile de selecție ce și le-a impus, prin opțiunile (oricum, subiective), prin, adică, țînta (ideatică, dar și grafică) a cărții. De remarcat și atențul echilibru și dozaj al prezentelor românești în acest cîmp larg și plin de roade al literaturii universale. Volumul se încheie cu o Postfață semnată de Gh. T. Zaharia, intitulată „Din epopeea emancipării femeii“, unde sint trecute în revistă și examinate cu fructuoasă preocupare pentru exactitate istorică și sociologică, momentele cele mai semnificative ale evoluției statutului social-politic al femeii în societate în general, și în societatea românească în special.

„junimea“ — 137

În sedinta a 137-a au citit Mihai Vicol și Ovidiu Nimigean (poezie). Comentariile referitoare la textele prezentate au fost susținute de Gheocon Mihalache, Lucian Vasiliu, Valeriu Gherghel, Dumitru Agachi, Nicolae Turtureanu. În ciclul de manifestări intitulat „Cartea față-n față cu cititorii săi“ a fost prezentat volumul de versuri Fericit precum mirele de Nicolae Sava. Autorul a acordat autografe. Sedinta a fost condusă de criticul Daniei Dimitriu.

punți peste spațiu și timp

Două culturi paralele, apărute și dezvoltate independent în spații etnogeografice diferite, sint ca malurile unui fluviu, mereu despărțite de ape și numai niște punți arcurte peste ele sint în măsură să asigure puncte perene de contact și comunicare. Cînd însă cele două „maluri” se numesc România și China, metafora punții capătă, fie și numai din cauza spațiului ce se întinde între noi, consistența palpabilului, inserind, cel puțin în domeniul literaturii, **tălmăcire** (ca să evităm acea nuanță peiorativă a verbului a traduce).

Cea dintîi tălmăcire a unei cărți românești în China apare în anul 1932 și reprezintă o culegere de 13 cîntece populare din zona folclorică a Dimboviței, realizată prin intermediul limbii franceze. Evenimentul este consemnat în anul al 13-lea de existență a Republicii Chineze, dar o legătură directă între cele două cifre este, sîntem convingși, inexigibilă. Primul contact adevărat al marelui public chinez cu literatura română se realizează trei ani mai tîrziu și este datorat lui Lu Xun, părintele literaturii chineze moderne, care a tradus (prin rusă) și a publicat în 1935 din opera lui Mihail Sadoveanu. Acest „debut chinez” produs sub egida condeului marelui Lu Xun, a fost de bun augur pentru marea noastră prozatură căci de atunci și pînă în prezent i s-au tradus și i-au apărut în China mai mult de zece volume, între care: **Bordeenii**, **Povestiri din război**, **Baltagul**, **Viața lui Ștefan cel Mare**, **Venea o moară pe Siret** etc. La toate acestea se adaugă alte numeroase titluri de nuvele și povestiri sadoveniene apărute în periodice, în primul rînd în paginile prestigioasei „Reviste pentru literatură universală”. Tabloul n-ar fi însă complet dacă am omite să amintim că în prezent se află sub tipar la „Editura Poporului” din Beijing romanul **Frații Jderi**, un volum de povestiri și un altul, masiv, de nuvele în al cărui cuprins a început **Nada Florilor**, **Hanu-Ancuței** și **Baltagul**, acesta din urmă într-o nouă versiune, realizată de această dată direct din românește (prima versiune a **Baltagului** a fost tradusă prin intermediul limbii engleze).

despre eminescu în grecia

Orice încercare de a comenta și interpreta creația celui mai mare poet național român — Mihai Eminescu — ca și, dealtfel, a oricărui mare poet, este un act dificil și plin de răspundere. Cu atît mai mult, cînd această întreprindere vizează pe cititorul străin, avid de a cunoaște ceva nou despre o altă lume spirituală.

O astfel de încercare reușită a întreprins prof. univ. Maria Marinescu-Himu, prin publicarea în paginile revistei „Sinhroni Skepsi” („Gîndire contemporană”), revistă de artă și cultură, care apare lunar la Atena, editată de Gh. N. Papanagheorghiu și condusă de scriitorii și criticii literari Gh. H. Halatsas și D. H. Halatsas. Periodicul menționat, care de mai multe ori s-a referit la cultura și literatura română, de data aceasta, publică în numărul din martie 1984 studiul **Mihai Eminescu (1850—1889). Unul dintre ultimii poeți romantici**. Autoarea lucrării, Maria Marinescu-Himu, distinsă cercetătoare a literaturilor grecești și românești, precum și a relațiilor literare eleno-române, introduce cititorului grec, încă din primele pagini, în odiseea vieții și creației eminesciene, referindu-se apoi succint la lucrările unor reputați eminescologi români (Eminescu, pe bună dreptate, a devenit în patria sa un mit și o instituție...), la eoul peste hotare al celui „poet cu aripi mondiale” — cum îl numește pe Eminescu Rosa del Conte, la acea eminescologie străină (franceză, italiană, indiană etc.). În studiul menționat, se amintește receptarea celui poet de concepție — după G. Călinescu — în patria lui Homer și Sikelianos, notînd că primul traducător al lui Eminescu în Grecia este profesorul Andonis Mystakidis (fără a se da, însă, din păcate, mai multe amănunte). Un aport deosebit și substanțial — după cum se știe, în popularizarea și „aclimatizarea” lui Eminescu, pe pămîntul atît de primitiv al Eladei, l-a adus regretata poetă Rita Boumi-Pappá, care încă în paginile revistei literare „Jurna-

(continuare în pag. 15)

Andreas RADOS

În jumătatea aceasta de veac care s-a scurs de la transpunerea în chineză a unei opere de-a noastre, bilanțul traducerilor românești în China este impresionant: peste 150 de titluri (volume sau opere separate, apărute în periodice) semnate de peste 50 de autori români aparținînd celor mai diverse generații: de la Nicolae Filimon la Dinu Săraru, de la Eminescu la Nichita Stănescu, de la Alexandri la D. R. Popescu. Marii noștri clasici, Eminescu, Creangă Slavici, Caragiale, au figurat întotdeauna în capul listelor de priorități chiar de la primele traduceri. Foarte bine reprezentată este și literatura primelor decenii ale secolului al XX-lea și cea interbelică prin traduceri din Argezi, Blaga, Panait Istrati, Mihail Sebastian, Liviu Rebreanu, Al Vlahuță ș.a. Ponderea cea mai mare însă, atît sub raport cantitativ cît și sub cel al interesului din partea marelui public, o deține, incontestabil, literatura actuală (aproape două treimi din tot ce s-a tradus). Enumerarea doar a citorva din autorii români contemporani traduși în China va da, sperăm, o imagine clară asupra modului cum sînt reprezentate în această țară de întindere a unui continent valorile certe ale literaturii noastre actuale: Marin Preda, Zaharia Stancu, Aurel Baranga, Alexandru Ivasiuc, Al. Philippide, Șt. Augustin Doinas, Anghel Dumbrăveanu, Geo Dumitrescu, Eugen Jebeleanu, Horia Lovinescu, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu, D. R. Popescu, Titus Popovici, Dinu Săraru, Mircea Sintimbreanu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu, Radu Tudoran ș.a.

Dacă în prima etapă traducerile din literatura română în China se realizează prin mijlocirea unei terțe limbi (de obicei rusa, franceza, germana, mai tîrziu și engleza), în prezent se poate vorbi de o adevărată școală de traducători „directi”, excelenți cunosători ai limbii și culturii noastre. Între aceștia se detașează un nucleu format din Feng Zhichen (Conferențiar universitar la Catedra de limbă română de la Institutul nr. 1 din Beijing), Li Jiayu (redactor la postul de radio Beijing, secția română) și Lu Xianggan (cercetător la Institutul de științe sociale din Beijing). Acești doi de pe acum mari traducători

ai literaturii române în China, dispunînd de multiple valențe artistice și de un simț deosebit al limbii sint arhitectii „punților” prezente și a celor viitoare. O anumită specializare a fiecăruia din ei s-a cristalizat în decursul anilor: Li Jiayu este profilat pe proză (Apa de Al. Ivasiuc, în colaborare cu Yang Xueju și Mao Chunpu; **Toate pinzele sus**, în colaborare cu Yang Xueju; **Krecreația mare**, ca să enumerăm doar cîteva din ultimele sale realizări), dar a tradus cu aceeași ușurință și versuri de Bolintineanu. Feng Zhichen s-a specializat în cel mai dificil domeniu — poezia. Lui i se datorează traducerea directă a unor mari poeți ca Eminescu, Argezi, Blaga, Nichita Stănescu, Adrian Păunescu, Geo Dumitrescu, Marin Sorescu, Ștefan Augustin Doinas. Dealtfel partea de poezie din **Antologia Literaturii Române Contemporane** în pregătire acum la Beijing, sub egida „Revistei pentru literatură universală” este susținută în exclusivitate de tălmăcirile sale. Cu toate acestea Feng Zhichen nu ocolește nici alte domenii, cum ar fi proza sau teatrul și în care s-a remarcat cu traduceri ca: **Delirul** de Marin Preda (în colaborare), **Momente și schițe** de I. L. Caragiale, nuvele de Dumitru Radu Popescu (pentru **Antologia Literaturii Române Contemporane**), **Puterea și adevărul** de Titus Popovici, **Opinia Publică** de Aurel Baranga. Lu Xianggan traduce, cum e și firesc, literatura social-politică și istorică (**Istoria Poporului Român** sub redacția Acad. Andrei Oțetea, **Insemnările lui Karl Marx despre România** ș.a.) dar colaborează și la realizarea unor traduceri din literatura beletristică.

Deși traducerile realizate pînă acum oferă cititorului chinez o imagine largă asupra peisajului literaturii românești, activitatea nobilă și neobosită a „constructorilor de punți” între culturile noastre, de pe acum cu o bogată tradiție, este departe de a-și fi epuizat toate resursele sau de a-și fi considerat misiunea încheiată. După cum ne-am asigurat, traducătorii de literatură română din China cu care am avut prilejul să stăm de vorbă, ei își vor intensifica eforturile pentru ca și în viitor să pună la dispoziția publicului cititor cele mai reprezentative realizări ale literaturii noastre.

Ilie DANILOV

— imm femeii

tiativă, dar în croare. Totuși, această imagine cunoaște momentul supremei prestanțe sub chipul eroinei tragice — tragicul presupunînd cu necesitate înțelegerea și apoi forța de a înțelege, înfrunțată și depășită. Chipul femeii rămîne definit, mai ales, prin iubire: pluriformă, bogată, elixir al vieții sau al... crimei. În prima parte a volumului, din paginile poeziei de acum cîteva milenii, străvechiul cîntec sumerian al **Enheduannei** slăvește „inaltele-Atribute” se alătură cîntecelor Egiptului faraonic și imnurilor vedice, superbilor descătușări metaforice ale **Cântării cîntărilor** și adincilor ceremonii de înzeire estetică ale stihurilor chineze antice sau litaniiilor din **Cîntece Africane**. Primei vîrste a mării poezii către femeie îi urmează amplitudinea de talaz a rostirii lui Homer, delicatețea uneori atît de crudă a poetesei Sappho, solemnitatea reținută, dar atît de tulburătoare a versului sofoclian ori omnescului freamăt din cel al lui Euripide. Textul platonician din **Statul** susține capacitățile femeii și variile ei aptitudini similare celor cu care e hărăzit bărbatul. Din literatura latină, antologia reține fragmente reprezentative din creația lui Ovidiu și Vergiliu, iar, dintre luminile literare ale Orientului secvențe semnate de Imru'Al-Qais, Li Tai Pe, Du Fu, Sei Sonagon și Omar Khayyam. Evul Mediu apare reprezentat de extrase din epopeile eroice, din Saadi și din doinele de dor și dragoste, adevărate bijuterii ale literaturii române. Cu valoare de factor formativ, activ-spiritual, portretul femeii Erei de mijloc tinde să el spre o oarecare abstractizare schematică. Excursul literar continuă, în partea a doua a volumului, cu fragmente din operele lui Dante, Villon, Tasso, făcîndu-se trecerea la epoca Renașterii, pe urmele platonismului, cînd cultura doamnei aduce femeia pe poziții de mare înălțime și autoritate morală, transformînd-o, în scrierile poezilor Dulceiului stil nou, în Donna angelicata a lui Cavalcanti și Dante. Vîrsta clasicismului și a atotputerniciei saloanelor (femeii) prin bun gust, cizelare a limbii și încurajare a artelor, face obiectul celei de-a treia secțiuni a antologiei și e înfățișată prin scrieri aparținînd Doamnei Tudora, mama lui Mihai Viteazul, lui Corneille, Milton, Doamnelor de Sèvine și La Fayette, Mariane Alcolorado, lui Chikamatsu Monzaemon, Dimitrie Cantemir, Ion Neculce, Dryden, Racine. Anticipată în acest sens de cea renașcentistă, imaginea femeii secolului XVI—XVII adaugă podoabelor sensibilității pe cele ale inteligenței și culturii. A patra secțiune a cărții o constituie mostrele din literatura curentului preromantic-sentimentalist, manifestat în proză și dramă, care atribuie femeii chipul simplu și modest al eroinei lui Richardson. Romanticismului și apoi Realismului, consfîntînd înnoirea interesului față de problematica femeii și larga diversificare a tratării estetice a acestei problematice într-o tipologie complexă, explorată cu atenție și precizie de la Hugo la Poe, la Flaubert, Puskin, Eminescu, Tolstoi, Ibsen, Cehov. Imaginea femeii nu se mai poate separa de necesitatea recunoașterii valabilității tezei ce susține emanciparea. Din ce în ce mai limpede, cu orizonturi din ce în ce mai vaste, alături de literatura despre femei își face loc cea creată de femei și aceasta constituie caracteristica peisajului cultural al veacului nostru. În ultima secțiune a antologiei apar fragmente din literatura contemporană a lumii, ilustrînd calea imnică a omagierii femeii: de la versuri la proză și la dramă: Gorki, Rilke, Goga, Lor-

(continuare în pag. 15)

Clara ANDREESCU

din lirica siriană

ali souleiman copacul sufletului

Stranie culoarea tăcerii tale
plaja mai zbate valurile sale
și aerul ei.
De cite ori mă opresc lîngă plaja
tăcerilor tale mă cheamă
culoarea abstră a valului
mă îndeamnă la drum prin oceanul tău
unde sint cerurile
alte ceruri...
și norii și păsările-oglinzi
prin care vrăbiile plimbă în aer
culoarea abstră-a tăcerii.
Vocea fără limbă rostită
compune cuvinte și le citeșc,
citesc în ea legenda trecută
și limba viitoare
culoarea abstră a tăcerii.
Sint aripile vîntului
cele ce trag corpul meu
și îl transformă într-o plajă de foc.
Stînge incendiul tăcerii!
nu am putere asupra focului
tăcerii tale
ce se-ntînde în copacul simțurilor
nu am putere asupra riului
tăcerii tale
care mă frînge în vijelia vînturilor;
tăcerea ta e furtuna
care aprinde focul și care
îl trezește
printre cenușa cuvintelor.
Ceva smuls din foc trecind prin stelele mele
și o grădînă inverzită
le vād pe aproape depărțindu-mă
de valurile și tainele lui.
Închide plaja tăcerii!
nu am putere asupra norilor tăi de ghiață
nu am putere asupra plajei ochilor tăi...
Cînd se întîlnește fața ta cu tăcerea
întru în mare
sau în ceruri
întru în cuvintele mele-stelele
și memoria mea devine un deal aurii
pînă cînd buzele tale vor sparge tăcerea
pămîntului
se zbat norii de dor
se zbat crengile lui
și fulgeră în copacul vîntului / soare
și se turbură
dorul de iarba verde
și aripile...

copacul amintirilor

De la tine începe sfîrșitul
și drumul către dealul plin de iarbă,
sub un cer orbitor de atîta lumină,
pe un pămînt care a obosit
pe toți fiii lui.
și explodează în amintire
la intersecția visului ce m-a surprins
la culcusul clipelor
și cîrlesc ceva ce au găurit vînturile
și pe unde au zburat păsările închipirii
rămînînd în străfundul inimii
nori de plictis...
În rîul tăcerii tale-am aruncat rănile mele
părăsindu-mi corpul la respirația întunericului;
dedesubt cerurilor tale uriașe mă rup
călătorînd prin norii tăi fără ploaie
focul să-mi sting
iarba să crească.
Norii tăi mă dezvesmîntă
un cîmîțir pentru nădejdi și o poartă.
De ce taci,
de ce stai în supărare
ca un cîmp imens de teamă, ce-i cu tine?
Senină cînd ești
ești mai rea decît ai fi rănită,
mai tăioasă decît rîul
despărțînd nisip și mlaștini
și deci copacul rupt.
Ce-ți poate ție înflori inima?
Ce e cu tine?

Încă din ziua cînd te-am cunoscut
am înțeles că buzele tale au ceva
de care ar putea să-mi fie teamă
și că răsuflarea ta
amestec e din foc și ghiață
pe cînd mila ta-i numai veșmint
cu cît mă apropii de tine mă simt mai departe
cu cît se apropie trupul meu de oceanul tău
sînt întîlnirea pe plaja plecării,
însingurării, plictisului, taifunului
Dar eu sint în mrejele tale:
stau pe plaja de foc
încercînd de tine să fug, să ies
să ies din valul ce mă aleargă din urmă
să mă desprind de aroma buzelor tale...
Dar aroma ta e aninată de vînt
de venele visului.
Abia în supărare ies din singurătatea mea,
mă îndepărtez de pielea-mă saturată
de negație și-mneneric
de plăcerile mici
de plăcerile mari
de plăcerile cele mai mari
în supărare și tăcere
stîng arșița ta
stîng obrazul tău în noaptea-însingurată
și e bine dimineața
și crește
și crește fructele în copacul amintirilor.

În românește de Liviu PENDEFUNDA
și Riad AWWAD

Redacția: Iași, str. Gh. Dimitrov nr. 1,
telefon (981) 16242 • Administrația:
București, Calea Victoriei nr. 115, tel.
(90) 506618.

Colegiul de redacție:
Redactor șef: **Corneliu Sturzu**
Secretar responsabil de redacție: **HORIA ZILIERU**
Andi Andrieș, Daniel Dimitriu, Ioanid Romanescu

● Prețul unui exemplar: lei 5.
Abonamente: 6 luni, 30 lei; 1 an, 60 lei

Pentru strălănite abonamentele prin ILEXIM —
departamentul export-import presă, București, str. 13
Decembrie nr. 3.
P. O. BOX 136—137, telex 23326.